MEAD, R.
c Monita et praecepta medica
Vol. 2 only
1773.

NOTATIONES
ET
OBSERVATIONES
IN
RICHARDI MEAD
MONITA ET PRAECEPTA
MEDICA,

AUCTORE

CLIFTON WINTRINGHAM,

M. D. C. M. L. & R. S. Socio, Equite Aurato, & Medico Regio, olim & valetudinarii provisi in usum Britannorum apud exteras gentes bella gerentium medico & praefecto.

FAS SIT MIHI VISA REFERRE.
OVID. EPIST.

LUGDUNI BATAVORUM,
EX OFFICINA HAAKIANA,
CIƆ IƆ CCLXXIII.

PRAEFATIO.

Monita haecce, variis obſervationibus ac animadverſionibus ulterius illuſtrare, & confirmare, & inde certiora ac utiliora reddere, eſt hujus operis ſolus atque unicus ſcopus; eſt totum id, quod multorum dierum labore conatur Editor.

Paginam enim noſtram non implent vanae aut fictae morborum ſpecies, non aegrorum ſomnia, ſed ſymptomata, quae ipſe miſerrima vidi; eaque, non quaſi agmine facto, in infinitum conglomerata ſed pauca & ſimpliciſſima, ad lectum pro maxima parte delineata, perſpicuo, quantum poſſum, ſermone trado.

Aegris enim aut mederi, aut certè opem, quam medicina poterit, afferre, hoc erat in votis, hoc ſtudium, hoc opus mihi ſemper impoſui: quod adeo verum eſt, ut, ſi ex plurimis hiſce obſervationibus una ſaltem aut altera occurrat, ſeu ex priſco aut ore alieno emiſſa, modò hic magis clara & diſtincta, aut praxi magis accommodata reddita ſit; ſeu ex ore proprio edita, & alio indicta, modò ad humani corporis morbos & dolores prorſus tollendos pacandosve plane conferat, voto potitus ſum, laetusque ſorte mea ſupremum obibo diem; dummodo ſint mihi ultima verba, quae has aures perſonent: vale, militae nec piger, nec inutilis urbi vixiſti civis.

De morborum ac medicamentorum natura, viribusque, permulta tradiderunt veteres; ea vero, non tantum ſibi invicem, verae corporis humani

fabricae, & statis naturae legibus incongrua, sed absurda & ridicula; donec immortalis Harveius, Angliae insigne ornamentum, sanguinis circuitum fida demonstratione patefaciens, hujusmodi nebulas, lucis suae splendore, dissipavit; & plus certi, uno die, medicinae Theoreticae adduxit, quam ab omni aevo prodiderant fallaces veterum Hypotheses.

Neque revera in rebus philosophicis plus proficiendum est, dum nobis feracis ingenii subtilitates, pro rebus ipsis incauti obtrudere conantur tum medici, tum philosophi: at non est hujus loci, non mihi est in animo, alios debita laude fraudare, multo minus docta & laboriosa medicorum opera perstringere; propterea quod de his omnibus, semper mihi, ea, quâ par est reverentiâ, habita fuit, & habebitur sententia illa generosa, ac honesta, quae docet, nil de mortuis dicendum debere, nisi bonum.

Interea nullus dubito, quin medendi praecepta, quae his literis tradita dedi, peritissimis hujus aevi, & praesertim hujus urbis, ejusque praxi versatissimis, ad amussim cognita & apprime familiaria sint. Hisce autem quamplurimis, ad implendum vestigium illud ipsum, in quo celebris noster auctor postremum institit, aut deest otium, aut animus; quibus, si mecum fruerentur, auctiorem de juvantibus & nocentibus, in morbis curandis, scientiam tot tantisque laboribus partam, tyronibus seu praesentibus, seu posteris impertire possent: en igitur, lector benevole, addenda quaedam tyrocinia, non ad hypothesin quandam subtilem stabiliendam excogitata, sed ad praxin medicam planius ac certius dirigendam solummodo spectantia! En observationes quasdam hactenus praetermissas, nec, ut mihi videtur, attentione indignas, nec usu carentes.

Hoc igitur proposito bene locato munitus, in spem confidentius adducor, ut unusquisque lector in-

ingenuus, clementis patroni indulgentiam aemulari nitatur, potius quam inquisitoris saevi aut severi munere fungi, qui singula quaeque verba oculis Lyncaeis rimare & culpare promptissimus moliatur.

Multa praecepta, multa equidem monita, ac quasi nostra in opere praesenti edita, apud morborum historias a clarissimis medicis vulgatas inveniri pro certo habeo; attamen me his locum concessisse, non quia a veteribus ita edita aut laudata, sed quia praxi propria stabilita sunt, nullo theoriae cujuslibet respectu habito, religiose pro testimonio dicere queam.

Mihi enim hoc erat in more instituto positum, in omni genere & varietate morborum, quorum curam susceperam, accuratas eorundem, quantum potui, historias imprimis conquirere, ac literis tradere, symptomata omnia, ut ut per totum cujusque morbi cursum inter se varia atque diversa perpendere, comparare, & in ordinem redigere, & ex his talia seligere, qualia, vel ad certiorem ejus notitiam, vel ad tutiorem therapeuticen, immediate spectare, & conferre mihi monstravit ac stabilivit experientia, non decies, sed plusquam centies, & etiam centies, repetita.

Fateor equidem, haec ipsa mihi fuisse voluptati, si quandoque, quod non perrarum erat, mihi inter legendum animadvertere contigerit, ut observationes quas de die in diem, de singulis morborum speciebus feceram, quas, de rebus circumstantibus numerosis, atque inter se dissimilibus, sigillatim ceperam, auctorum tam veterum, quam recentium scriptis, adeo conformes, adeo comprobatae, ac quasi, ex eodem penu; deprompate viderentur, ut hujusmodi notas in Aphorismorum locum, tanquam demonstratione ulteriori haud egentium, tuto admittendas esse, vix, ac ne vix mihi quidem dubium esse posset.

Objiciet hinc aliquis derisor forsan, nihil ideo-

que in paginis ſequentibus dictum eſſe, quod non dictum prius: ne fruſtretur ipſe ſe, me facti reum tantum non habet; at lectorem ingenuum aequumque quiddam novum ac non inutile reperire posſe, mihi ipſe equidem confido.

Veritates interim, easque inſignes, maximique momenti, nobis tradidiſſe auctores medicos, haud nego; verum enimvero non minus conſtat, eorum ſcripta, paucis ſaltem exceptis, tanta farragine hypothetica, tantis fabellis anilibus, tantis cautionibus tam perplexis quam incongruis, ſcatere; ut ipſa praecepta, quae ad cognoſcendos ac curandos morbos multum & vere conferant, deliteſcentia & quaſi obruta reddita ſint: imo ita certè confunduntur vera falſis, ut parvae auri atque argenti portioni ſub vaſtis urbis conflagratae cineribus ſepultae, & inter ſe commiſtae, jure comparari poſſint: optata inde metalla, ut ut pretioſa eruere, aut vix, aut nullo modo operae pretium eſſet; quid enim ſpei reſtet, niſi multum ſudare, & fruſtra forſan ſummo cum periculo ſervilem & aſſiduum impendere laborem?

Si naturae leges aſperae velint poſtulentque, ut ſint mille morborum ſpecies; tentanda quoque via, ut artis medicae profeſſores mille ſalutis modos inveſtigent, praebeantque; denique, ut omnibus medendi armis inſtructi, humano generi tantis in periculis verſato, opemque undique imploranti, ſe reddere valeant praeſidia fida, atque ſolamina gratisſima.

Reſpice idcirco diligenter, quid velit ac poſſit microcosmi concordia diſcors: quid moneant aut mandent variae ejus facultates & functiones laeſae: & his cognitis, ſolvens illud univerſale, Alcaheston dictum nec quaeres, nec deſiderabis, aut ſi panaceorum adeo appetens, ut ea adhuc inveſtigare, & tentare hoc tibi ſit opus, atque hic labor; nomen merebis, quod dicere nolo.

N O-

NOTATIONES ET OBSERVATIONES IN MONITA ET PRAECEPTA MEDICA RICHARDI MEAD.

CAPUT I.
De Febribus.

SECTIO I.
De Febribus generatim.

Pag. 10. l. 4. *Actionesque vitales laedit.*] In omni morbo ſive acuto, ſive chronico, de viribus vitalibus aliquid veri judicii facere, maximi eſt momenti. Si reſpiratio parva, cita, anhela, ſuſpirioſa, inaequalis, ſi

 diffi-

difficilis, erecta, laboriosa, frigidave sit, si cum dolore, gravitate, tusse, sibilo, stertore, aut spuma fiat; si pulsus parvus, debilis, frequens, si durus, si inaequalis, intermittens, formicans, tremulusve sit, si singultus cum nisu pectoris magno, si syncope, tremor, aut palpitatio cordis adsint, de viribus vitalibus laesis plane constat, eaque fere ratione, qua symptomata modo recensita quoad gradum, numerum, varietatem, congressum & copulationem, modo plura modo pauciora, cuivis aegro contingere videantur, utique & contra, si contraria his, se palam faciant:

SECTIO II.

De febris solutionibus.

Pag. 11. l. 1. *Sine insigni aliqua exinanitione.*] Observatu dignum est, celebres medecinae scriptores, plurima febris solutionis tradidisse signa, qualia sunt sudor, febris declinatio, urinae coctio & subsidentia, aliaque similia; ex iis nemo verò, quantum scio, certa signa dedit, quorum ope naturam, extemplò prae caeteris omnibus febris temporibus, ejus solutionem moliri dignoscamus.

Hoc autem praescire longe maximi est momenti, ne vel fiant exinanitiones solutionem impedientes, vel ingerantur cibi, aut medicamen-

menta, quibus natura tunc temporis materiam aliquam extrudere contendens, novo onere opprimatur.

Si itaque quovis febris tempore, sine causa evidenti, respirationem fieri majorem, pulsumque velociorem & plerumque pleniorem & fortiorem, nec non & sensum cujuspiam tensi in hypochondriis unà cum adaucta corporis inquietudine repentè & inopinatò adesse pateat, naturam tunc temporis materiae alicujus expulsionem moliri pro certo habendum est, sive sit in particulari intermittentium paroxysmo, sive in febre remittente, aut continuâ, & proinde paucis tantum horis elapsis, saepe citius multò, vel fiet sudoris aut sanguinis eruptio, vel alvi dejectio, urinae profluvium, aliudve simile, peractâque tali exinanitione pulsus haud raró fit brevì mollis & undosus; id autem procul dubio contigit, postquam tepidus toto manavit corpore sudor.

Pag. 11. l. 9. *Qualis humoris emissio.*] Qualis autem humoris emissio mox continget, hoc modo cognoscenda est, semper enim erit vel gravitas, dolor, aut pruritus cum calore eâ in parte, ex quâ erupturus sit fluxus. Exempli gratiâ, si e naribus exiturus sit sanguis, praeter priora signa adest dolor gravis in fronte & temporibus, rubent & calent malae, pulsant tempora, & sanguine jam fluxuro naribus supervenit pruritus. Haec autem crisis raro fit, nisi vel obstructio vel inflammatio in ab-

dominis vel thoracis vasis, praecipue prioribus, oborta sit, vel plus aequo retenta fuerint menstrua, aut parcae nimis in initio institutae fuerint exinanitiones, praesertim missio sanguinis.

Si autem per vomitum materies expellenda sit, adsunt stomachi morsus, vertigo nausea, tremor labii inferioris cum salivâ multâ, tenui ex ore defluente.

Si per urinae vias, adsunt primo urinae crebra cupiditas, eaque ipsa cum sensu caloris in urethra excernitur; deinde largâ copiâ crassum redditur lotium. Haec autem crisis, ut & ea per vomitum raro perfecta est, sed potius horum ope gradu quodam levatur natura, laxantur vasa, & tum sudoribus absolvitur crisis.

Pari modo, si per alvum fluxura est excreta materies, adsunt tormina plus minusve pro gradu acrimoniae, ventris crepitus, à quibusdam scriptoribus Borborygmi dicti, cum desidendi conatu.

Si denique per cutis meatus effluxura est, adest inquietudo magna quae ex febrili causa nervos per totum corporis ambitum & superficiem, stimulante, gignitur cui, materiâ morbida ad idoneam exinanitionem in primis redditâ, & jam jam expulsurâ, accedit pruritus.

Haec morbi solutio, quae per sudorem efficitur, aliis plerumque perfectior est. Nam in caeteris jam praedictis, quamvis â sanguine, impetu aucto, quaquaversum prosiliente, pro varia aegrorum fabricâ, & habitudine, ex glan-

dulis

dulis maxime patentibus expulsa aut excreta sit materiae pars aliqua peccans, ita ut gradu quodam leventur symptomata, ut supra dixi, cum tamen hujusmodi excretiones plerumque nimis parcâ copiâ factae sint; his non obstantibus, adeo obstructa & clausa interea manent cutis spiramenta, ut morbi solutio evadat imperfecta, donec excitato demum, à naturâ, sudore largo spontaneo, laxantur omnia corporis vasa tam interna, quam externa, per sudoris fotum, unde crisis magis absoluta reddita sit.

Nec desunt observationes, quibus profectò sancitum est, hujusmodi morbos rarissimè sine sudore aliquo integre judicatos fuisse.

Praeterea etiam in iis supra recensitis, adductâ, ut notavi, excretionum ope, naturae levatione quâdam, crisis deinde semper fere largis sudoribus absolvitur, modo perfecta fuerit.

Pag. 11. l. 10. *Hanc ita promovere.*] Ad materiae morbidae expulsionem rite promovendam haecce sunt in primis observanda; scilicet, si quolibet febris tempore acciderit exinanitio per alvum, sudorem, &c. non statim cohibenda est, priusquam patebit, an aegroto ex usu fiet necne, & tum quum ejus ope melius se habeat aeger, aut leventur symptomata urgentia, sinenda est, praecipue, si copiâ idoneâ procedat, sin minori quam fas sit, adjuvanda. Si verò copiâ tali fiat, aut tam diu cursum teneat, ut inde exhauriantur aegri vires, neque

levantur inde ſymptomata, quin potius inducantur alia, debilitatem nimiam oſtendentia, vel omnino ſiſtenda, vel inter limites debitos cohibenda eſt.

Si verò accedentibus ſignis criſeos, talia ſupervenerint ſymptomata, ut ab eorum vi metuendus ſit morbus periculoſus, priusquam fiet expurgatio critica, uti ſunt apoplexia, peripneumonia; pleuritis, dyſenteria, phrenitis, ſputum, vomitusve ſanguinis, aliave ſimilia, ſtatim mittendus eſt ſanguis pro ratione ſymptomatum, & ſi inde brevi non levetur aeger, ea facienda, quae poſtulent morbi inſtantis genus & conſtitutio, quippe tali caſu plus juſto viget febris, & proinde criſin non impediunt, quin potius eam ita accelerant hujusmodi exinanitiones; ut dein ea ipſa res, quam cùm in paroxysmis intermittentium, tum remittentium, aliarumque febrium inordinate exacerbatarum expetivi, plerumque contigit. Porro his ita ſe habentibus, ſi calor febrilis cute aridâ aut ſiccâ ſociatus, valde urgeat, ſtatim pro virium ratione mittendus eſt ſanguis, & quod in maximo eſt deſiderio, profectò paulò poſt erumpet ſudor criticus.

Pag. 11. l. 18. *Optabilem morbi ſolutionem efficiunt ſudores.*] Sudor ſpontaneus per totum corpus diffuſus, & pulſu valido & aequali comitatus, bonum portendit, vel enim morbi finem vel paroxysmi particularis criſin plerumque denotat. Sudores autem ex parte diſtributi & pul-

pulſu debili conjuncti nil boni denunciant, ſed ſemper ſuſpicandi, fiunt enim vel a debilitate, vel putredine, aut utrisque ſimul. Sudores porro univerſales cum pulſu debili, inaequali, vel intermittente raro levamen afferunt, ſed ſaepius mortem praeſagiunt.

Pag. 11. l. 19. *Secundum illos alvi.*] Diarrhoea critica prae caeteris hujusmodi exinanitionibus, copiâ, & diuturnitate, juſtam medietatem excedere ſolet, eo quod ab acri materiâ per totam fere longitudinem irritantur inteſtina, & una cum faecibus excernitur etiam mucus inteſtinorum, unde plus juſto protrahitur diarrhoea. In caeteris autem, poſtquam a glandulis excretio facta eſt, ceſſat plerumque ſtimulus. Alvinam itaque excretionem diu durantem ſemper ſuſpectam habere debet medicus.

Pag. ead. l. ult. *Corpus in integrum reſtituunt.*] Hae tamen criſes, quibus per abſceſſum, aut tumores varii generis, terminantur morbi febriles, ſemper aliquid incerti in ſe habent.

Fiunt praecipue iis vero aegrotis, quibus una cum febre adjuncta fuit partis ſingularis inflammatio, ſicut in anginâ, ubi pone aures fiunt hujusmodi tumores. Haec tamen critica materies nunquam repellenda, ſed plerumque ſuppuranda & more phlegmonis curanda eſt, modò ejusmodi ſit generis, & dolorem excitet, aut ad apicem vel ſuppurationem tendat. Pari

prorsus ratione, si acrioris & tenuioris sit naturae, & ad erysipelatis speciem pertineat; fotus emollientes & anodyni, cataplasmata & linimenta similia cum lenissimâ alvi purgatione adhibenda sunt.

Et ob hanc causam non ab re erit monere, quod si pituitosae aut hydropicae fuerit indolis, qualis foeminis, virginibus, leucophlegmatiâ, aut mênstruis inordinatis, vel suppressis, laborantibus, senibusque cachecticis, asthmaticis, aut ad hydropem tendentibus, aliquando accidit, pro virium ratione instituenda est alvi purgatio, & simul corpori laxo, roborantibus atque calefacientibus quae vulgo cardiaca dicuntur, subveniendum est, & hoc nimirum aromaticis lenibus, & non raro chalybeis medicamentis optime fit.

SECTIO III.

De febribus continuis.

Pag. 13. l. 8. *Et primo quidem.*] Praetermissis hoc modo morbi curandi signis propriis & definitis, quibus ejus natura, constitutio & vires rite cognosci queant, omnis ad ejus sanationem festinatio praeceps videatur, & periculosa; de his enim, tanquam de morte hominis arcenda vix fieri potest ulla nimis longa cunctatio. Pigeat equidem, sit tamen lectori & mihi

mihi fas animadvertere, tantum virum in arte medica, tantamne rem tam negligentèr egiſſe.

Prima enim mihi debet ſelecta morborum ſigna tradere, quisquis ille eſt, ſi modo eſt aliquis, qui medici nomen pretiumque meritò nanciſci ſperet, cupiatve.

Scientia haecce eſt quaſi artis medicae ζωὴ ϗ ψυχή. Alia tuta medendi principia non agnoſco, neque alia reperies, quanquam tibi omnia ſint arcana, quae olim poſſidere jactitarunt Paracelſus, ejusque ſectatores glorioſi, aut quae adhuc jactitent circulatores hodierni, de remediis ſpecialibus non minus impudenter clamitantes.

Febres autem continuae a talibus cauſis obortae, quales antea plus aut minus praeter conſuetudinem in corpore extiterunt, incipiunt oſcitatione & pandiculatione, frigore, horrore, & rigore; antecedentia haec ſymptomata, pede non claudo, plerumque ſequuntur nauſea, vomitus, dolor capitis, ſitis, calor pungens, & acutus, pulſus velox, nunc fortis, nunc naturali debilior, ſemper tamen velocior.

Hae febres gravi etiam dolore, & laſſitudine membrorum quaſi defatigatorum ſaepiſſime comitantur, & ſanè pro hujusmodi ſymptomatum ratione, praecipue rigoris, laſſitudinis, & doloris capitis & membrorum, plus minusve periculi ſecum afferre & ſaevire dicantur.

Pag. 13. l. 10. *Sanguinis detractio.*] Si in febris initio advocatus fuerit medicus, de quâ,

 vel

vel a conſtitutione epidemicâ, vel a ſymptomatum ſaevitia, quae proximè recenſui, eam ad febrem continuam vergere aequa adſit ſuſpicio; ſanguinis miſſione plerumque incipiendum eſt, etiamſi ex pulſus tenore vix indicari videatur; & praeſertim ubi viris & juvenibus aliquid tale contigerit, eo quod a vi febris ſtimulantis, ſenſim ingraveſcunt ſymptomata, ſine hac cautione vix poſtea cohibenda; deinde ſi urgeant vomitus vel nauſea, ventriculum leni emetico eluere oportet, niſi vexet dolor capitis; verum ubì ita ſit, alvum clyſtere laxare, omnium optime voto in primis conveniet, & ſi adhuc urgeant praedicta ſymptomata, poſt aliquas horas vomitus eliciendus eſt, & hoc finito dandum eſt medicamentum anodynum. Poſtero die, ſi nihilominus remaneat dolor capitis, adſitve febris magna cum calore acuto, ſanguinis miſſionem illico repetere ſane opus erit. Poſtea vero foliis ſenae, aut radice rhabarbari, chryſtallis tartari, tartaro ſolubili, manna, & ſimilibus, leniter ducenda eſt alvus, & veſperi repetendum eſt medicamentum anodynum.

Si ex horum uſu modice ſe tandem habeat febris, per dies quosdam tentanda eſt curatio, more remittentis anomalae, cujus medendi rationem poſterius videbimus; donec appareat, an in legitimam convertatur, vel expectanda ſit criſis.

Si vero adhuc creſcant ſymptomata, praecipue dolor capitis, inquietudo cum pulſu forti, du-

durove, urinâ rubrâ ſedimenti experte, repetenda iterum eſt ſanguinis detractio; rarus autem tertia venarum inciſione locus eſt; niſi ſimul adfuerit partis cujusvis inflammatio, aut dolor pertinaciter acutus, & dein remediis, antiphlogiſticis dictis, ſcilicet, quae ſanguinis fervorem & impetum nimium minuere & reprimere valeant, pergendum eſt; donec ex mutatis ſymptomatibus, vel criſis adventu, aliam curationem poſtulabit morbus.

Si vero vel ex natura febris epidemicae, ab exinanitione nimis magna, vel mitiori diu protractâ, aliâve aliquâ de cauſâ ſupervenerint ſymptomata praedictis contraria; qualia ſunt pulſus frequens & debilis, urina tenuis absque ſedimento, ſudor glutinoſus, ſubfrigidus, ſpirituum languor, aegritudo, tremor, tendinum ſubſultus, aliaque ſimilia; in quocunque morbi tempore, inquam, haec acciderint, aut qualiſcunque fuit ratio medendi praegreſſa, febrem continuam mali moris adeſſe oſtendunt.

Idcirco ſtatim exhibenda ſunt ſtimulantia & calefacientia quaedam, cardiaca & alexipharmaca dicta remedia, ſimulque ſi res ita poſtulent, veſicatoria admovenda; quae omnia pro ratione debilitatis & ſymptomatum importune urgentium plus minusve in vota vocanda ſunt.

Reſtituto autem, hoc modo, febris vigore ſatis congruo, in eo perſiſtendum eſt, prout opus fuerit, donec vel criſi finita ſit febris, vel ſymptomata mutationem ſubeant, & dein pro horum varietate tractandus eſt morbus.

Fi-

Finitis his febribus continuis, lac aſininum per longum tempus aſſumendum eſt, ſemper enim debilitatem & acrimoniam notabilem poſt ſe relinquunt hujusmodi morbi.

Pag. 13. l. 15. *Sanguis pro ratione virium mittendus.*] In omnibus hiſce febribus, dolore magno aut inflammatione comitatis, purgationes modicae ſimul per alvum factae raro malum inducunt; modo debitâ copiâ liquidorum tenuium repleantur vaſa, niſi vel laborent inteſtina, vel tali copia fiant, ut inde nimis exſiccetur ſanguis.

Pag. ead. l. 18. *Si infirmiſſimae videantur.*] In febribus languidis exinanitiones largas male ferunt aegroti, praecipue eas, quae prae caeteris debilitant, quales ſunt largi ſanguinis & alvi fluxus.

SECTIO IV.

De febri cum exanthematibus conjuncta.

Febris miliaris.

Pag. 14. l. 18. *Accedunt non raro delirium.*] Hujusmodi febres non raro etiam vertigine incipiunt, hinc non temere creditur materiam aliquam pravam cerebrum & nervos afficientem ple-

plerumque adeſſe; quae, ut plurimum elapſis diebus aliquot, eruptione aliqua, exanthematum more ſe manifeſtat. In his itaque pauliſper expectandum eſt, neque alia facienda, quam quae ad ſymptomata praeſentia allevanda neceſſaria ſint; donec qualis futurus ſit morbus, certius pateat.

Pag. 16. l. 9. *Maxime autem per inteſtina.*] Non in his ſolum ſed in omnibus fere febribus, ſi diu duret morbus, neque multum increſcat, aut minuatur, nullis vel levibus apparentibus ſolutionis ſignis, alvum laxare convenit, & ſaepiſſime haud multo poſt febrem judicari expertus ſum, ſin autem praeter ſpem eveniat, paucis diebus iterum tentanda eſt modica alvi ſolutio, dato tum poſt hanc tum priorem veſperi medicamento anodyno.

Pag. ead. l. 11. *Commode laxabuntur.*] Hi enim aegri, optimo cum ſucceſſu, idoneis medicamentis per alvum purgantur, hanc autem exinanitionem, poſt aliquos dies, pro virium ratione, repetere oportet, ſiquidem ex hoc medendi modo has febres protinus diſcuſſas, vel certis intermittentium terminis circumſcriptas fuiſſe, non raro comperi.

Aliquando autem accidit, quod non obſtantibus hujus generis remediis, diu manent hae febres exanthematibus conjunctae, neque criſi finiuntur, neque in remittentes vel intermittentes deſinunt; hiſce igitur aegris ex magno uſu

erit,

erit, lac aſininum exhibere, interpoſitis ſimul remediis modice cardiacis & reficientibus.

Victus interea, pro vario gradu vigoris aut languoris, plus minusve inſtaurans aut debilis eſſe debet, ſemper tamen humidus, levis, & ad concoquendum facillimus.

Pag. 16. l. 16. *Quae malignae dicuntur.*] In his & ejus generis febribus putridis dictis, ob fibrarum habitum laxatum, & nimis tardum fluidorum motum, excernitur fere quotidie per ſudores pars quaedam materiae, quae, eâ tandem copiâ, licet ſenſim, excreta eſt, ut reſtituto, gradu quodam, fibrarum vigore, reliquam ſubjugat vis vitalis; ex quo non rarò evenit, ut ſine criſi aliqua notabili paulatim indies convaleſcit aegrotus. Idcirco in hujusmodi febricitantibus pedetentim perficitur, quod robuſtioribus, uno quaſi impetu, abſolvitur.

Pag. ead. l. 19. *Aphthae palatum atque os totum occupant.*] Cognoſcantur aphthae ulcuſculis parvis, fauces, labia, & os internum obſidentibus, praecedente dolore cum pondere & anxietate ad ſtomachi regionem, comitante fere ſemper febre languida aut intermittente.

Pag. ead. l. 22. *Si albidae.*] Aphthae paucae, ſolitariae, in labiis primo apparentes non a gulâ in os & fauces procedentes, pellucidae inſtar margaritarum, cito decidentes, neque iterum recrudeſcentes, boni ſunt moris, & ſanitatem

nitatem promittunt. Illae vero, quae admodum candidae, & nequaquam ſplendidae, ſed opacae ſunt, & a gulâ lente aſcendunt, & porriguntur, donec oris interni partes omnes plus aut minus tegunt, mali ſunt moris, ſemper fere ſe renovant, & raro ſanantur tales aegri. Gangraenae enim indolem in ſe fovent, dantur quippe albae, aeque ac nigrae gangraenae.

Pag. 16. l. 25. *Nigrae exoriantur.*] Pari ratione aeſtimandae ſunt aphthae fuſcae, lividae, ſaniem putrem, tenuem, rubellam, tum vaſa exedentem, tum humores corrumpentem, effundentes. Hae enim gangraenam adeſſe, certò & mox lethalem futuram denunciant.

Pag. ead. l. 28. *Gargarizationes fieri debent.*] Si doleant admodum fauces, praeter gargariſmum in uſu apud auctorem fiat eclegma molle, oleoſum, vel potius mucoſum, aliudve ſimile.

Quamvis Hermannum Boerhaave pro meritis, in arte medica, ſatis laudare vix poſſibile eſt, medendi tamen ratio, quam in ſalutem & commodum aegrorum hoc morbo laborantium conſuluit, aliquam animadverſionem hoc loco deſiderare videtur. Suadet enim inclytus ille medicus, ut aegri aphthis vexati in balnea tepida ex emollientibus, & praecipue cum lactis vaccini tertiâ quartâve parte parata, demittantur, fotusque ſimiles abdomini applicentur.

Haec quidem morbis quibusdam chronicis com-

commode fieri poſſunt, vix tamen talia utenda ſunt remedia in febribus illius ſpeciei & moris, quibus, prae caeteris morbis, in hac regione aphthae ſe comitari oſtendunt.

Pag. 16. l. 31. *Neque enim reprimentia.*] Decidentibus autem cruſtis, ne iterum renaſcantur, tangantur partes cum melle roſarum ſpiritus vitrioli fortis, vel ſalis marini guttis perpaucis adjectis, vel hoc parum proficiente, cum ſequenti miſtura.

℞. Elix. Aloes mell. roſac. *ana* ℥ii. acet. deſtillati guttas triginta unguent. aegyptiac. ab granis quinque ad viginti. m.

SECTIO. VI.

Eryſipelas.

Pag. 20. l. 9. *Per modum criſis.*] Apparentibus ſponte exinanitionibus, an criticae futurae ſint, necne, plerumque dignoſcere difficile eſt, niſi per effectus, lucem tamen non levem afferunt, quae de inſtantis criſis ſignis, jam alio loco tradidi. (Vid. Not. ad Pag. 11. l. 1.) Hae enim excretiones plerumque cum impetu fiunt, maxime vero in robuſtis habitibus.

Pag. 20. l. 17. *Finem de febribus malignis.*] Mirum interea videatur febrium quarundam maligna-

lignarum & contagiosarum historiam & curationem tam brevi narratione expeditam fuisse; & haud dubito, quin permulti lectores mecum censebunt, auctorem sat bene meruisse poëtae sententiam. „ Brevis esse laboro, obscurus fio. "

Idcirco si Deus det vitam, si medicinae professores favens dent hujus operis judicium, in animo habeo auctoris nostri librum de variolis & morbillis edere, ubi adjunctis simul notis & observationibus, illuc deferam quicquid de hisce & de febribus malignis ex putrido fomite plerumque ortis monendum habeam, quicquid insuper instituti ratio tum simul postulare videatur animadvertendum, tàm de *veterum*, quàm *recentiorum* (*) scriptis, quatenus ea ad hujusmodi res pertineant, quae etiam nunc, uti & olim, cuivis medico, legere quid *miri* appetenti, *nova quamplurima* à quibuslibet undecunque arcessita, ad satietatem usque praebebunt.

SEC-

(*) E. G. Palmarius *de morbis contag.* Sorbait. *univers. medecin.* & *consil. medic.* Werlhoff *Disquis. medic. de Variol. &c.* Schreiber *de Pestilentia*, Plague *no contagious disease.* Lobb *on the Plague and contag. Distemp.* Perry *on the Small-pox.* Town and Hillary *on the diseases of Barbadoes and the West-Indies*, *&c.* Chirac Traité *des Fièvres malignes.* Pringle Observ. *on the Diseases of the Jail and Army*, &c.

SECTIO VII.

De Febribus ſingularibus.

Pleuritis.

Pag. 21. l. 22. *Pleuritis.*] Occupat hic morbus tum omnia thoracis interni velamina, tum praeſertim muſculos intercoſtales; quocirca dividitur a practicis in pleuritidem veram, & notham, videlicet prout interna velamina, vel hos muſculos aggrediatur, diſtinctione non admodum utili, rariſſime enim ſola afficitur pleura, at longe frequentius muſculi intercoſtales, quod a dolore, quoties aër ſpiritu ductus eſt, valde aucto, & cadaverum diſſectione confirmatum habeo.

Nec minus in humidam & ſiccam facta eſt diviſio. Illa ponit materiam pituitoſam, ſanguineam, vel purulentam per tuſſim rejectam, & proinde pulmonem ſimul affectum. Haec dolorem, vel ſine tuſſe, vel tuſſim exſcreatione liberam pro certo ſtatuit. Dividitur etiam in lateris dolorem ſibi proprium, Idiopathicum dictum, & Symptomaticum. Prior eſt illa hujus morbi ſpecies in cujus naturam jam inquirere lubet. Poſterior ponit tranſlationem materiae cujusdam acris, purulentae, aut ulceroſae in pleuram, aut partes vicinas.

Oblata autem hac occaſione, ſit mihi aequa pote-

poteſtas dicendi, gradum inflammationis & doloris praecipuam eſſe regulam, quâ, tam in hoc morbo, quam aliis omnibus inflammationibus, ſeria à frivolis, notatu digna ab indignis, dijudicanda & diſtinguenda ſunt. Ideoque miſſis diſtinctionibus inutilibus, de pleuritide vere inflammatâ, jam pauca monenda ſunt.

Haec juvenes & viros robuſti & ſanguinei corporis habitus prae caeteris aggreditur, & hoc maxime tempore verno, dum redeunt jam gramina campis, vel hyeme, dum rura claudit gelu, & proinde quidquid vel ſanguinem, ſeu in pleurae, ſeu membranarum quarundam coſtis contiguarum, ſeu muſculorum intercoſtalium vaſa arterioſa, modò ſingulis, modò pluribus, ex praemiſſis reſpondentia, majori impetu, aut copia, quam par eſt, impellit, vel haec vaſa nimis coarctat, in cauſa eſſe poteſt, cur aegroti hoc morbo torqueantur, vel recidivum patiantur, quae cauſae, cum innumerae fere ſint, hoc loco recitare non convenit.

Incipit autem hic morbus, plerumque à frigore & rigore, & cognoſcitur adeſſe quando aeger laborat lateris dolore acuto, pungente, lancinante, ſpiritus hauriendi, potius quam reddendi vel retinendi difficultate, conjuncto, nec non & febre acuta, & cutis ſiccitate, pulſu duro, ſociatis. Adeſt etiam plerumque tuſſis dolorem ſummè augens, unde tuſſem ſuffocare conantur aegroti.

Durities autem pulſus in hoc, ut in aliis omnibus morbis, acri dolore comitatis, non

tantum ex ictus vigore, sed etiam, idque quam maxime, ex astricto ipsius arteriae, & si ita dicam, chordae tenuis tensae simillimo statu, dignoscenda est.

Pulsus enim non semper magnus & validus est cum durus, sed saepe parvus, ob respirationem non satis liberam; sanguinem tamen nihilominus mittere opportet, ut respiratio liberior fiat, quo facto, brevi saepe fortius vibrat arteria.

Quamdiu enim in hoc morbo pulsus magnus & durus adsit, licet dolor urgeat, spes jubet esse bonas, cum verò mollis fiat, nec multum caleat, nec melius se habeat aeger, metus maximi periculi portenditur, eo quod plus plusque impeditum ad iter faciendum per pulmonem redditum esse sanguinem liquet.

Pag. 21. l. 23. *Quantum opus est sanguine.*] Nihil aeque clare vel missionis sanguinis necessitatem, vel quantitatem detrahendam demonstrat, ac ipse dolor respiratione difficili sociatus, ubi enim vel ambo conjungantur, vel alteruter multum laboret, detractio sanguinis certo requiritur, imo, ut verbo quasi dicam, vix a scopo optato aberrabit medicus, si sanguinem ad prima signa defectûs animi fluere curaverit.

Praemissis autem venarum in brachiis incisionibus repetitis, saepe mihi contigit observare, pleurae dolores sanguinis detractione ex Saphaenâ magis leniri, quam eâdem operatione in bra-

brachio inſtitutâ; quocirca fortiorem à parte dolente derivationem, à quibusdam revulſionem dictam, inde ſuſpicatus ſum, cujus haec ratio eſſe videtur forſan non improbabilis, nimirum quod arteriae intercoſtales ab Aorta aſcendente oriuntur.

Raro autem quantitate huic morbo debellando ſufficienti à pede detrahendus eſt ſanguis, & proinde convenit primo, vel vena mediana, baſilica aut cephalica inciſis, ejus copiam generatim minuere, & dein derivationis ſeu revulſionis gratia, ſanguinem ex ſaphaena ſigillatim detrahere.

Pag. 22. l. 2. *Ad ſanguinem in canaliculis ſuis hærentem ſolvendum.*] Fruſtra in morbi initio exſcreationem inducere conemur, etiamſi ſimul afficeretur pulmo, & multo magis in vera pleuritide, cui vix unquam quovis morbi ſtatu, datur talis expuendi aut expurgandi locus.

Pag. ead. l. 5. *Emplaſtrum veſicatorium lateri.*] Longa autem me docuit experientia, alias quaſcunque exinanitiones, vel arte, vel naturâ factas, ſpes meas perpetuo fefelliſſe, niſi ſanguinis miſſio larga, & pro gradu mali repetenda, prius inſtituta fuiſſet.

Profecto igitur flocci facienda ſunt, quae de reſolutione, beneficio naturae, de ſudoribus provocandis, aut ſalibus, oleisve glutinoſam craſſitudinem humorum ſolventibus, exſcreationem promoventibus, aliisve ejusmodi

nugis olim jactitaverint aut hodie adhuc jactitent pharmacopolae ignari, medicique timidi & inexperti, aut denique *Plani*, improbiſſimi pharmacorum ſpecialium venditores, quaeſtu turpiſſimo paſti.

Pag. 22. l. 11. *Sub finem autem morbi remittente jam inflammatione alvum laxare oportet.*] Moderata per alvum purgatio ſaltem in habitu corporis calido & ſanguineo, de quo hic agitur, non nocet, licet ſub initio vel arte inſtituatur, vel ſponte à natura ſuperveniat, ut ut aliter ſentiant mulierculae aniles, medicamentarii, & id genus omnes, qui hoc ſymptomate atteriti, ſtatim reſtringentia & opium ſiniſtro fere fato aegris exhibere ſolent.

Pag. ead. l. 17. *Eveniat abſceſſus purulentus.*] Hujus morbi duae ſunt ſpecies, verbi gratia, primo cum in vera pleuritide pars dolens putreſcat, & fiat abſceſſus, vel in muſculis intercoſtalibus, vel inter hos & pleuram, ſecundo, cum ruptâ pleurâ pus in cavum thoracis fluat; unde empyema.

Pag. ead. l. 20. *Ulcus autem per totam vitam.*] Non raro etiam iis aegrotis accidit, quibus pulmo, propter ejus ad latus adhaeſionem, una cum pleura, ſimul afficitur, finitam ſanguinis exſcreationem furtim ſubſequi puris ſputum. Hi plerumque tabidi moriuntur, ſaltem niſi cito liberetur pulmo, quod tentari debet

bet victu, & medicamentis blandis & demulcentibus, Antiphthisicis dictis, interpositis simul iis, quae tussim leniter proritent, maxime mane, ut pus nocte collectum quotidie educatur, vesperi vero anodyna, caute & parca manu exhibere oportet, & quoad caetera, ut in phthisi procedendum est.

Abscessus autem jam facti signa sunt, horror saepe revertens sine causa manifesta, doloris remissio manente dyspnoeâ, malarum rubor, sitis, febricula sub noctem aucta, pulsus debilis, mollis, frequens.

SECTIO VIII.

De febribus intermittentibus.

Pag. 22. l. ult. *Febrem intermittentem.*] Febris intermittens simplex se adesse indicat redintegratione frigoris, horroris, & tremoris certâ quadam horâ, quibus superveniunt pulsus creber, & aestus febrilis, siti, calore, dolore capitis & lumborum, &c. plerumque comitati. Haec autem horis quibusdam ita se continuant, ut citius vel serius pro morbi genio succedat crisis, maxime per sudores, non vero semper; aliquando enim eam per alvum, vel urinae vias factam novi. Urina sub paroxysmo reddita, plerumque rubra est, & vix faeces

demittit, eo vero finito, sedimentum ingens lateritium deponit.

Vult Mortonus, aliique multi medicinae scriptores, sedimentum hoc lateritium esse definitum & perfectum intermittentium signum, Diagnosticon dictum; quod veritati minime consentaneum est.

Novi enim aliquos homines habitu sanguineo praeditos, qui integra fruentes valetudine, talem reddebant urinam, praecipue post corporis exercitationes, levemque defatigationem. In morbis scorbuticis etiam, nec non & in hydropicis tale lotium saepe reddunt aegroti; praesertim quibus corporis constitutio biliosa, calidave sit.

Fidissimum itaque, febris intermittentis signum, ut opinio mea fert, est paroxysmus cum hac urinae specie & conditione, aliisque propriis suis rebus ordinatim circumstantibus, certâ quadam horâ, sine causâ manifestâ recrudescens, quae hujusmodi symptomatibus ortum praebeat.

Pessimum enim in errorem similitudine rapiuntur medici, dum dolores verâ inflammatione conjunctos, qui vesperi, aut scorbuticos, qui nocte plerumque increscunt, intermittentium more curant.

Hujusmodi autem dolores neque horrore, oscitatione, pandiculatione & frigore aeque comitantur, ac febres revera intermittentes, quae cum his signis non vesperi modo, sed qua-

quavis alia diei noctisque parte, pro ratione paroxysmi praegressi redeant.

Haud immerito quoque istud adhuc magni admirandum videatur, quod in omnes valetudinis infirmitatis facies se transformare queat hic morbus, Protea aemulari studens, easque simulat, tam quas acutas, quam chronicas nominarunt auctores, maxime vero priores; quo casu curandus est morbus, ut morbus simulatus curari debeat; deinde postquam à recrudescente paroxysmo, aliisque signis propriis, palam se fecerit intermittens, cortice Peruviano oppugnandus est.

Unum proferre, quod ad hanc rem pertineat, exemplum, sat erit; nimirum, si formâ cephaleae acutae appareat morbus, missione sanguinis in primis, prout vires aegri ferre poterunt, dein salibus resolventibus, quae calorem minuant, & potionibus blandis, quae humores attemperent, prosequenda res est; usque dum per signa morbis intermittentibus assueta, & praecipue dolorem stato tempore sine causâ manifestâ recrudescentem & desinentem more paroxysmi, quandam certi ordinis febrem respicientis, pateat ejus species vera; & tandem larvâ excussâ, sine morâ, malo sincero occurrendum est, & antidoto Peruviano profligandum.

Pag. 22. l. ult. & pag. 23. l. pr. *Cortice Peruviano discuti posse.*] In febris intermittentis simplicis curatione, praecipue perpensa & ex-

 plorata

plorata habenda sunt imprimis vehementia & tempora paroxysmi & ἀπυρεξίας, deinde quomodo sese finiat paroxysmus, an scilicet sudore, diarrhoea, &c. nec non an citius vel serius revertat; si enim post singulos accessus serius redeat, vel sponte brevi desinet, vel facile sanabitur, si vero citius, quotidie increscit, & ad febrem continuam vergit morbus.

Pag. 23. l. 1. *Eliciatur vomitus.*] Praecipue si adsit nausea, vel vomendi conatus.

Pag. ead. l. 30. *Eandem tenui medendi viam.*] Rhabarbari & corticis Peruviani virtutes unitas merito celebravit, autor, nihilominus accidit aliquando magnam curationis spem elusisse istiusmodi consortium. Cum in tali igitur loco res sit, experientiâ comprobavi, ut ad omnes rhabarbari partes feliciter valeret massa quae habet pilul. Ruf. Cinnab. antimon. ā ʒſs. Sapon. amygdal. ʒiſs. Syrup. croc. q. s. m. f. massa, cujus exhibeantur pro re nata, viginti vel triginta grana.

Pag. 24. l. 5. *Iterati in eundem lapsus.*] Si autem ob frequentes febris redintegrationes multum debilitentur vires, & hydropicus vel cachecticus sit aeger, valentiora plerumque requiruntur medicamenta, quocirca ad recidivam praecavendam cortici addatur chalybs, nec non & aliquod ex herbis, & radicibus, quae amaris, aromaticis, & diureticis polleant viribus.

Prae-

Praeterea haud minus hujusmodi aegris conducit equo provehi, & aeſtate, balneo & aquis frigidis uti, interpoſitis pro re nata medicamentis vomitoriis, vel ſi opus ſit, catharticis idoneis.

Denique pro normâ certiſſimâ a medico habendum eſt, ſe numquam credere aegros, quos conſuetudo in febrium intermittentium crebros recurſus adduxit, ex toto, aut integre ſanatos, quamdiu ſudore glutinoſo diffluant, vel ad minimam corporis exercitationem ſudent; utpote ex ſolo hoc ſymptomate, conjecturâ ſatis probabili colligi poteſt, ſanguinis circuitum juſto ſegniorem & corporis compagem naturali multo debiliorem eſſe. Duplex autem hoc vitium ſanat cortex Peruvianus cum chalybe compoſitus prae caeteris omnibus remediis.

Pag. 24. l. 15. *Specimen praebeant.*] Cujus rei indubitatum teſtimonium proferre libet. In phthiſi ſcilicet aliisque morbis interno ulcere comitatis, veſperi recrudeſcit horror, dein calor, quo per noctem excruciantur aegri, & mane ſudore terminatur talis paroxysmus.

Hic vero morbus non eſt febris intermittens, de qua hic agitur, ſed ortum habet ab acri putridaque materia in venas abſorpta, neque cortice Peruviano, ullove medicamento, quod adverſus hujusmodi febrium accedentes & recurrentes horrores traditur eſſe in hodierno uſu, & bona exiſtimatione, ſanandus eſt, niſi ſanato morbo primigenio.

Pag.

Pag. 24. l. 22. *Effectum non fortiatur.*] Imo contra expectationem omnium aliquando accidit, ut affumpto cortice Peruviano superveniat diarrhoea, quo cafu exhibeatur vomitus ex ipecacoanhae radice, & poft aliquas horas immittatur clyfter ad hnnc modum praefcribendus: ℞. Cortic. Peruvian. pulv. ℥fs. aquae communis ℥x. coque ad partes dimidias & cola, dein poftquam refrixerit liquor adde tinctur. cinnamom. ℥fs. electar. e fcord. ʒiii. m. & fi adhuc remaneant febris & diarrhoea, repetendus eft clyfteris ufus, pro harum ratione, tertiâ fcilicet vel quartâ quâque horâ. Hoc enim medendi modo, irrittis aliis quibuscunque, peffimas intermittentium fpecies fanatas expertus vidi.

Pag. 25. l. 16. *Haec tertio quidem die revertitur.*] Haec febris incipit plerumque ofcitatione, pandiculatione & laffitudine membrorum, quibus fuccedunt horror, rigor, calor, fitis, dolor capitis, dorfi, aliarumque corporis partium, lingua nunc alba, nunc flava, urina, pro gradu febris & vigore pulfus, plerumque plus minus rubra, nunc fedimentum deponens, nunc cruda, nunc turbida manens. More autem intermittentium diftinguitur, revertentibus eodem modo paroxyfmis, hoc tantum cum difcrimine, quod haec febris per deceffiones tantum molliatur, nec unquam corpus dimittat, fed aliquando ftatis, aliquando incertis temporibus, vi intenfiori revertat:

In-

Interea tamen notandum eſt, ut intermittentis more, criſi quadam finiatur paroxyſmus, febre adhuc continuatâ, licet mitiore.

Haud multum equidem inter hunc morbum & febrem continuam ſynochum dictam intereſt, & in hanc regimine nimis calido ſaepe convertitur; e contrario, habitâ aptâ attentione ad rectum virium circulantium gubernationem, in intermittentem plerumque commutatur tum haec febris, tum ipſa ſynochus.

Pag 25. l. 18. *Per acceſſionem occupat.*] Ad intermittentium ordinem juſto referri debet febris ardens, non minus propriam animadverſionem deſiderans, quam ſemitertiana; quippe alternis diebus, praecipue iis, quos impares nominarunt medici, exacerbatur, ab hemitritaea gradu quodam & ſiccitate majori tantum differt, poſtulatque eandem medendi rationem, ſed magis refrigerantem, humidam & temperatam; eo praecipue cum viros membris & mole valentes in laborioſis exercitationibus multum & ſaepe verſatos, aggreditur, quam denique rem ſatis confirmant medicorum in multa ſaecula experientia.

Incipit enim febris ardens, ut ſemitertiana cum laſſitudine, horrore, & rigore, quibus ſuccedunt nauſea, vomitus, calor maximus, & ad tactum fere urens, ſitis inexpugnabilis, inquietudo, anxietas, & calor ſummus ad vitalia & praecordia, ſiccitas totius corporis, pulſus velox cum arteriâ tenſâ chordam arc-

tam

tam & aſtrictam referente, muſculorum tendines naturali tenſiores, & duriores, reſpiratio denſa, cita, lingua ſicca, aſpera, flava, fuſca, nigra; tuſſicula, vox clangens, dolor capitis ingens, pervigilium, nervorum diſtentiones, phrenitis, coma.

Haec tamen omnia ſymptomata non omnem febrem ardentem comitantur, ſaltem in morbi initio, ſed ſenſim augentur tam numero, quam viribus, pro ratione continuationis & gradus morbi: ſemper tamen calor corporis ſiccus, urens, & ad praecordia ingens, ſitis ſumma, & lingua ſicca, aſpera cum inquietudine anxia, pulſu veloci, & arteriis fabricâ admodum tenſâ & aſtrictâ notandis adſunt.

Haec febris prae caeteris omnibus caput afficere ſolet, unde fiunt dolores, vigiliae, delirium, furor, phrenitis, & ſimilia.

Pravam hanc cerebri affectionem prope adeſſe, ſatis certa notitia venit medico, ſi progrediente morbo quaedam ex his aut conſimilibus ſignis ſeſe prodant; ſcilicet, ſi aeger creberrimo mingendi conatu laboret, perpaucam tamen tenuis urinae copiam ſingulis vicibus reddat, ſi arrepta ejus manu eam ſubducere moliatur, ſi, quae dixit, ſibi ipſi illico fere oblita ſint, ſi reſpiratio antea cita, mox in profundam & tardam mutari incipiat, ſi oculi triſtes, luctuoſi, cum ſcabra ſorditie pulverulenti, ſemiaperti, aut torvi videantur, ſi ex his lachrymae ſponte ſtillent, nec ad can-

canthos verſus, eant; quibus omnibus illud etiam accedit miſerandum, quod haec ſymptomata aegrum excruciando, eum minime tractabilem reddunt, & ſanationem maxime impediunt: Quocirca ſtudioſè adhibendae ſunt cautio & proviſio, ut quantum fieri poſſit, evitentur hujusmodi incommoda.

Huic autem fini conſequendo nihil aptius reperitur, quam morbi curationem inprimis aggredi miſſione ſanguinis largâ, mox pro virium & ſymptomatum ratione repetendâ, remediis dilutiſſimis, refrigerantibus, & revellentibus à capite, ab ipſo morbi initio. Crura igitur aquâ tepidâ bis terve quotidie, ſi liceat, genua tenus immergere, ex magno uſu erit, & hoc finito cruribus & pedibus adhibendum eſt cataplaſma emolliens.

Talis autem medendi modus, etiamſi rationi maxime congruus, rariſſime à noſtratibus tentatur, & medicum, qui hujusmodi auxilia praeceperat, ſe ludibrio intempeſtivo expoſuiſſe mihi vidiſſe contigit.

Veteres interea medici pullos juniores, columbas, & ſimilia animalia diſſecabant, & adhuc calentes plantis pedum admovebant, ut ſpirituum animalium tumultus compeſcerent, & impetum a capite revocarent; quod excuſſo & explorato conſilio utiliter ab iis factum erat, plus tamen humectat & revellit medendi ratio ſupra propoſita

Recentiores autem theoriae attractionis falſo fidentes, emplaſtris acribus & veſicatoriis irritan-

ritantibus, non ſolum hoc fruſtra, ſed quod multo pejus eſt, id ſemper maximo certe cum aegrorum damno efficere conantur, niſi conſtet plane ex languore & debilitate tantummodo ſtagnare humores.

Propter eandem etiam rationem eas exinanitiones promovere convenit, quas cum utilitate in ſeipſo experiri ſolebat aegrotus, dum ſanus fuit, cujuscunque fuerunt generis, modo ad revulſionem à capite & praecordiis conducerent. Artis igitur praecipuum erit opus, ut ſat copioſè fluat ſanguis vel e naribus, eas irritando ſetis, vel ex haemorrhoidibus, impetum ſanguinis deducendo ſuctu hirudinum; vel denique in foeminis ut fluant menſes, ſi tale quid ardens acciderit, laxando vaſa uterina emolliente cataplaſmate, ut eò derivetur vis ſanguinis. Hoc autem ſtimulantibus calidis, emenagogis dictis, minime tentandum, quippe ejusmodi medicamenta in hoc morbo exitioſa ſunt.

Pag. 26. l. 2. *Exoriri videtur.*] Haec febris difficilis inde non raro eſt curationis, medias enim partes inter ſynochum febremque intermittentem tenere videtur, ideoque medendi rationem magis temperatam, quam in intermittente ſimplici, minus vero quam in ſynocho, ut plurimum poſtulare ſolet, & ſedulo obſervare, debet medicus, tam accedente morbo, quam toto progrediente ejus curſu, an nimio impetu ferantur humores, nimisque vigeant, vel langueſcant vires.

SECTIO X.

De febribus lentis, ſive *hecticis*.

Pag. 28. l. 17. *Tot habent cauſas.*] Ex tribus tamen praecipuis cauſis ortum ducunt hae febres lentae hecticae dictae. In primis hic morbus oritur ab omni cauſa, quae tranſitum ſanguinis per pulmonem ita impedit, ut ibi in materiam purulentam convertantur obſtructa, quales ſunt tuſſis diuturna, pleuritis, peripneumonia levis, pulmonis ſtrumae, febres omnes, acrimonia omnis generis vaſcula tenera corrodens, & ſputum ſanguinis inducens, plethora, aetas juvenilis calida, praeſertim ab anno aetatis decimo ſexto ad trigeſimum ſextum, exercitationes violentae, cantus, clamor, & infinita alia, quae pulmonem inferciunt, calefaciunt & fatigant, ſed prae caeteris, ipſius corporis forma, ex qua profecto evenit, ut vis major in reſpiratione pulmoni incumbat, & ſimul deſit explicationi locus. Conſiſtit hoc in collo longo, thorace plano & anguſto, & ſcapulis depreſſis; quibus, ſi accedat color candidus cum cute quaſi pellucidâ, rubor vegetus in malis, ſummum inde tabis eſt periculum.

Conſtat autem inter omnes, hunc morbum ulcera omnia, praecipue interna comitari, quippe in his materia purulenta propter vaſo-

rum laxitatem, puris retentionem, & partium contiguarum compreſſionem, majori copia in vaſa abſorbentia neceſſariò propelli debet: Quocirca praeſente febre hecticâ aliquid latentis ulceris ſuſpicari nunquam non alienum erit.

Oritur etiam hic morbus ab acrimoniâ quâcunque, ſeu oleoſa, ſalina, ſeu bilioſa ſit, poſtquam vel putreſcere incipiant humores, vel tanta iis inducta ſit acrimonia, ut non ſolum nimis inde ſolvantur humores, ſed & nervi inſuper partium ſingularium motui ſenſuique ſervientes, irritamentis inordinatis & plus juſto frequentibus obnoxii fiant.

Oritur & tertio ab exinanitione, raro vero, niſi ſimul adfuerit acrimonia, uti male iis aegris non raro evenit, quorum vires febribus acutis aut lentis jamdudum valde exhauſtae fuerunt.

Pag 28. l. 22. *Exulceratione originem trahunt.*] Febris hectica ex hoc fonte derivata his ſignis ſe manifeſtat. Hujusmodi aegri pulſu celeri & debili, ſitisque paucitate afficiuntur, mane plerumque algent, & languidi ſunt, veſperi calent & alacriores ſunt, eoque tempore praecipue calent, quo novus chylus cum ſanguine circumfertur, tunc enim, praeſertim ſi diu haeſerit malum, rubent malae, & internae manus, primo mane autem dormiunt, & morbo indies in deterius mutato, tum etiam ſudore liqueſcunt. Urina veſperi reddita, dum

dum febrilis calor adſit, ſedimentum non deponit, ſed agitata in phialâ diu ſpumam retinet, finito vero, per ſudores multâ jam nocte obortos, paroxyſmo calidò, ſedimentum ſubalbidum, aliquando rubro flavum & furfuraceum, non raro & lateris contriti colori ſimillimum, deponit. Poſtremo obſervatu dignum eſt, quod ipſe cruor ex venis emiſſus nunc facie & compage mutatus, maſſae albae, durae, glutinis & corii inſtar tenacis, & reſilientis, ſpeciem variam pro vario gradu mali prorſus aſſimulat.

Pag. 32. l. 1. *Utiliſſimum eſſe balſamicis.*] Mane plerumque rejicitur materies acris, tusſim excitans, eo igitur tempore exhibenda ſunt lenia balſamica, quae exſcreationem promoveant, ut a retentis liberetur pulmo, non vero aliis diei temporibus, niſi ea copia congeſta ſit materies, ut mane haud idonea fiat expurgatio, quippe auctâ tuſſe, augetur in partem affectam humorum fluxio & derivatio. Ad ulteriorem autem in hoc morbo exſcreationem promovendam, illud interdum ex magno uſu venit, ut incumbat aeger pronus in largam pelvim aquâ calidâ repletam, ita ut vapores in pulmonem hauriat, hoc vero non proficiente, addatur acetum parva copia, & ſi haec omnia parum valeant, in uſum vocare oportet acetum ſcilliticum. Ad eandem rem ſpectat ſpongiam aceto acerrimo calido vel aceto ſcillitico madidam naribus vel ori per

vices admovere, ut pulmo vapores ad se attrahat.

Pag. 32. l. 18. *Praecipue in sanguinis sputo.*] Rarissime, si unquam, in hoc morbi statu convenire possint haec aut consimilia medicamenta, quâcunque formâ exhibita, aliquando autem cessaturo sputo, ea multum commodi adfuisse observavi.

Pag. ead. l. 19. *Exiguis autem his suppurationibus subjungendus videtur largior.*] Suppurationes, quae in pulmone fiunt, tam parvae, quam magnae, his indiciis, modo leviori vel graviori, pro gradu mali urgentibus, se palam faciunt, Dyspnoea cum tussis incremento vesperi & nocte praecipue adest, unà, si apertum sit ulcus, cum sputo crasso, glutinoso, subflavo, & purulento, nunc lineolis, guttisve sanguinis commisto, nunc absque his; sin vero in tunicâ concludatur, deest purulenta materiae expuitio.

His in morbi progressu succedunt horror levis, inordinate recurrens, malarum rubor post pastum, calor urens & mordax cum pulsu celeri & febrili maxime vesperi, mane vero ad tactum frigus. In latus affectum sat commode decumbunt aegroti, in alterum vero moleste ferunt, saepe ne minimâ quidem ex parte pati possunt, eo quod tussis inde auctis viribus & dolore simul ponderoso quasi desuper impendente, ut plurimum comitata, aegrum inde-

indeſinenter torquet. Poſſum quoque & illud animadvertere, quod latus affectum altero plerumque calidius reperietur.

Sub morbi progreſſum ingraveſcunt praedicta, maxime vero ſub poenâ motus ſpiritus difficilius trahitur, ſimul & increſcunt tuſſis & calor hecticus. His ſuccedunt anxietas & moleſtia inexplicabilis per noctem, ſudores mane ingentes, debilitas, macies ſumma, diarrhoea colliquans, crurum tumores, pruritus per totum corpus, vox rauca & oh! talis facies, qualis Hippocrates in illuſtrandis ſuis hiſtoriis facile princeps tam prope à cadaveris vicinitatibus & confiniis, depinxit, ut luridis & emaciatis malis, ambiguoque vultu, fere ſagaces falleret inquiſitores diſcrimen obſcurum.

Pag. 33. l. 1. *Haec de phthiſi.*] Ut extremum hoc monitorum agmen de hoc morbo fructum utilitatis majoris praebeat, non ab re fore putavi, ea, hoc loco, ſubjungere principia, quae, a medico in inſidioſi hujus morbi gradibus conſequentibus, a prima acceſſione uſque ad ejus deceſſionem, ſeu exitum ſaepe funeſtum, ſemper timendum, praeſertim ſunt obſervanda, & proſequenda.

Ex omnibus praedictis idcirco liquet, quod tempeſtiva ſanguinis ſputi cautio & proviſio, puris generati exſcreatio, lenimen acrimoniae hecticae purulentae, tuſſis mitigatio, diarrhoeae impeditio, aut ſanatio, primas in curatione partes tenent.

His autem propofitis conducunt miffio fanguinis pro re nata inftituta, diaeta lactea, medicamenta putredini refiftentia, & fi non vetat fpirandi difficultas, incraffantibus & emollientibus fimul fociata, exercitatio leniffima & perquam moderata, plerumque autem nihil utilius eft, quam curru, aut equo vehi per aërem purum placidum à nimis frigido calidove utrinque reductum, ut inde facilè expurgetur pulmo.

Praeter haec ad tuffim aliaque fymptomata molefta lenienda caute interponenda funt ea remedia, quae more leniffimo fomnum conciliant.

Poftremo non eft alienum infuper adnotare, quod in praedictis utendis & exhibendis, regula optima ex dyfpnoeâ petenda eft, fi enim hoc fymptoma multum urgeat, neque vetet diarrhoea, aut oris ventriculi morfus, acidis blandis & falibus, quae calidae & putridae humorum crafi fortiter refiftant, necnon & leniffimis & dilutiffimis potionibus, libere, parcâ tamen copiâ, unâ vice affumendis aeger tractandus eft. Quotiescunque autem pateat, ut fpiritus difficultas minus urgeat, lenia obtundentia & incraffantia prioribus medicamentis addenda funt.

Pag. 33. l. 2. *Duae autem funt aliae* tabis *fpecies.*] Hae tamen duae fpecies vix à vera ftirpe hectica ortum fuum ducere dicantur, nifi fimul adfuerit partis alicujus putre vitium ab hu-

humorum acrimoniâ inductum, quo cafu ad primam familiam & originem profecto referri debet morbus; fin alia contigerit tabis fpecies, vel in nimio impetu folidorum in liquida, quo ea atteruntur nimisque folvuntur, vel in acri liquidorum transfluentium indole, omnino ponenda eft ejus mali fedes.

Hujusmodi autem omnes, qui ex habitus vitio & culpa, ut ita dicam, tabidi fiunt, urinam tenuem larga copia per vices reddunt, nunc prorfus pallidam, nunc coloris ftraminei cum pauco vel nullo fedimento; & hoc maxime noctu, dum calidiores fint. Sanguis licet per vafa velociori curfu fertur, quam par eft, nihilominus vel fponte emiffus, vel venis detractus, rubedine nimia fplendet, & praeter morem minus cohaeret.

Praeter ea, quae fupra fcripta funt, illud quoque obfervatu dignum videatur, tempeftatum mutationes, licèt vulgares, male ferre hujusmodi aegrotos, maxime vero eas frigoris & caloris variationes, quae de improvifo fiunt.

Hactenus dictis unum hoc adjiciam monitum, fcilicet id maximi effe momenti, ut fatis clara adepta fit cognitio differentiae, quae extat inter febriles morbos hecticae & tabidae indolis ex quacunque prole natos, & febrem malam continuam debili & veloci pulfu comitatam. Priores, qui vitio habitus aegrotare dicantur, plerumque pro ratione mali, per longum equidem tempus morbo laborant, imo aliquando

per plures annos, & ad negotioſas cogitationes & actiones valent, minus licet ſani & robuſti: Poſterioribus autem febricitantibus longe alia res eſt, lecto enim affixi aut ſaltem cubiculo detenti manent, & tremore, aegritudine, aliisque febris verae languidae ſymptomatibus noctes diesque vexati & exhauſti ſunt.

CAPUT II.

De morbis capitis.

SECTIO I.

Apoplexia.

Pag. 34. l. 5. *Congeneres sunt plerique capitis morbi.*] Quo clarius autem intelligantur ea, quae ad veram hujusmodi morborum cognitionem, naturam & sanationem pertineant, consulendae sunt in primis praelectiones medicae in Theatro Collegii medicorum Londinensium habitae a Thoma Lawrence M. D. Collegii ejusdem Socio & Praeside dignissimo.

In his enim praelectionibus eruditissimis, Lector deprehendet Apoplexiam & ejusmodi morbos, ex quibus corpora vel sopore victa vel sensu privata fiant, accurate descriptos, & divisione forsan perfecta in proprios ordines redactos, adjunctâ simul singulis apta medendi ratione. Quocirca pauca tantum usu explorata, & ad hanc rem pertinentia adjicienda habeo,

Pag. 34. l. 7. *Quorum praecipuus est apoplexia.*] Homo apoplexia corripi dicatur, quando sub specie somni profundi, stertentis, ex improviso plerumque corruit, omnibus ejus actionibus animalibus derepente abolitis, vitalibus interea non solum salvis manentibus, sed ut plurimum praeter morem se fortius exerentibus.

Pag. ead. l. 20. *Illam sanguineam, hanc pituitosam.*] Haec divisio licet non perfecta, praxi tamen sufficit, utpote reliquas species, viz. a Polypo, & caeteris ejusdem generis, orientes, sese omnes insanabiles esse comprobavit experientia. A causa priori, scilicet sanguineâ, advenire cognoscitur hic morbus ipso corporis habitu calido, plethorico, vultus & oculorum labiorumque rubore, vitae consuetudine quâcunque praegressa, quae sanguinis motum accelerare & ejus molem rarefacere valeant, pulsu plerumque forti & tardo, respiratione profunda, rara, forti, stertente.

Dignoscenda est etiam altera pituitosa hujus morbi species a sanguineâ, frigido, pituitoso, cachectico corporis habitu, colore pallido cutis, pulsu tardiore, corpore crasso, pingui, inerti, animique pigritia & stupore.

Pag. 35. l. 13. *Sanguinea autem detractiones sanguinis.*] Si omnia quidem auxilia, quae paulo post a nostro auctore merito proposita sunt, parum aut nihil proficiant, & adhuc urgeat

geat ſanguinis redundantis copia diminuendae neceſſitas; huic fini conſequendo nihil aptius reperitur, quam ſi, demiſſis in aquam tepidam cruribus, fiant ligaturae femoribus venas tantum comprimentes, hisque tumentibus, ac dein inciſis, ſanguinem detrahere oportet; ſin ea res fruſtra fuit, ſcarificatione profundâ, & cucurbitularum ope, recluſis venis copiosè profluere ſinendus eſt ſanguis, & tandem, ut nihil deſit, quo plethora, ad capitis vaſa minuatur, transverſim ſecanda eſt vena Frontalis dicta.

Pag. 35. l. 15. *Pituitoſa purgationes per alvum.*] Non raro autem evenit, aegrum proſtratum adeo omnino ſtupidum ſe exhibere, ut remedia cathartica per os ſumere nequeat, quo caſu clyſter acris ſtatim injiciendus eſt, eoque rejecto, alius atque alius ſerie continuandus, donec horum ope aſſidua excitetur diarrhoea. In hujusmodi caſibus, non omiſſis caeteris mihi optimo cum ſucceſſu inſervire ſolet hicce clyſter.

℞. Pil. e Colocynth. ſimpl. ℈ii. Vin. Antimon. ℥iii. Aquae Alexiter. ſimpl. ℥ii. m.

Pag. 36. l. 5. *Arteriarum in temporibus inciſio.*] Revera non multum commodi ex arteriarum in temporibus inciſione capiet aeger, ipſam autem arteriam temporalem dictam, arte chirurgicâ aperire neceſſe erit, & exinde multum ſanguinis detrahere convenit. Si hac exina-

nanitione fretus etiam opem atque auxilium ferre ſperet medicus.

Pag. 36. l. 18. *Veſicatoria etiam capiti.*] Si hiſce ſtimulis per aliquod tempus applicatis, nec voto reſpondentibus, nequaquam excitetur aeger, ſubſequentem medendi rationem aliquando bene ceſſiſſe compertam habeo, nimirum veſicatoriis primis amotis, cucurbitulae cum ſcarificatione admovendae ſunt, & deinde veſicatorium recens de novo imponere oportet, quod pannis calidis aut tegulis calefactis promptiſſime in actionem excitandum eſt, quippe in ſummam ad ea, quae quaerit medicus, proficiet.

Pag. ead. l. 23. *Senſus enim fibrarum in nervis fere deperditur.*] Idcirco non alienum erit notare, quod in aeſtimandis proſtrati attoniti viribus, non aeque conſiderandae ſunt praeſentes ac praegreſſae, & qualis fuit aegri ſtatus ante morbi acceſſum. Largas enim ſemper poſtulat exinanitiones, eoſque homines prae caeteris aggreditur, quibus diaetâ plenâ, lautâ, calefaciente, liquoribus ſpiritus vinoſi divitibus, ſeipſos reficere, & molliter curare pulchrum fuit.

Inſuper in curatione hujus morbi, ſeu de ortu ſanguineo, ſeu pituitoſo, minime praetereundum eſt, quod quo magis ſub ipſum paroxyſmum creſcat fortitudine pulſus, eo plerumque malum ſit deterius, atque ideo neceſ-

ſario requiruntur exinanitiones, dum humorum ſolutionem promovere, & impedimenta tollere molimur.

Cum igitur apoplexia, quam fortem vocavit Hippocrates, ſit inſanabilis, & altera, quam levem dixit, ſit, ut ipſe monuit, curatu admodum difficilis; ſummis certe viribus obnitendum eſt, ut morbo adeo periculoſiſſimo, omnis, quantum fieri poſſit, praecluſus ſit aditus.

Quocirca ſanguis mittendus eſt ter quaterve in anno, aut ſi plethorae ſanguineae adſint ſigna, forſan ſaepius; interpoſita ſimul aliquando alvi ſubductione, vel medicamentis, quibus Mercurii dulcis ſublimati portio aliqua ineſt, aut ſaltem iis purgantibus peractâ, quae craſſos humores attenuare, & ſuperfluos ſimul e corpore educere pollent.

Menſibus igitur aeſtivis aquas minerales ex fontibus apud Scarborough, Cheltenham, aut Harrowgate, prout poſtulet corporis habitus bibere, his quàm maximè prodeſt.

Ulcera etiam, quibus fonticuli nomen afficitur, ampla & profunda pro ratione loci ſub occipitio, in ſcapulis & femoribus, ſcalpello, vel inuſtione facta, excitanda ſunt, & ſervanda diu.

Vitare inſuper debet quiſquam in hunc morbum pronus calefacientia omnia, ingluviem, crapulam, exercitationes nimias, praecipue ſubitaneas & violentas, omnia humores ſurſum attrahentia, caput implentia, ut ſunt vomitus,

mitus, balnea frigida, fomnus multus, aliaque fimilia.

SECTIO. II.

Paralyfis.

Pag. 37. l. 12. *Nullus jam fanguinis miffionibus locus.*] Licet autem, quod faepiffime fiat, ut apoplexia in paralyfin defìnat, tamen operae pretium erit, difpicere, num ab ea praegreffâ ortus fit morbus; quo cafu, fi fufficientes fuerint exinanitiones, non mirum eft, ut vires, aegri novas non finant inftituendas.

Tentanda igitur hujus mali curatio iis folis medicamentis, quibus liberior fanguini reftituendus fit circuitus, calidis fcilicet vel temperatis pro natura aegri, frictionibus cum remediis nervinis dictis, emplaftris ftimulantibus & refolventibus ad mali originem applicatis.

Sedes haec autem nemini quidem dubia effe poteft, qui functionem laefam, & nervi curfum & diftributionem, alteram alteri comparare polleat.

Interea dum haec fiant, alvi purgationem catharticis medicamentis pauxillâ Mercurii dulcis fublimati portione conjunctis inftituere, vomitumve, ex iis quibus Antimonii poteftates infint, femel fcilicet fingulis vel alternis heb-

hebdomadis elicere, ut plurimum haud alienum erit. Haec profecto de hujusmodi paralysi dicta sufficiant.

Medicis autem ab omni aevo notum fuit, aliam esse paralysin, non ob hoc malo ovo progenitam, & quae, non minus quam apoplexia ipsa hominem extemplò adoritur, & aliquando, praeter caput, totum corpus, aliquando alterutrum latus, nunc brachium, nunc crus invadit; quo fit, ut pro ratione partis affectae, sensus & motus derepente aboleantur.

Paralysin autem hanc repentinam ab omni causâ ad apoplexiam gignendam propensâ exoriri verisimile est; modo partem aliquam singularem cerebri, aut spinalis medullae, vel nervum quemlibet ita afficiat, ut communicatio a cerebro aut medulla spinali, ope nervi, quaecunque illa sit, ad partem affectam impediatur.

Et revera tale malum in praesentia, & ante oculos se exhibere dicatur, quandocunque pars aliqua laxa motûs impotentiâ conjuncta, nulloque nixu voluntatis vel vitae superanda adsit. Sensus etiam nonnunquam ex toto perit, saepe tamen obtusior, & cum stupore, aliquando & cum quodam doloris sensu, quasi ex aculeis orto, levis adhuc restat.

Illud tamen opus est monere, duas hujus morbi, ut apoplexiae praegressae, praecipuas species a scriptoribus medicis memoratas esse, unam scilicet sanguineam ex sanguine nimis abundante, & impetu nimio per arterias propulso;

alte-

alteram pituitoſam ex humoribus lentis, glutinoſis, nimis debili motu circumactis, enatam eſſe affirmarunt. Idcirco apoplexiam & paralyſin, praeter eam, quae à luxatione articulorum, contuſione, tumore, ictu, lapſu ab alto, aliisve ſimilibus cauſis originem ducat, tanquam congeneres morbos in eadem trutina ſuſpendere ſolent.

Hae quidem duae ſpecies ex ſignis, in monitis ad apoplexiam ſpectantibus, jam antea recenſitis, facile dignoſci poſſunt; & idonea partium affectarum ratione habitâ, curationem apoplexiae leviori omnino congruam poſtulant.

Hoc autem ſingulare & notabile habet hic morbus, quod externae applicationes partium reſolutarum vigori conciliando inſervientes, ſe ex majori uſu eſſe innoteſcant, quam in apoplexia ſingulari, cui parum prodeſſe videntur.

Utiliora etiam quam in apoplexia invenientur medicamenta vomitum proritantia, quae morboſis paralyticis, interdum fauſte ſingulis hebdomadis, exhiberi poſſint.

Reſtat tandem animadverſione dignum, paralyticam alicujus membri impotentiam penitus dignoſci poſſe, ab ea, quae ejus contractioni, vel nervorum diſtentioni originem debeat, ex facilitate, quâ hujuſmodi membrum adſtantis manu quaquaverſum movendum ſit, nullo apparente renixu, niſi a partis pondere, nulloque in motu dolore; quod in membris contractis aut con-

convulsis longe aliter se habere expertum est.

Pag. 38. l. 7. *Calidae vero immersiones.*] Longe discrepat haec Autoris sententia a veterum praxi & doctrina, antiquis enim medicis mos erat, Paralysi detentos in balnea calida demittere, urticis verberare, & dein dolores & tremores excitando, se vasa obstructa reserare, & nonnunquam ad bonos exitus vota concepta ducere posse, tradiderunt.

Pag. 39. l. 3. *Saepe longus.*] Alia certe tentanda est medendi ratio in eo morbi statu, quo membrum irritis omnibus remediis praedictis, adhuc resolutum maneat. Quocirca ad remedia potentissime sudorem elicientia confugiendum est, implendo corpus decocto Guiaci ad libras tres vel quatuor quotidie assumpto per tres dies, dein quarto quoque die in vaporario, vel ope vaporum ex spiritu vini accenso in lecto excitetur sudor, adhibitis simul frictionibus validis aromaticis, tum praesente sudore, tum aliis etiam temporibus, iis praecipue in locis, quibus situm est malum, ut et balnea calida herbis cephalicis aromaticis, stimulantibus & similibus comparata, quae per dies aliquos ad eandem rem uti possint, & demum lecti vel vaporarii auxilio sudorem evocare nitendum est, atque haec artificia prae caeteris curandi modis ad hunc morbum longum & contumacissimum debellandum non parum profuisse comperi.

SECTIO III.

Epilepsia & Vertigo.

Pag. 39. l. antepen. *Saepissime ventriculi magis.*] Priusquam seu morbi comitialis, quem recentes auctores epilepsiam potius nominare exoptaverunt, seu vertiginis ulla aggredienda est curatio, sedulo dispicere oportet, quâ in parte sit vitium; eo quod omnes hujus morbi species, quae profecto sanari possint, ab alio aliquo morbo derivandae sunt, cujus vi, vel in cerebrum ipsum, vel in nervos, fit irritatio nimia, & inde distentio vel omnium nervorum, vel aliquorum membrorum, maxime pro ratione situs peccantis materiae. Hoc itaque morbo sublato cessabit malum; nec aliter, utcunque medicamentis antiepilepticis dictis tractetur.

Hoc autem in loco, non ab re erit notare ea signa, quibus praesentibus morbum comitialem à vitio ipsius cerebri imprimis affecti, vel à malo quodam in aliis corporis partibus sito, ortum suum ducere cognoscamus.

Prisci scriptores universi, & quamplurimi ex recentioribus, morbum comitialem prioris ordinis, titulo idiopathici insigniverunt, licet veritati multo magis consentaneum fuisset, eum sub sympathico collocasse; utpote communi omnium consensu in culpâ est vitium aliquod subsequentibus perquam affine; nimirum cranii

ossa

oſſa tumida, aculeata, aut praeter naturam ſita, pus, ſanies, & innumera ejusmodi, quae cerebrum premere, lacerare, pungere, corrodere aut corrumpere valeant.

His autem ſignis ſe innoteſcit morbus comitialis idiopathicus dictus. Adſunt enim perpetuò in capite, vel gravitas, dolor, calor, vertigo, oculorum ſcintillatio, aliave ſimilia, quae ab oppreſſo vel laeſo cerebro oriuntur. Hujusmodi certè aegri, quibus re ipſâ ſe male habeat cerebrum, ſymptomata praedicta ſemper comites habent; & ab omni cauſâ, quâ, increſcente impetu circumfertur ſanguis, recurrentes patiuntur paroxysmos, maximè ſub adventum novae vel plenae lunae.

Fruſtra, imo noxie his exhibentur medicamenta antiepileptica dicta, quae omnia ſanguinis calorem & circuitum valde adaugent. Moderatâ autem alvi ſubductione, triduo aut circiter ante lunationes exhibenda, nonnunquam praecaveri poſſint hujus morbi paroxysmi, ut & miſſione ſanguinis. Cautione tamen hic opus eſt, ne jam memorata exinanitio ad conſuetudinem adducta ſit, utpote vires nimis exhaurire ſolet.

Ut morbus autem in poſterum praecaveatur; id primum medico tentandum eſt, quid valeant ulcera in locis commodis; ſcilicet, in ſcapulis, femoribus, & pone aures, candentibus ferramentis, ſcalpello, acu filum ducente, aut erodentibus medicamentis, manu chirurgi, admovendis, excitanda; nt horum ope,

 hu-

humorum moles cerebrum gravans alio derivari possit.

Interea confitendum puto, hanc speciem rarissime medicinam admittere posse, nisi ex simplici plethora, aut citâ humorum inflatione ortum habeat; unde doloribus primum excitatis, nervorum & membrorum distentiones subsequi solent.

Ex habitu calido, & vultu pleno rubro, oculis rubris, & pulsu tardo in paroxysmorum intervallis, certè liquet, morbum comitialem primae causae, scilicet plethorae adscribendum esse, quo casu sanguinis missione, purgationibus per alvum, prout postulet occasio, repetendis, & idoneis sorbitionibus pro maxima parte sanari potest.

Altera autem ut plurimum ponit concitatum sanguinis motum & acrimoniam auctam nimis, ex prava vivendi constitutione, ebrietate, violentis corporis exercitationibus, &c. Sanatur exinanitionibus & derivantibus praedictis, adjectis simul diaeta & medicamentis, quae humores leniendi & demulcendi vim habeant.

Qui ebriosi, qui liquores vinosos jejuno stomacho ingurgitantes, vitam immundam agunt, in hanc speciem tanquam in calamitatem communem plerumque incidunt.

Ad tales autem aegros sanandos, si adhuc juvenes, aut viribus adhuc valentes, maxime confert medendi ratio jam antea exposita; plerumque vero nimis debilitantur hujusmodi epileptici ante morbi accessionem, & quod

pejus

pejus eſt, temulentam vivendi conſuetudinem raro relinquunt: In aliis fruſtra fere expectatur ſanatio.

Ad hunc ordinem idiopathicum jure referenda ſit illa hujus morbi ſpecies, quae viros aggreditur, qui ſibi ipſis vacuas deſumpſere Athenas, & ſtudiis totos dies & noctes ſe dedere; idque fit partim propter ſtatum cerebri plus aequo aſtrictum, & nimiam ſpirituum vulgo dictorum animalium diſſipationem, partimque propter languidum nimis liquidorum circuitum, quo lenteſcit ſanguis, & in cerebri cavitatibus haeret. His pulſus tardus & obſcurus eſt, & facies pallida, & hyeme pejus ſe habent.

Sanatur haec morbi ſpecies detractione ſanguinis, & moderata alvi ſubductione, ſubinde repetendâ; datis in intervallis medicamentis attenuantibus, parcâ portione diu aſſumendis; qualia ſunt radix Valeriana ſylveſtris, Cinnabar, Chalybs, & ſapones, ut & equitatione, animi laxitate, & ſimilibus.

Miſſio autem ſanguinis in his major eſſe non debet, quam ut humoribus, ſeu rareſcentibus ſeu tenuioribus redditis, ſpatium idoneum comparetur, niſi ob magnam paroxyſmi vehementiam timeantur apoplexia, aut vaſa rupta.

Hujuſmodi aegri praeter ſigna deſcripta frequenter annulum lividum ſub oculis & circa os habent ante adventum paroxyſmi, maxime vero poſt ejus diſceſſum ex ſtagnante ſanguine in vaſis laxis & imbecillibus orto.

Cum autem mihi ſat erit, haec de morbo

comitiali idiopathico monuiſſe; ſupereſt nunc, ut de altera ſpecie ſympathica dictâ nonnulla traderem.

Epilepſia ſympathica ex infinitis fere cauſis ortum habere poteſt, quae diligenter perquirenda, ut ad mali ſedem quam proximam applicentur remedia.

Cauſae autem, quae partes praecipuas agunt in hoc morbo, ſunt in infantibus retentio ſtercoris, dura nimis coagulatio lactis, humores acres & acidi tormina excitantes, dentitio, roſiones & irritationes à lumbricis, variolae, dolores omnes violenti utcunque nati. In iis aetatis paulo grandioris, prae caeteris vermes, irritationes ab aſſumptis crudis, acidis auſteris, calor ingens, motuſque nimius, expletio nimia ventriculi, & ſimilia. In iis ad pubertatem accedentibus, ipſa pubertatis irritatio, veneris appetentia, aliaque ſimilia. In virginibus eadem, ut & menſium defectus, horum ſuppreſſio, fluor albus, paſſio hyſterica. In mulieribus eadem, ut & menſium, ſanguinis, aut aliusmodi humoris, ſive à naturâ, ſive arte profectum profluvium nimium, aut inimica ſuppreſſio, affectus animi ingentes, ut terror, metus, & ſimilia. In viris ebrietas praecipue ope liquorum, quibus ſpiritus vini praepollet, motus validus & calor nimius, febres, dolores ingentes, praecipue capitis, materies podagrica intempeſtive retrocedens, & ſuperiora occupans, haemorrhoidum, ulcerum & ſimilium ſuppreſſio, plethora, aliaque ejusmodi quamplurima.

In omnibus, autem horum, retentio puris, ſaniei, vel humorum acrium alicubi ſtagnantium coactio, tales nervorum diſtentiones & morbum comitialem ſeu epilepſiam efficere poſſunt.

Hinc etiam patet, atque cautionis loco id minime praetermitti debet, quod paroxyſmi in hac morbi ſpecie circa novam plenamque lunam maxime oriri poſſint, ob inflationem turgidam humoribus inductam, licet minus certè, quam in priori ſpecie idiopathica dictâ.

In curatione autem epilepſiae ex ſympathiâ ortae eradicari debet morbus primigenius, adjectis ſimul medicamentis, quae ad inordinatum ſpirituum animalium motum compeſcendum aptiſſima ſunt; licet non directe ad primum morbum reſpiciant: Exempli gratiâ, ſi infans membrorum diſtentionibus tentatus ſit, inquiro ſedulo per ſigna variolarum, dentitionis, & torminum, an his laboret, aut alio quolibet morbo, qui nervos valide irritare poteſt, & hoc ſemel patefacto, diſtenta membra inde oriri maxime probabile eſt.

De epilepſia, prout id malum, auctorum conſenſu fere communi, ſub nomine idiopathico & ſympathico cognitum ſit, ſatis dixiſſe videamur; ſequitur igitur ut de quadam alia hujus morbi ſpecie, cui, ſi quis idiopathicae verae nomen dabit, haud inepte id fiet, nunc quaedam dicenda.

Haec ſpecies ab ipſâ nativâ nervorum conſtitutione debili & infirmâ pendet, & puellis teneris, foeminisque delicatis maxime fami-

liaris eſt: Hinc fit, ut ob leviſſimas res in tremores agantur muſculi, & praeter voluntatem artus ſe convulſos exhibeant.

His omnibus, praecipue ſi obeſae, frigidae, & melancholicae ſunt temperationis, conveniunt medicamenta antihyſterica & antiepileptica dicta, amara, chalybeïa, equitatio, &c. ſi vero ad indolis hecticae naturam potius accedant, tunc lac aſininum bibendum bis terve quotidie praebere opportunum erit, adjunctis ut plurimum ſpiritus cornu cervi guttis paucis, & dum haec fiant, idoneis intervallis, interponenda ſunt & parca tantum portione aſſumenda medicamenta jam antea memorata, usque dum robuſtiores evadant.

Dignoſcitur autem haec ſpecies a prioribus, eo quod nullo non tempore hujusmodi imbelles, ſeu viros, ſeu foeminas aggreditur, quoties ab inexſpectato quolibet eventu licet leviſſimo, hiſce animis incidat metus aut terror.

Hujusmodi vero ordinis quotquot ſint, quibus tales adſint nervi natales, pulſum habent celerem & debilem, & ab exinanitionibus in pejus ruunt, niſi parcae admodum, potius quam modicae inſtituantur. Hujus autem rei ratio, ut mea fert opinio, hoc fundamento nititur, nimirum, acrimonia & tenuitate magis, quam lentore, & craſſitudine, plerumque pollere humores, & revera hanc ob cauſam, ut opinor, evenit, quod lac aſininum & ſimilia lenientia & demulcentia adeo ad ea proficere poſſint, quae in hiſce morbis curandis inprimis quae-

quaerenda ſunt, ut huic medendi rationi prae caeteris omnibus ſemper erit gloria palmae.

Tetanus.

Pag. 40. l. penult. *Validiſſima convulſio.*] In ſede autem hujus mali invenienda, non raro accidit, multum lucis adducere nervorum tabulas. Etenim ſi aliquid irritans vel ex dolore, gravitate, &c. in nervi progreſſu vel ejus ramis ſe non manifeſtet, malum in cerebro vel ſpinali medulla haerere valde probabile eſt. Sin autem in ipſis nervis quodammodo laeſis, revera adſit earum diſtentionum cauſa principalis, integram ſanitatem denuo revocandam vix expectare fas eſt; niſi ipſi parti male affectae applicari poſſint medicamenta manu chirurgi, cui rariſſime datur tuta poteſtas. Tentanda interea ſunt ea in morbo comitiali nuper propoſita, praecipue ulcera arte excitata, malo patenti quam proxime poſita, ut & fotus anodyni, ſi forſan horum ope leniatur dolor (qui hoc in caſu neceſſario acerrimus eſt) aut materies foras tendere ſollicitetur, & tandem evacuari poſſit.

CAPUT III.

De insania.

Pag. 43. l. 16. *Alterum cum furore & audacia.*] Pulsus interea nec magis nec aliter de recto deflectere solet, quam quod aliquanto obscurior est & contractior, propter, admirandam plane aridam fibrarum fabricam, non tamen fortis, durus, & creber est ut in morbis inflammatione conjunctis. Urina parce & restricte admodum excernitur, crassam tamen naturam, saepe & valde mucosam possidet.

Pag. ead. l. 17. *Alterum cum tristitia & metu.*] His praesertim signis se manifestat, scilicet adsunt pulsus tardus, obscurus, contractus, vigiliae perpetuae, ut & vel maestitia & taciturnitas obstinata, oculis in unum objectum defixis, vel loquacitas de rebus horrendis, spectris, diabolis, irâ divinâ, omni spe abjectâ poenis aeternis, aliisque similibus. Secretiones quae per alvum, vesicam, cutis meatus, & caeca spiramenta fieri debent, more prorsus insigni minuntur, adestque vultus plerumque torvus, color pallido-fuscus, maxime autem cum per lentos gradus talis inductus fuit in aegrum morbus.

Pag. ead. l. 20. *In maniam saepissime transit.*] Signa,

Signa, quae denunciant hunc morbum melancholico brevi accessurum, sunt vigiliae contumaces, aut somni brevissimi, insomnia turbulenta, curae & sollicitudines animi, molestiae, proclivitas ad venerem solito major, pollutio nocturna frequens, oculi cavi in selectam quandam rem pertinaciter defixi, & atroci aspectu, aliquando quasi raptim in adstantes conversi, praeceps & frequens iracundia sine justa data causa, assuetarum exinanitionum suppressio, fletus aut risus praeter rationem & consuetudinem, & nunc loquacitas fere assidua, nunc taciturnitas meditabunda.

Pag. 49. l. 28. *Quas exinanitiones ferre possit.*] Quanquam haec cautio ab auctore peritissimo data nunquam non observatu digna est, tamen in hac calamitate, non minus est medici officium, principem insaniae causam sedulo perquirere, ut hâc semel cognitâ, apta dein instituatur medendi ratio: Exempli gratia, si ob mensium defectum ortus sit morbus, exhibenda sunt remedia, quae menstrua promoveant, aquae acidulae, quibus ferrum insit; alvus iterum atque iterum catharticis potionibus subducenda est, interea interpositis subinde balneis tepidis ad umbilicum usque porrigentibus, & detracto iteratis vicibus, quantum opus est, sanguine ex Saphaena, deorsum dirigendae sunt & humorum & medicamentorum vires.

Ut haec autem omnia fauste proficiant, diu in his persistendum est, augendo vel diminuendo

do copiam tum horum, quae humores attenuant & emendant, tum illorum, quae evacuant, prout abeant, redeant, varientque symptomata.

In menstruis autem ciendis, illud porro monendum habeo, quod prae caeteris medicamentis valet Borax, qui cum attenuantibus & calefacientibus, vel refrigerantibus & resolventibus, pro habituum differentia, commode dari potest.

Quo melius haec fieri debeant, ex parte exponam; nimirum, si ex vigiliis assiduis, tristitia, acri studio, aut similibus causis ortus sit morbus, ad contraria sensim deducendus est aeger, exhibitis simul iis remediis, quae humores diluant, leniant, & eorum crasin particulatim emendent, alvum laxent, somnumque inducant.

Porro si febri male sanatae, causaeque calidae humores inspissanti, tribuendus sit morbus, aperientibus blandis, sero lactis, lacte asinino, aquis mineralibus, balneis tepidis, ex aqua & lacte comparatis, aliisque ejusmodi, diluendi sunt humores, interpositis simul salibus neutralibus dictis, & non raro refrigerantibus & subacidis.

Pag. 50. l. 12. *Ex vena jugulari.*] Morbus hic ut plurimum largas & repetitas sanguinis missiones postulat, & praemissis iis ab autore jam jam memoratis, feliciter aliquando detrahitur sanguis ex vena saphaena. Hoc vero fere

fere semper fieri debet ad lipothymiam, aegro stante, vel erecto corporis situ sedente, aliter raro satis laxantur vasa cerebri.

Pag. 50. l. 18. *Vomitus.*] Non raro autem accidit, quanquam largissimae exinanitiones, vel venis incisis, vel vomitu peracto, factae fuerunt, valde tamen furere perstare maniacos.

Ad feroces hos animos compescendos, saepe mihi compertum fuit, non parum profecisse medicamenta, quae aegritudinem Ventriculo induxerunt, eâ tantum copiâ, & repetitis vicibus assumenda, ut loco vomitus hunc affectum gignant, & alvum leniter cient; huic autem fini consequendo, mihi in usu fuit exhibere, quarta vel sexta quaque hora, hujusmodi misturae cochlearia duo aut tria. ℞. Rad. Hellebori nigri, Tartar. solub. ana ʒii. Fol. Senae ℥ſs. Decoque cum aquae pur. ℔i. ad colatur. ℥x. dein add. Oxymel. Scillit. ʒiii. Syrup. e Spin. Cervin. ʒvi. m.

Pag. ead. l. 24. *Haemorrhoidum in viris.*] Si maniacus conqueratur de dolore Intestini recti, vel in furore hunc locum scalpendo designet; statim summâ deditâ industriâ tentandus est Haemorrhoidum fluxus, admovendo scilicet hirudines, injiciendo clysmata, & suppositoria, quae Aloës vim habent, aliave ejusmodi.

Pag. ead. l. antepen. *Valentiora plerumque medica-*

dicamenta.] Si forsan propter aridum astrictumque nimis fibrarum habitum, non respondeant cathartica, quotidie in balneum tepidum demittendus est aeger usque ad hypochondria, atque in eo per horam manere oportet, quamprimum autem votis annuat alvi purgatio, dein parcius adhibendum est balneum, ne succedat hydrops.

Pag. 52. l. 18. *Quae ad humorum vitium emendandum.*] In medicamentis huic scopo inservientibus exhibendis, singularis semper humorum pravitatis cauta habenda est ratio, verbi gratia, si vigeat acidum ab alcalicis gradatim assumptis petenda sunt dissolventia, si praedominet alcali ab acidis, aut saltem subacidis, si lentor glutinosus iners, a dissolventibus acrioribus, qualia sunt gummi ammoniacum, sagapenum, asa foetida, helleborus niger, & alia ejusmodi.

Pag. ead. l. 24. *Et Camphora.*] Hujus medicamenti vires adversus morbos maniacos plurimum valuisse, experientia fida, comprobatas habui; easque aliquando successu prorsus singulari coronatas notavi. Oblata igitur hac occasione, modum, quo Camphora maniacis utiliter exhibenda sit, hoc loco exponere, haud alienum esse videtur.

E. G. Cum ad maniacum inter exordium mali visendum venisse mihi contigisset, sanguinis missionem, pro furoris & virium ratione sa-

satis largiter instituendam, dein potionem catharticam formâ hujusmodi componendam & extemplo hauriendam esse curavi. ℞. Infus. Sen. commun. ℥iii. Nitr. purific. aut Tartar. vitriolat. ʒi. Pulv. Jalap. ℈ii. Mann. ℥ss. m. Hujus autem potionis Cochlearia quatuor, secunda quaque hora, haurienda maniaco praebere convenit, usquedum succedat alvi copiosa dejectio. Hac autem exinanitione finita, in balneum tepidum, inguinibus tenus, demissus fuit aeger, ibique per horam manere coactus fuit; postero die repetita fuerunt omnia praedicta.

Si ne sub his quidem quies ulla facta sit, tum maniaco valde furenti vesperi dedi devorandum bolum ex Camphorae drachma dimidia & conservae Lujulae, Malvae, aut fructus Cynosbati drachmis duabus confectum. Hac nocte, non sine admiratione, aliquando vidi maniacum dormientis speciem paululum exhibere, minus insanire, & madore leni corpus habere perfusum. Die proximo ab eo, de industria curavi Alvum perquam moderate liquandam, balneum repetendum, & Camphoram ut antea vesperi assumendam esse. Sub his inceptis faventibus, hac nocte raro spes mea me fefellit, quin id, quod maxime expetiveram, contingeret; scilicet, ut aegrotum, paulo plus dormire, minusque, furere, & madore, ut antea dictum est, perfusum conspicerem. Die insequenti, illud porrò confidenter monendum habeo, ut sanguinis missio & balnei simul usus

quo-

quoquo pacto renovari deberent. Alvo interea laxâ servatâ, vesperi omissus erat bolus, eumque cum Camphorae scrupulo uno compositum alternis tantum noctibus exhibere, ut plurimum mihi mos erat, atque hâc solâ medendi ratione fretus, mentis furibundam alienationem indies adeo evanescere observavi, ut aliquando intra tres septimanas maniacum ad sanitatem tam mentis quam corporis feliciter fuisse restitutum, comperi.

Attamen non obstantibus exemplis quibusdam faustis, me ipsum, proh dolor, confitentem habes, omnia saepe contra ac dicta sunt, evenisse, & Camphoram & Artem ipsam nihil profecisse.

Pag. 52. l. 26. *Quam ipsum opium.*] Medicamenta, quibus Opium insit, caute in hoc morbo exhibenda sunt, eo quod caput gravant, & somno finito, vel horum ope non conciliato, ut saepe accidit, furorem augere solent; ideoque ea tam diu differre convenit, donec praemissis exinanitionibus, de quibus, ut supra, ante omnia instituendis praecepta dedi, aegrotum minus furere pateat.

Pag. ead. l. penult. *Aegrum balneo frigido frequenter immergere.*] Laudantur fere ab omnibus scriptoribus medicis balnea frigidissime utenda, & profecto sub hujus morbi exitum nonnumquam prosunt, citius autem in curationem adhibita, quam quod facto est opus, scilicet

licet

licet quamdiu minimus vasorum cerebri infarctorum extet metus, periculum facessere potius dicantur. Multo magis beneficii praestant balnea tepida, alternis diebus repetenda, cavendo simul ut erecto situ servetur corpus, eo quod humores acres diluunt & emendant, fibras laxant, a capite revellunt, & ad somnum conciliandum aptissima sunt.

Pag. 54. l. 26. *Mens ad se rediens.*] Est autem alia mentis insanae species, licet à nostro autore oblita, a Sydenhamo tamen descripta, quae praesertim eos, seu morbis diuturnis fractos, seu nimiis exinanitionibns perpessis exhaustos aggreditur. Hi autem aegri puerorum more propter res prorsus leves & nugatorias lachrymas fundunt, & nonnunquam nullâ datâ causâ iterum in risum excitantur more mulierum hysterica affectione laborantium. Quam ob rem, ut mihi videtur, potius pro desipientiâ quadam quam insaniâ habenda est haec valetudinis imbecillitas, & de hac re mihi dubium non est, utpote sananda est cibis aromate conditis, potu vinoso & medicamentis corroborantibus dictis, praecipue ferrugineis & cortice Peruviano.

CAPUT IV.

De angina.

Pag. 56. l. 3. *Anginae varias ſpecies.*] Vera anginae idea ab impeditione vel dolore in cibis & potibus devorandis & hauriendis petenda eſt, illa autem faucium affectio, quae reddit reſpirationem dolentem à cauſa morboſa ſuperiores Æſophagi vel Aſperae Arteriae partes obſidente, a ſcriptoribus medicis tam veteribus, quam neotericis, nec non & noſtro auctore, angina ſimul appellatur.

Ambae hae ſpecies in alias variis nominibus inſignitas dividi ſolent. Ex his autem quam plurimae, partim aliorum morborum ſoboles ſunt, partim ex mala curatione, vel gradu ipſius mali ſuos ortus ducunt; cujus generis ſunt in primis angina paralytica, quae ſenſus prae caeteris occupat, & oritur à faucium muſculis adeo nervorum reſolutione affectis, ut officiis ſuis fungi nequeant, angina hyſterica, quae aſtrictioni ſpaſticae debetur, & aegros hyſtericos & hypochondriacos obſidet, angina indurata, quae locum habet, quoties inflammatio, ob malam curationem, vel materiae obſtruentis craſſitudinem, glandulas faucium ſcirro affectas reliquerit; vel quoties nulla praegreſſâ inflammatione obſtruantur illae pituitâ

tuitâ glutinoſâ, ut ſtrumoſis ſit, & quibus ob frigus contractum anginam advenire pervulgata res eſt.

His denique adjicienda eſt angina illa, quae ſanie tenui mali odoris, dolore, & punctione comitata eſt: Haec plerumque ortum ſuum habet a faucium glandulis, quae prius ſcirri naturam prae ſe ferebant, nuper autem cancro ſe occupari triſtia ſigna edere inceperunt.

Pag. 56. l. 6. *Non ſatis pro morbi natura dilucide.*] Loripedem rectus derideat, quis autem, licet parum in hiſtoriâ medicâ verſatus, noſtrum autorem de aliorum ſcriptis obſcuris querentem patienter tulerit, cum periculoſi hujus morbi ſymptomata omni modo tam varia, curationemque tam variam poſtulantia, nec dilucide nec utiliter ſatis, ab ipſo tradita ſunt.

Pag. ead. l. 11. *Glandulae diſtenduntur & tumefiunt.*] Quo minori incommodo aeger cibum & potionem devorare poteſt, quo minus intercluditur ſpiritus, eo minus periculi, ut & quo plus in conſpectum veniat pars affecta, quae tumore, inflammatione, aliisve ejusmodi ſignis ſe manifeſtet, eo plerumque levior morbus, & curatio facilior, ob facilem medicamentorum applicationem; & proinde Angina cum tumore externo raro mali ominis, niſi forſan a mole ingente vaſa larga comprimente oriatur malum, vel ſtrumoſae aut ſanioſae indolis ſit tumor.

Iſta autem anginae ſpecies quam noſter auctor nominavit primam, ponit partes affectas ingenti aggeſtu materiae ſeroſae vel pituitoſae obſtructas & impletas, ex quo fit ut tumore pallidioris coloris diſtendantur, quam ſi his vera inflammatio contigiſſet. Interea quamvis & cibi devoratio & reſpiratio aliquatenus impediantur, tamen in officiis ſuis peragendis obtuſe tantùm dolent partes affectae. Haec ſpecies illis quidem familiarior eſt, qui obeſi, pituitoſi, cachectici & hydropici ſunt corporis habitus.

Pag. 56. l. 12. *In altera tonſillas occupat inflammatio ſine perfecta ſuppuratione.*] Haec ſpecies, aliquando partem affectam ad ſuppurationis, imo aliquando ad gangraenae conditionem adducens, cognoſcitur adeſſe febre, ab ipſa acceſſione valde acutâ, pulſu valido (niſi multum laborent aſpera Arteria, aliaeve partes reſpirationi inſervientes, quo caſu debilis & creber eſt) oris & oculorum vultusque totius rubore, dolore in comedendo & devorando, vel reſpirando plus minus aucto, pro gradu febris, nec non & inflammationis, quae partes huic vel illi operi, & officiis fungendis aſſignatas invaſit.

Ut proclivitas autem in ſuppurationem non benignam, vel etiam in gangraenam prohibeatur, tota conſiſtit curatio in cita ſolutione inflammationis, ita quidem, ut aliquando ſanguinem ter quaterve in viginti quatuor horis detra-

trahere, eodemque die venas imam linguam percurrentes aperire, & validam alvi purgationem inſtituere, coactus fuerim. Sin autem aeger nihil devorare queat, clyſterum ope ſollicitanda eſt alvus, ut ſat liquanda fiat.

Veſicatoria etiam imis colli vertebris appoſita, & aperta ſervata, non levia praebent auxilia, ut & eorundem pone aures, & inde ad humeros applicatio, eo modo, quo optime à parte affecta fiat humorum derivatio.

Interea aſſidua gargarizatione opus eſt, ne à reſpiratione frequenti partes aridae & durae evadant. At in hoc remedii genere adhibendo, melius eſt, aegrotum perpetuo fere tepidum gargariſmum in ore tenere & expuere, ut ejus ope madeſcant fauces, quam (ut mos eſt) fortiter in ore agitare; talis enim motus dolorem excitat, & inflammationem auget.

Si parum doleant partes, & pituitâ lenta tantum obſtruantur, ut in ſpecie aquoſa dictâ non raro accidit, ablutio valida melior eſt, quippe pituitam ſolvit & exprimit.

Nihilominus autem, ita res interdum fert, quod inflammatione non ſat cito reſolutâ ſit partis affectae ſuppuratio, interea dum haec contentione magna agitur, tumor partis ſenſim increſcit, atque in ſummas anguſtias, & vitae diſcrimen, ob periculum ſuffocationis, aegrum inducit.

Hic morbi ſtatus cognoſcitur adeſſe tranſitione doloris acuti in obtuſum, pulſu molliori, horrore veſpertino, aliisque puris gene-

rati ſignis, & praecipue ore ipſo inſpecto, & probe examinato, quippe circa tonſillas plerumque ſitum eſt malum.

Ideoque ſi in conſpectum veniat pars, depreſſâ linguâ ſcalpello tundatur, ut exitus pateat materiae purulentae, ſimulque ut brevior & tutior aperiatur via, qua fauces ad priſtinum habitum revertantur.

Multum equidem ad hanc rem confert, eas gargarizare medicamentum hunc in modum parato, quod ex ejus uſu in hujusmodi morbis ſat abunde iterato, haud parvas habere virtutes, mihi bene notum eſt.

℞. Decoct. Pectoral. cum Aq. Calc. ppt. ℥xiv. Tinctur. Myrrh. ℥i. Alumin. uſt. ʒi. Mell. Roſar. ℥iſs. m.

Si vero conſpici nequeat tumor, & tamen propter morbi durationem, & ſuppurationis ſigna, eum ſuppuratum eſſe pateat, tuſſi, vomitu, aut ſternutatione, excitatis concutiendus eſt, quorum impetu poſt aliquas horas, plerumque rumpetur abſceſſus. At his non valentibus, aegroque in tantas anguſtias perducto, ut inde immineat immediata ſuffocatio, reſtat ſola Bronchotomia.

Pag. 56. l. 13. *Et indureſcunt.*] Duri glandularum tumores, ſcirri dicti, eam anginae ſpeciem jam proxime memoratam multo ſaepius, quam aquoſam ſequi ſolent, praecipue ſi pluries redierit morbus. Sin autem diu maneat talis glandularum pravitas, ſublatâ penitus

ſae-

ſaevitie inflammata, applicetur gulae emplaſtrum ex Ammoniaco cum Mercurio, aliudve ſimile, & commodum erit Mercurium dulcem ſublimatum per duas treſve noctes exhibere, & poſtero die alvum ducere, ea ratione quâ ferant vires; talemque purgationem alternis hebdomadis repetere, atque in ejus intervallis bis quotidie devorandus eſt bolus qui Cinnab. Antimon. Sal. Polychr. ana ℈i. Gum. Guiac. pulv. a granis v. ad ℈ſs. habeat, ſuperbibendo cyathum ex decocto Lignorum Guiaci, Sarſaparillae & Glychyrrhizae. Ulcera etiam pone Aures, ſub Occipitio & Scapulis manu chirurgi excitata aliquod boni afferant.

Sin vero his modis non ſolvatur, ut ſaepe accidit, tonſillarum durities, quin ab harum tumore, & vaſorum adjacentium compreſſione fiat frequens ad morbum recurſus, tum vel cultro vel cauſtico medicamento ex locis ſuis exterminandae ſunt hae partes durae.

Pag. 56. l. 14. *Illico fit Gangraena.*] Si autem pede tam cito feſtinet malum, ut irritis omnibus in Gangraenam ruant partes morboſae, id periculum his ſignis clare indicatur. Faucium dolor intenſus, calor fere urens, ruborque ſplendens, caeteraque Phelgmones ſymptomata jam antea expoſita, inopinato, & ſine cauſâ idoneâ, mitioris indolis larvam induunt, dum revera omni momento temporis, in deterius mutatur morbus.

Tonſillae enim, parteſque vicinae, quae

paulo ante tensae, ruberrimae, succi plenae, tumidae, renitentes, apparebant, nunc repente flaccidae, siccae, inaequales, pallidae, fuscae, livescentes, & quasi combustae evadunt. Pulsus interea ordine toto deficit vacillatque, quibus superveniunt Tendinum subsultus, Extremorum rigor, sudor glutinosus subfrigidus, anxietas summa, oris spuma, sensus hebetes, tardi, lethargici, & non raro mentis alienatio quaedam, quae praecursorum fidelium instar, mortem inexorabilem ad fores festinantem accedere annunciant.

Ex dictis satis certum constare arbitror, qualia sint symptomata, quae Anginam summâ inflammatione conjunctam ab ejus accessione, usque ad exitum in Gangraenam desinentem, comitantur.

De his igitur satis, nunc apte atque ordine, de aliâ hujus morbi specie, à priori longe diversâ, nonnulla breviter animadvertere aggrediar.

Est enim ea Anginae species, quae cum illis a nostro auctore in hoc loco expositis, potissimum convenit; & cum verisimillimum videtur, hanc a nullâ aliâ causâ deducendam posse, quam ab aëre circumfuso, & alicujus rei contagione quâdam inquinato, haud improprie Anginae contagiosae nomen meretur.

Hic morbus nemini mortalium parcit, prae caeteris tamen infantes, foeminas molles, desidiosas, juvenes tenellulos, virosque laxos otio & crapulae indulgentes adoritur.

Inci-

Incipit verò more Anginae praedictae, plerumque verò horrore leniori, & frigore mitiori. Febris autem, quae subsequitur, licet minus acuta, & minori inflammatione conjuncta sit, nihilominus praeter ordinaria illa nauseae, vomitus, aestus, rubedinis, sitis, linguae albidae, fuscae, & inquietudinis symptomata, semper fere vultum inflatum, animi defectiones saepe recurrentes, dolores Capitis graves, seu vertigine stipatos, Cervicem rigentem, & haud ita multo post, tumidam longè conspicuam, cunctisque notabilem, plus minusve comites habet.

Interea id animadvertere oportet hanc febrem paroxysmorum mores & consuetudinem, ut plurimum imitari; licet enim ex symptomatibus praemissis, nonnulla per totum diem aegrum excrucient, tamen vesperi & per noctem acriora instant, & se periculosius exacerbata sentiri faciunt, quae crastino mane, obortis glutinosis, olidis sudoribus, quodammodo allevata videntur. Obrepit autem omni horâ malum, jamque his occurrunt faucium ardor mordens, Tonsillarum, Uvulae, partiumque vicinarum tumores rubro splendentes, molles, inaequales, Emphysematis instar tumentes, & speciei potius inflatae, quam vere inflammatae signa prae se ferentes.

At nihilominus dum haec fiunt, observatu dignum est, hujusmodi aegrotos minori incommodo respirationem & quod devorandum sit, conari, & perficere, quam ratio & symptomata suadeant.

Interea Anxietas Praecordiorum continuo crescit, Respiratio devenit suspiriosa, Vox veluti ex Gutture venereo ulceroso raucum quiddam clangens prodit; & in hoc rerum statu diem circiter tertium, aut quartum, nunc serius, nunc ocyus efflorescentiae, quales Erysipelati communes sunt, aut Ostri instar splendentes, Cervicem, Humeros, Artusque superiores occupantes, Exanthematibus mali moris saepissime conjunctae, sese oculis subjiciunt: His aliquando furtim anteit, ut plurimum autem succedit cita & inopinata Tonsillarum, &c. detumescentium facies, insidiosâ quidem symptomatum quorundam remissione sociata, Faucium quippe color vividus, coccineus in fuscum & cineritium mutatus, & Glandulae ibidem sitae, stigmatibus albis per omnem eorum ambitum dispersis obsitae, indubitata Gangraenae praesentis periculosissimae indicia praebent.

Porro tam rapido cursu nonnunquam fertur hic morbus putridissimus, ut post aliquot horas ab ipso incursu, circa tonsillas & posteriores Faucium partes, quaedam stigmata apparuisse noverim, quae ut ut albo-flavis Abscessuum simplicium Apicibus aemula essent, acu tamen chirurgico pertusa, se sinceras Carnis emortuae esse Escharas demonstrarent, & proh dolor, solummodo ulcerum saniosorum, malignorum, speciosa tegmina, introrsum nil nisi turpe inest.

Hinc ille Faetor oris cadaverosus, hinc illi Halitus contagiosi, hinc denique illae Fluxiones

nes acres, ſurſum & deorſum omnia membra & viſcera depaſcentes.

Praemiſſis his, propriam animadverſionem deſiderare videtur altera Anginae contagioſae ſpecies, quae paſſim à Medicis, ſicuti id a noſtro Auctore, malis exemplis inducto, perpetratum videmus, ſine diſcrimine ad poſtremam modò deſcriptam omnino referri ſolet; perperam ſane, alios enim Parentes, alia Jura, atque alia Auxilia agnoſcit; in illâ, de quâ jam ſermo fuit, Angina eſt morbus primigenius, ab ipſo initio tonſillae rubent, dolent, tument, & tandem citius, nunc ſerius in Gangraenam deſinunt: In hâc autem, alia res eſt, quamvis aegrotum a prima acceſſione omnia Febris putridae ſymptomata edidiſſe liqueat, quamvis & plures dies, imo ſeptimanas haec durâſſe certum ſit, nulla tamen interea à cibis devorandis Querimonia, nulla Tonſillarum aut Faucium dolentium ſuſpicio, ne ſimilis morbi veſtigia quidèm ulla adſunt, tandem increſcente morbo, & auctâ putrida humorum pravitate, Faucium ardorem quendam levi prorſus in muneribus obeundis impeditione conjunctum, ſe primum ſentire fatetur Febricitans. Alia nunc ſymptomata alia trudunt, non ſolum Tonſillae, Uvula, & Fauces ſe in conſpectum dant, maculis albis, fuſcis, cineritiis obſitas, quin oris, aeſophagi internam ſuperficiem ſpeluncis innumeris ſaniei tenuis, faetidae, plenis, ubique ſcatere patet. Continuo ex loco in locum ſerpit virus, viribus-

busque ſimul eundo acquiſitis, partes ſincerae adeo citiſſime in eandem calamitatem cum vicinis deveniunt, ut aegrotum jam medio in diſcrimine mortis verſatum, miſeranda luctantis Animae conamina pati videre minime mirum ſit.

Pag. 57. l. 25. *In Tonſillarum Gangraena.*] Cum medendi ratio hic propoſita Anginae, ſeu ſummè inflammatae, ſeu contagioſae, Tonſillas occupantis, & Gangraenam minantis, haud bene conveniat, nonne ſuſpicari fas ſit, Auctorem aliquâ cum incuriâ egiſſe, omnes has Anginas fere in unam confundendo, licet certae fidei res ſit, ſe adeo inter ſeſe diſſidere atque diſcordare, ut quâ methodo aegrotum una ſpecie laborantem liberaveris, alium alterâ detentum, eâdem ipſâ, ut plurimum e medio tolles; quapropter monita pauca, quae in his morbis medendi magis ex uſu eſſent, hoc in loco ſubjungere, mihi videtur eſſe alicujus momenti.

De Anginâ ſumme inflammatâ antea dictum eſt, porro ſi Praxi, de cujus laudibus tanta cum induſtriâ jactitarunt quidam medici nuperi, adhibenda ſit fides, ex faecundis vini generoſi calicibus petenda eſt Anginae contagioſae ſanatio, ab ovo uſque ad mala clamitant, Io Bacche, huic numini in poſterum cedat Apollo. Quid non? Operta recludit, malignis Faucibus, non minus quam ſollicitis Animis, onus eximit: Medicis hiſce bibulis ducibus, nil deſperandum, ſpes jubent eſſe ratas.

Eſto-

Eſtote Pueri aut Puellae, eſtote Viri aut Mulieres, oh felices ter & amplius, nunc vino pellite morbum. De nugis autem in viam redire tempus eſt.

Imprimis igitur notatu dignum eſt, quod ex Auctoris noſtri conſilio Sanguinis miſſione & Alvi purgatione incipiendum eſt. Haec medendi ratio, ſi urgeat ſimul Dolor Capitis, & rubeat Vultus vel inflatus ſit, procul dubio conveniet, etiamſi ex pulſu tali exinanitione indigere non videatur morbus, aliter Delirium eſt in propinquo.

Pari etiam ratione Pulſui nequaquam eſt fidendum, ſi laboret aſpera Arteria, difficulter enim propter arctatam fiſtulam per Pulmones tranſit ſanguis, ideoque ejus copiam minuere eſt maxime neceſſarium.

Denique in hujusmodi Anginae curatione id maximi eſt momenti, ut medicus perquam diligenter animadverteret, an aegro cutis ſicca & arida, an magno calore conjuncta, an pulſus celer & durus adſint? Rebus enim ita ſe habentibus, hoc quoque monitum pro certo adjicere poſſum, Corticem Peruvianum damnum plane admirandum ſecum attuliſſe, quicquid contra ſuadeant urgeantque triſtes Gangraenae confeſtim adfuturae Minae, neque unquam tutum habuiſſe locum, usque dum morbus remiſſionis, vel potius certa quaedam deceſſionis ſigna dederat.

Ab his autem longiſſime diverſa eſt morbi natura, ubi loco ſymptomatum praedictorum

ad-

adſint Oculorum & Faciei pallor, aegritudo Ventriculi, facilis in Animi deliquia Proclivitas cum pulſu celeri & debili, ut ſaepe accidit. Omittendae nunc omnino ſunt Sanguinis Detractio & Alvi Purgatio, & earum vice exhibendus eſt Vomitus, atque eo peracto, ut quiete, viriumque refectione quadam patiatur aeger, danda ſunt Cardiaca & Anodyna.

Praeterea, quamprimum id fieri poteſt, Decocto Pectorali, adjunctâ Oxymellis ſimplicis q. ſ. frequenter colluendae ſunt Fauces; & creberrime haurienda eſt potio Riveriana dicta, additis ſimul Pulveris e Contrayervae compoſitae, pulveris Corticis Peruviani, vel ejus Extracti, aut Confectionis Cardiacae granis quibusdam, ea ratione, quâ poſtulent vires.

Hac curationis viâ per diem unum alterumve procedendum eſt, donec videatur, quae ſit natura mali, ſummumque quid ejus. Si enim ex faucibus atque tonſillis inſpectis, aliisve ex ſymptomatibus praedictis imminentis Gangraenae adſint indicia, ſtatim omnis tentanda res eſt, quâ vires vitales & humores circulantes ad ſtatum naturalem inſtaurentur, eodemque tempore non minus cavendum eſt, ut materiei putri, ſanioſae, tutus concilietur exitus, ne vel ejus mora in Ulcuſculis faedis, Partes vicinae ſincerae trahantur, vel ex ejus ſuctu per Vaſa reſorbentia peſſima accendatur Febris.

Cum vero ex prava conſtitutione morbi talis virium inſtauratio & humorum emendatio uno im-

impetu non expectandae ſint, ideoque etiamſi medicamenta Cardiaca, Diaphoretica & Antiſeptica dicta, omnino dare neceſſe ſit, qualia ſunt Radices Contrayervae, Serpentariae Virginianae, Cortex Peruvianus, Confectio Cardiaca, Acidis Vegetabilibus aut Mineralibus ſociata, tamen ex his mitiora eligenda ſunt, & ſenſim ad fortiora progredi oportet, donec quantum poſtulent vires ex ſymptomatibus planius pateat.

Praeterea, ut natura ulteriorem Gangranae indolem aut progreſſum impedire, & ſimul mala inde nata expellere proritetur, conſulto nitendum eſt, ut Gula, ſeu potius tota Cervicis Regio pannis laneis, ex Decocto Foliorum Scordii, Abſinthii, Florum Chamaemeli, cui Aceti portio decima admiſceatur, calidiſſime expreſſis, per horam dimidiam foveatur, & dein ut ſuperimponatur Cataplasma ad hanc normam praeſcribendum.

℞. Farin. Semin. Lini in aq. commun. coct. S. A. ad idoneam conſiſtent. ℔iſs. Theriac. Andromach. ℥iv. Acet. optim. ℥ii. m. f. Cataplasma.

Sexta quâque horâ repeti debent & Fotus & Cataplasma.

Dum haec fiunt, Veſicatoria pone aures ponenda eſſe nequâquam praetermittendum aut negligendum eſt, ſuper haec etiam, & ejusdem generis Emplaſtra Colli Vertebris, Brachiis, Carpis, Femoribus, & Suris, eo ordine & ratione admovenda ſunt, quibus natura in

in hoc morbo diriſſimo plerumque langueſcens, vires ad ſeſe rite exerendas idoneis acquirere queat, ſin autem hiſce ſtimulis parum profeciſſe videamur, at e contrario, ex ſtupore aut torpore, cum pulſu celeri, debili, inaequali aut intermittente, vires vitales plus & plus deficere pateat, tum profecto capiti deraſo emplaſtrum veſicatorium acre ſimul imponendum eſt.

Frequens Gargarismi emollientis, detergentis & antiſeptici uſus, & aliquando ſyringis ope in infantum os & fauces caute injecti, per varios hujus morbi curſus requiritur, ita quidem, ut urgente materiaè tenuis & acris aut ſanioſae copia, ſingulis vel alternis horis repeti debeant tales faucium ablutiones, & praecipue priusquam ipſi aegroto vel medicamenta vel nutrimenta aſſumere permiſſum ſit, ne ſimul cum iis, vel in ſtomachum deſcendat, vel late ſerpendo aſperam Arteriam aut Aeſophagum male afficiat, vel preſſura cruſtarum in venas recipiatur putridum virus.

Hoc per totum morbi curſum adeo ſedulo obſervandum eſt, ut ſe gargarizare, & caput erigere, vel efflagitatu vel vi cogendus eſt aegrotus, ipſo ſomno ſubinde de induſtria fugato.

In acidis etiam exhibendis notandum eſt, quod infantes, mulieres lautae, & delicatiſſimae, ſenes infirmi, aut cachectici, virique etiam molles, deſidioſi non pauci, ſe dapibus & pulpamentis paſcentes, acida male ferunt,

&

& morſu aut dolore ventriculi & inteſtinorum ab iis aſſumptis laborant; licet modica tantum copia exhibeantur. Cum his itaque perparva portione incipiendum eſt, & revera primam ſemper guſtare debet medicus, ob varias horum medicamentorum vires, quae ſub eodem titulo in officinis ſervantur.

Alvus interea vel ſubducenda vel conſtipanda eſt, prout poſtulent febris & aegroti vires; hujus enim praecepti ſemper memorem eſſe medicum oportet, quod caeteris paribus, quo debilitas major, eo minus laxanda eſt alvus. Sin autem ex delapſu humoris acris, purulenti, in inteſtina, excitentur dolores colici, non prorſus improbanda ſunt ea, quae alvum leniſſime moveant, qualia ex Manna, Rhabarbaro, & ſimilibus petenda ſunt; finita autem alvi ſubductione, lenia anodyna ſtatim exhibere utile eſt.

Eadem res, meo ſaltem judicio, in tali caſu tutius fit, ventrem emollientibus clyſteribus laxando, Diarrhoea enim nequaquam excitanda eſt, at profecto cane & angue pejùs vitanda; quippe hujus vi nimis exhauriuntur humores, nimisque exſiccatur & debilitatur aeger; imo à ſanioſa materia deglutita, tanta ſaepe inteſtinis infertur injuria, ut inſanabilis aliquando inde producatur ventris fluxus, modo colliquans, modo dyſentericus; hoc vero raro accidit, niſi ſub morbi deceſſione; ſin forte triſtiſſimus ejusmodi caſus ſe coram medico

dico ſiſtat, prae caeteris valeat Decoctum in hunc modum praeſcribendum.

℞. Radic. Chin. Sarſaparill. C. C. C. ana ℥i. Gummi Arab. ℥iſs. Cortic. Cinnamom. pulver. ʒiii. Aq. puriſſ. ℔iii. Decoque ad ℔ii. & dein Colaturae adde Sacchar. albiſs. ℥ſs. m. f. Decoctum, cujus Cyathus frequens, prout res exigant, dandus eſt; vel ſi validioribus auxiliis opus ſit, adjiciendum eſt aliquod ex Mithridatio, Theriaca Andromachi, Electario e Scordio, aut ſpecie e Scordio cum vel ſine Opio, & ſimilibus. Experientia enim ſaepe comprobavi parum valere Aſtringentia fortiora, quippe Inteſtina laeſa horum vi ad dejectiones frequentiores ſtimulantur.

Ex uſu autem ſunt Clyſteres huic propoſito idonei, bis vel ter quotidie immittendi, ſcilicet.

℞. Juſcul. Vitul. ℥vi. vel ℥viii. Mucilag. Sem. Pſyll. Cydonior. ℥ii. Electar. e Scord. ℥ſs. m. f. Clyſter. Vel.

℞. Gum. Arabic. ℥i. ſolve in Juſcul. Vitul. ℥vi. & add. Electar. e Scord. ℥ſs. m.

Cum remedia incraſſantia dicta apud medicos hodiernos nullo ſunt in honore, & jam exoleſcunt, eo quod ventriculum aggravare, vaſorum lacteorum oſcula obturare, & ſpiritum anguſtum difficilemque reddere dicuntur, mirum forſan videatur, me haec tanti feciſſe; at profecto in hoc, atque aliis hujusmodi morbis putridis, ea non exigui fuiſſe emolumenti affir-

affirmare haud vereor. Humores enim acres tum diluunt, & obtundunt, tum acidis assumendis, quae in hisce febribus mali moris necessario postulantur, optimum praebent tutamen, ne eorum usu nimis stimulentur intestina: Hoc quidèm incommodum adeo hujusmodi medicamentis praecavendum est, ut remedia acida, quae in corrigenda humorum putredine saniosa, sibi ipsis Palmae gloriam profecto arrogant, multò majori copia assumi possunt, quam si cum solis aquosis potionibus exhiberentur.

Interea sit Victus ex Avenae, Hordei, aut Oryzae jusculo, cum vini Rhenani, Montani, vel Canariensis pauxillo.

Vetat enim morbi Indoles, ut Diaeta tam tenui tractandus sit aeger, ac si summâ inflammatione laboret; omnibusque autem concedi debet liquidorum lenium viribus quassis reficiendis & symptomatibus demulcendis aptorum copia grata.

Curatio Anginae contagiosae secundae speciei, licet magna ex parte, cum iis, quae jam proxime exposita fuerunt, conveniat, tamen has differentias, notatu proculdubio dignas, recipit.

Imprimis aegri hoc morbo laborantes Emplastra Vesicatoria male ferunt, quae vel ex toto omittenda, vel multo minus audacter sunt admovenda; eorum vice autem, si virium languor postulet, utilissime supplent Sinapismi.

In hoc autem trifti cafu, Remedia, quae ad fequentem normam confecta fuerunt, prae caeteris omnibus mea vota ad bonos exitus ducere folebant, augendo vel diminuendo omnium aut fingulorum copiam, prout poftulent aegrotantium aetas & ftatus & res.

℞. Summitat. Rorismarin. Flor. Lavendul. recent. ana ℨii. Radic. Contrayerv. Rad. Angelic. ana ℥fs. Gum. Arabic. ℨvi. Aq. commun. bullient. ℥xii. poft macerationem in vafe claufo, liquorem frigefactum cola, & adde Vin. Croc. ℥iii. Acet. Vin. alb. ℥ifs. (feu Elixir. Vitriol. acid. q. f. ad idoneam aciditatem) Syrup. Croc. ℥fs. f. miftura, cujus exhibenda funt Cochlearia quatuor tertia vel quarta quaque horâ.

Sin autem his non cedat morbus, fed propenfio ad Gangraenam potius incrementum capere, & corpus fudoribus vifcidis diffluere videantur, ad fequentia confugere neceffe fuit.

℞. Ligni Guiaci rafi drachmas duas, Corticis Peruviani in pulverem triti fefcunciam, Aquae communis libras duas; decoque ad libram unam, dein adde Radicis Serpentariae Virginianae in pulverem contufae unciam dimidiam, Foliorum Scordii manipulum unum, Tincturae Cinnamomi ℥ii. poft macerationem in vafe claufo per horam unam cola.

℞. Infufi colati fefcunciam, Confectionis Cardiacae, vel Damocratis, vel Electarii e Scordio fcrupulum unum, vel Theriacae Andromachi fcrupulum dimidium, Kermes Mineralis

ralis a grano dimidio ad grana quinque vel ſex, Syrupi Croci drachmam unam miſce fiat Hauſtus, quartâ vel ſextâ quaque horâ ſumendus. Horis autem intermediis decoctum ſequens ad uncias duas ſingulis vicibus aſſumi debet.

℞. Radic. Chin. Sarſaparill. Santalor. Citrin. ana ℥ſs. Gummi Arabic. ℥i. Aquae commun. ℔iſs. & coque ad partes dimidias, dein cola, & adde Aceti Vin. alb. ℥iſs. vel Succ. Limon. recent. ℥i. Aquae Cinnamom. Spirit. ℥ii. Syrup. Croc. ℥i. miſce.

Si malâ fortunâ Kermes Mineralis deficiat, ejus loco ſubſtituendum eſt Vinum Antimoniale, ea ratione, qua Ventriculus id ſine nauſea ferret. Sin autem in his eligendis optio aliqua ſit, & poteſtas, primum locum proculdubio tenere debet Kermes Mineralis, utpote tutius & felicius votis reſpondens.

Hac vel ſimili medendi ratione, forſan usque ad morbi exitum, ſaltem ad ejus criſin, quod tempus pro certo determinari nequeat, pergendum eſt, attentâ interea adhibita obſervatione, haec omnia adeo caute & cogitate fieri, prout ea aegri viribus & febris conſtitutioni ſint maxime congrua: Nimirum, ſi adſit debilitas nimia, Cardiacis, Antiſepticis & Stimulantibus ſuccurrendum eſt, ſi urgeant vigiliae & inquietudines, anodyna addenda ſunt, ſi, plusquam par ſit, ſaeviat febris, augenda eſt Acidi copia, quod cum Cardiacis moderatis & obtundentibus commiſceri debet; ſi pro ſymptomatum ratione clauſa nimis ſit Alvus, immitta-

tur Clyſter, quo rejecto ſtatim danda ſunt Anodyna lenia; ſi è contrario nimis ſoluta ſit, exhibenda ſunt remedia idonea ex Electario e Scordio, Theriaca Andromachi, & ſimilibus, ut antea monitum fuit; non tamen prorſus obſtipanda eſt Alvus, ſed tantum moderanda Diarrhoea, ne vires nimis exhauriat.

In illa autem Anginae ſpecie, nec non & febris putridae prole non minus exitiali, quae pulſu celeri & debili, ſudore glutinoſo largo & ferè perpetuo: Capitis & Pectoris regiones praeſertim occupante, reſpiratione ſuſpirioſa, & cruore miſſo minus aequo cohaerente, comitata eſt; medicamenta Cortice Peruviano praecipue conjuncta, & libere exhibita, interpoſitis nonnunquam quibusdam ex praedictis, mira prorſus feciſſe comperi.

Finem his imponam, poſtquam monuero ulcera ſanioſa & cruſtas emortuas, iisdem fere remediis internis & externis, ac in priori ſpecie modò recenſitis, ut plurimum indigere, auctis, ſolummodo in plerisque caſibus, acidi copiâ ſeu viribus, utpote, non ſolum contra partis ſingularis, ſed adverſus acrem putremque totius corporis habitum ſtrenuo pugnandum eſt. Etenim adſtantis medici haec Ars, atque hic labor erit, utinam & his unitis certae aegrorum ſaluti conſulere poſſit.

Pag. 57. l. penult. *Vulneribus ſatis profundis ſcalpello incidere.*] Cruſtae hae emortuae vix ac ne vix quidem ſcalpello aut exedentibus vel

adu-

adurentibus medicamentis tractandae ſunt, talis enim medendi ratio rariſſime tutum locum habet, & plus nocere quam prodeſſe ſolet, niſi maxima cum cautione, & leviſſima manu adhibeatur, quando naturâ annuente, & quaſi viam monſtrante, reſolutiones & purgationes mortuarum a partibus vivis jam ſemel inceptae talia auxilia deſiderari indicant. Neque parvi interdum eſt momenti diligentiſſimam adhibere curationem, ut fauces jam in plurimis locis nudae, exulceratae, & valde ſenſiles factae, nunc gargariſmo emolliente, nunc & vaporum, ex eodem bulliente, inſpiratu, ſubinde foveantur, & linctu mucoſo contra omne acre & irritans, quantum fieri poteſt tutentur.

Pag. 57. l. ult. *Adjecta mellis Aegyptiaci aliqua portione.*] Tantus aliquando adeſt in Tonſillis & Faucibus putris humor, ut ab hoc remedio, licet bene excogitato, opem ſatis opportunam obtinere fruſtra expectet medicus, ſat bene, at non ſat cito movet; interea contagio ulceroſa Labem in vicinas partes integras raptim dat, & dabit in plures; quapropter mihi diu in uſu fuit ad hujusmodi miſturam promptiſſimi auxilii gratiâ, confugere, quae rariſſime ſpes meas fefellit. ℞. Mel. Roſar. ℥vi. Tinctur. Myrrh. ℥i. Balſam. Peruvian. ℈i. Spt. Sal. Marin. ab gut. decem ad quinquaginta vel ſexaginta. Miſce.

Hujus guttas quasdam ope Penecilli in cruſtas immittere ſufficit, quod iterum atque iterum,

rum, prout exigat occasio, repeti debet, nec minus studii ac operae impendere oportet, ut subinde in fauces introducantur linctus mollissimi mucosi, quae ulcerum sordes abluere, & dolores sedare valeant.

Pag. 58. l. antepen. *Strangulatio faucium.*] Hic morbus licèt solo strangulatu se prodere dicatur, tamen febris valde acuta, & dolor capitis magnus ut plurimum sese comites huic addere solent. Unde non mirum est, aegrotos hac anginae specie laborantes, nisi summis tractentur exinanitionibus & citissimis, misero cruciabilique exitu perire.

Est autem alia hujus morbi species, quae a medicis socio dignatur honore. Haec quidem non a vasorum constitutione firmâ strictave nimis, sed ab eadem laxa nimisque debilitata ortum profecto ducit. Haec autem angina, alia est quam simulat, & plerumque aegros diuturnis morbis exhaustos aggreditur, & mortem fere semper praenunciat, vix unquam sanantur hi aegri, his porro unica spes salutis futurae, in medicina diaetetica, remediis mucosis & dolorem sedantibus conjuncta, ponenda est.

CAPUT V.

De morbis pectoris.

De Aſthmate.

Pag. 60. l. penult. *In graviſſimam dyſpnoeam ſunt delapſi.*] Haec differentia adeo notabilis, Pulmonis ſenſui plus aut minus tenero, ut vult Auctor, vix adſcribenda eſt. Experientiâ enim ſatis abunde patet, quod permulti homines robuſto & athletico corporis habitu gaudentes, at infeliciter Aſthmate quodam laborantes, quamdiu veluti ruris incolae ſub atmoſphaera ſerenâ, ſiccâ, & reſiliente vi praeditâ vitam colunt, male ſe habeant, & paroxyſmos aſthmaticos ſaeviores & ſaepius recurrentes patiantur. E contrario autem, iidem urbanam vitam degentes, atque aërem nebuloſum, craſſum, carbonum fumis & ſordibus omnium generum inquinatum reſpirantes, ad negotia ordinaria ſatis alacres & habiles ſunt, & vix anhelant.

Ex alia igitur ſtirpe potius quam propria Pulmonis ſenſibilitate petenda eſt hujus diſcriminis ratio. Ejus autem origo veriſſima, meo ſaltem judicio, iis viribus praeſertim debetur, quibus humorum motus & circuitus plus aut minus promoveantur, prout hae diverſa aëris am-

ambientis constitutione & temperie diversimode afficiantur, & incitentur.

Quis enim hodie tam ignarus, qui non novit Vasa corporis humani ea ratione magis magisque comprimi, qua densitas aut vis aëris resiliens augeatur, unde Sanguinis cursus ad Cor, & exinde ad Pulmonem, adeo de die in diem acceleratur, ut tandem fiant humorum ad pectoris regionem major congestus, major attritus, atque major calor, quam cum libera pulmonis explicatione convenire fas sit; ex quibus omnibus evenit, aegrotos asthmaticis paroxysmis subinde obnoxios, frequentiores & fortiores hujus morbi reditus experire necesse esse, prout eorum vires circulantis sanguinis progressum plus nimio properare sollicitentur.

Illud igitur jure haud mirum videatur, quod plurimi anheli rus in odio magno habeant, & quasi terrore perculsi, pedibus, quadrigisque, apud Lares in urbe sitos se refugere festinent, non, ut supra exponere conatus sum, quia tales asthmatici pulmonem minus sensibilem habent, aut acribus vaporum sphaerae circumfusi minus offenduntur, & irritantur; sed quia sub constitutione aëris amplissimae urbis tecta ambientis, à molis movendorum circuitu mitiori & tardiori multo minus caloris & attritus in Pulmone excitatur, ita quidem, ut vasis respirationi inservientibus nihil sit inde quicquam incommodi.

Quicunque igitur hujusmodi paroxysmorum immunitatem quandam sibi ipsis dare vellent,

his

his urbana haec vivendi conditio prae caeteris omnibus experienda eſt; utpote ad omnia ea munera, quae profectò ad pulmonem uſque pertineant, abſolvenda & niſu fere naturali perficienda, quam maxime conferret.

Pag. 61. l. 12. *Multiplex hoc malum.*] Quamvis Aſthmatis cauſae remotae inter innumerabilia mala forſan ponendae ſint, tamen hae, ſeu ſeorſim, ſeu agmine facto ſumptae, in eodem termino conveniunt: Etenim haud alia res agitur, aut inde indicatur, quam quod reſpiratio evadit impedita & laborioſa, vel quia ipſe pulmo laboret, ſeu ex vitio vaſorum, quae ejus compagem conſtituunt; ſeu humorum, qui per ejus canales, licet integros, libere tranſire nequeunt; vel quod fibrae, quae idoneae hujus viſceris explicationi inſervire debent, non amplius functiones ſibi ipſis proprias more naturali perficere valeant. Idcirco vix fieri poteſt, quin Aſthma ad quatuor ſolummodo ſpecies referre oporteat, quatenus hoc malum ſimilem cum Peripneumonia verâ aut adulterinâ naturam participet, aut quatenus partium nonnullarum & nervorum quorundam, reſpirationi inſervientium, reſolutioni aut diſtentioni debeatur.

Veruntamen illud quoque adjungere non inutile erit, quod inter ſententias de variis Aſthmatis ſpeciebus curandis, haud contemnenda eſt ea dijudicandi & medendi ratio, quam ſatis apte inſtituerunt quidam medici, qui prius-

priusquam se ad hunc morbum curandum accingant, huic potissimum insistunt, ut quaerendo investigent, an Asthma sit continuum, vel recurrens more paroxysmorum, temporibus certis aut incertis, & quicquid horum erit, an sit siccum vel humidum. Nam omnes hae species ipsis suis qualitatibus, seu symptomatibus claris & apertis, non Medico solum, sed cuivis Pharmacopolae adstanti se palam faciunt.

Pag. 61. l. 14. *In sanguinis detractione.*] Pulsus in hoc morbo semper creber est, nonnunquam autem validus, scilicet cum sola laboret Arteria Bronchialis, si vero simul debilis sit, & inaequalis, si facies rubore suffusa, sive inflata sit, semper afficitur tum haec Arteria, tum ipse Pulmo; & proinde gradus mali in hoc morbo non a forti pulsus ictu, ut in quamplurimis aliis aestimandus est, sed potius ex ejus debilitate, frequentiâ & inaequalitate, ratione interea simul habitâ ad difficultatem, quâ spiritus trahitur, nec non & ad pulmonis obstructa vasa, ex quibus fit, ut sanguis in suo transitu ibi sistatur, & debita copia non redeat ad Cor.

Recta igitur curatio sanguinem mittendum esse inter initia postulat, ut diminuta vasorum plenitudine, periculosus pulmonis attritus simul minuatur, licet pulsus arteriarum hanc exinanitionem haud indicare videatur. Secundo maximi dein est momenti, Vomitum elicere, aut Alvum ducere. Prae caeteris enim mortali-

talibus, qui pleni, otiosi, pigri, & pituitosi sunt corporis habitus, quorum vasa, praecipue quae pulmonis compagem constituunt, pituitâ aggravantur, vel quorum sanguis quâcunque de causâ impetu majori in vasa infarcta propellitur, Asthmati sunt obnoxii; & eo plus, si his addatur Crapula & ingluvies vespertina, vel frigoris nocturni corpori calefacto applicatio, aliaque similia, quae hunc morbum adhuc latentem non raro e tenebris educunt.

Pag. 61. l. 15. *Vomitus etiam.*] Medici non pauci, uti autor noster & pharmacopoei fere omnes statim post sanguinis missionem vomitum elicere solent; quod periculosum opus est, & atro carbone notandum. Nec id temere a me actum esse judicabit quisquam, qui ad ea, quae sub hujusmodi morbi paroxysmis in pulmone fiunt, animum diligenter adverterit. Nihil enim a pulmone ope vomitus revera ejici queat, prodesse quidem per accidens possit talis medendi modus, quatenus concussu scilicet pulmonis agitetur pituita, quo minus forsan ad vasorum latera adhaerescat, unde spiritus brevi post, non solum paulo facilior trahitur, quin exscreatu aliquando educitur pituitae pauxillum; quamobrem si malum leve sit, & absit febris, vomitum ciere nonnunquam levamen quoddam attulisse compertum fuit, sin vero jam inveteraverit morbus, vel penitus se insederit, & febre simul comitetur, brevi redintegrato impetu, & tam fortiori quidem, re-

ver-

vertere solet, ut vix ulla erit aegro convalescendi spes, quod omnibus fere accidisse novi, quibus post vomitum cito redierit notabilis spirandi difficultas.

Pag. 61. l. 29. *In ipsis accessionibus.*] Medicamenta, quae hic ab initio exhibenda esse, suasit Auctor, mea sententia, dum magnus adsit anhelitus, parum prosunt; imo quae hujusmodi aegris ad exscreationem tum temporis promovendam, (uti pluribus medicis mos est) haurienda dentur, magis obsunt; nihil enim, rebus sic se habentibus, expuere possunt.

His igitur nugis speciosis nullam debemus adjungere fidem; praemissis autem eâ copiâ exinanitionibus ut antea recensitis, quâ postulet res augusta pectoris; ut id dein quod volumus, consequamur, ea profecto remedia, ex humectantibus, saponaceis, attenuantibus & exscreationem definite promoventibus, eligenda sunt, quae ad humores crassos atque tenaces solvendos, & tussim simul excitandam vires idoneas habeant; nimirum ut his auxiliis (inter quae principem locum tenet *Tartarum Emeticum* aut *Vinum Antimoniale*) allatis, a crassâ & pituitosâ coacervatione liberetur Pulmo.

Cautione tamen hac omnino opus est, ne in medicamentis praedictis exhibendis, talis fiat Pulmonis expletio, qualis aegrotum in suffocationis periculum ac vitae discrimen inferat, & ne medicamenta adeo sint viribus debilia,

lia, ut parum ad ſputi ſcreatum efficiendum valeant.

Porro ſi ex quacunque cauſa vacillare videantur vires, admovenda ſtatim ſunt Veſicatoria, primo Cervici, & deinde ſi opus fuerit, Brachiis, & Femoribus internis paulo ſupra Genua.

Ad exſcreationem ulterius promovendam, ſpongiam, Aceto acerrimo calido, vel Aceto Scillitico madidam, aut Salium Volatilium parvam portionem naribus, vel ori, per vices admovere convenit, ut vapores inde emiſſi in pulmonem recipiantur, vel incumbat aeger pronus in largam pelvim aqua calida impletam, & cui Aceti ſimplicis vel ſcillitici parvam copiam admiſcere oportet. At heu, omnes illi, qui tali ſpirandi anguſtiâ laborant, ab hujusmodi vaporibus, etiamſi multum boni ſecum afferre poſſint, obnixe abhorrent.

Pag. 62. l. 15. *Temperamenti aegrotantis, tum ipſius morbi naturae.*] Semper quidem in humoribus ſolvendis & corrigendis proſpicere debemus, ad quod morbi genus prae caeteris inclinet & propendeat aegroti habitus, & remediis indoli maxime idoneis uti oportet, cujus rei unum ſaltem teſtimonium proferre libet, viz. Si aſthmaticum calido corporis habitu praeditum calidis medicamentis ſanare tentarem, nunquam ex voto ſuccedet curatio, increſcent enim tum obſtructiones, tum acrimonia, & craſſitudo liquidorum, his inſuper &

peri-

periculum est, ne vel periculosa dyspnoea vel mors inde producatur, & sic de caeteris instituendum est judicium.

Naturalis igitur corporis humani constitutio & fabrica singularis sedulo investigandae sunt, ut pro certo cognoscatur, an morbus fibris astrictis & siccis, an laxis & humidis comitetur, quippe in priori casu, peripneumoniae, in posteriori autem, hydropis aut cachexiae adventus futurus maxime metuendus, & totis viribus arcendus est. Neque de spe aut conatu depelli debet medicus, quippe asthma plerumque symptomaticum se probat, & oritur fere ab omni causa, quâ coacervatio ad pulmonem, & suffocatio humorum ad circulos suos rite conficiendos periclitantur, quales sunt tussis diuturna, pulmonis scrophulae, schirri, cantus, & alia ejusmodi innumerabilia.

CAPUT VI.

De morbis cordis.

Pag. 64. l. 10. *Per exiguum temporis spatium.*] Motus cordis regularis non solum a palpitatione brevè interrumpi, sed aliquando per horas, imo per dies totos turbari potius dicatur. Cor enim, nervis suis aliquando distentione affectis, non more suo vi certâ aequabili costas ferit, sed ictu tremulo, debili, & quasi undulato celerrimè tamen repetito, sanguinem suis cavis contentum expellere nititur. Quicunque manus pectori & carpo miseri cujusdam sub hoc morbo vitam anxiam anhelam trahentis admoverit, rem prorsus sic se habere, dubitare nequeat.

Pag. ead. l. 11. *Ex causis admodum variis haec ortum habet.*] Cum Cor palpitare inter omnes constat, quotiescunque ejus vasa majora & propinqua ad liberum sanguinis transitum conciliandum inepta reddita sint, omnes hae causae, utcunque variae, ad subsequentes referri debent. Etenim Cor propriis suis officiis, more naturali, fungi nequeat, vel quia ejus vasa dura & astricta, flaccida & resoluta nimis, vel spissis humoribus nimis farta, vel quia partium

vicinarum tumoribus aut ſpaſmis praeoccupata & impedita ſint.

Haec autem inveſtigare & dignoſcere magno ex uſu erit, quippe his cognitis, conſentaneam medendi, ſeu mitigandi rationem poſtea inſtituere, haud ardua res erit.

Pag. 64. l. 14. *Interdum polypus.*] Ubi polypus hujusmodi locum habeat, hiſce fere ſignis ſeſe prodit. Plus aut minus adeſt cordis palpitatio, quae pulſu veloci, debiliſſimo, ſemper inaequali, ſaepe intermittente, reſpiratione anhelâ, continuâ, & poſt paſtum aut exercitationes, ut ut mites, in deterius vergente, pro certo comitatur.

Peg. 65. l. penult. *Vix autem aliae quaevis exinanitiones.*] Cum in cordis palpitatione, ſanguis ratione quantitatis aut ſpiſſitudinis in primis peccare ſolet, miſſio ſanguinis vix & ne vix quidem a medico praetermittenda eſt; aliae autem, ut ſapienter monuit autor, exinanitiones, veluti, quae ex vomitu, aut alvi ſubductione ortum habeant, prorſus vitandae ſunt, & profecto rariſſime cum aegroti ſalute in hoc morbo adhiberi queant, niſi cujusdam cibi ingurgitati, aut materiei acris, noxiae, venenoſae, in ventriculo & inteſtinis hoſpitantis, indubia adſint indicia.

CAPUT VII.

De morbis ventriculi & inteſtinorum.

Pag. 67. l. 3. *In morbis Ventriculi.*] Morbi, qui Ventriculo injuriam inferunt, diſtingui debent, primo in Acutos & Lentos, 2do in eos, qui primo loco hoc viſcus laedunt & obſident, vel ſecundo afficiunt, ut Cachexia bilioſa, hydropica, pituitoſa, variarum febrium contagia, materies podagrica, ulceroſa, ſanioſa, aliunde nata, & huc delata, aut appulſa, & ſimilia. Vel 3tio ratione eorum, quae devorari poſſint, uti ſunt omnia propter duritiem vel tenacitatem concoctu difficillima, omnia acria, rodentia, & varii generis venena. 4to ratione Animalium, vel eorundem ovorum, quae cum cibo, potuve aſſumpta, Ventriculum, tanquam proprium hoſpitium occupant, ibi ſe alunt, & ſuſtentant, atque vires omnes ſibi inimicas prorſus eludentia, diu voraces, mordaces, & infracti manent hoſtes. Cujus rei indubium praebent teſtimonium plurima medicorum ſcripta, nec non & quae de vermibus, hirudinibus, ſerpentibus in actis regalis noſtrae ſocietatis habeantur. 5to ratione conſenſus & connexus cum aliis partibus à ſpaſticis nervorum affectibus, aliiſque ſimilibus: Exempli gratia, percuſſo Capite, & prae-

cipue vulnerato cerebro, cibaria in Ventriculo contenta vomitu rejicit aegrotus: similiter aeger passione illiacâ, nephritica, &c. affectus, saepe Ventriculo laborat.

Pari ratione Scirri, Cancri, ad Hepar, Lienem, Pancreatem, & seorsim vel communiter pertinentes, Vesiculam Biliariam comprimendo, corrodendo, vel irritando partes sibi ipsis proprias, multa & gravia mala Ventriculo inferre possunt, & dolorem & vomitum excitant.

Ex quibus perspectis, patet omnes causas particulatim persequi, quibus hoc viscus male afficiatur, nec non & curandi rationem singulis his propriam hoc loco minute proponere, à nostro instituto procul alienum esse. Nihilominus Auctoris brevitatem aliquo modo supplere, qui, ut mihi videtur, nimis perfunctorie munus suum implevit, quosdam Ventriculi affectus perstringam, qui, vel caeteris graviores vel crebriores occurrant, aut qui in aliis medendis facem praebeant.

Ventriculo igitur inflammato primas profectò dare convenit.

Atrox autem hic casus, nisi a rebus acribus assumptis, venenis, translatione materiae podagricae, &c. raro accidit, & plerumque cito necat. Cognoscitur dolore ardente, lancinante, in ipso stomachi loco, insuper & ingravescente, ipso temporis puncto, quo aliquid devoratur, una cum vomitu acerbissimo, statim ab omni assumpto, & frequenti concutiente singultu.

gultu. Adſunt etiam Anxietas circa praecordia, ſumma, & perpetua, Febris acuta, aliaque Inflammationis periculoſae conſimilia ſigna.

Internoſci autem pro certo poſſit Inflammatio Ventriculi a dolore excitato ab acri materie in cavitate ſua hoſpitante: Quippe in priore caſu, febris acuta indubiis indiciis ſeſe prodit, at in poſteriore, vel nulla, vel ſaltem parva adeſt, in priore dein, praecipue augetur dolor eo tempore, quo aliquid ingeritur, etiamſi Aqua tepida vel Decoctum Hordei tantum fuerit, in poſteriore autem, longe alia res eſt, protinus enim a liquore blando ingeſto, acrique materie commiſto, plerumque multum lenitur doloris ſenſus, ſaltem non exacerbatus adeſt.

Cum itaque ex dictis pateat, praeceps exitium à Ventriculo inflammato imminere, non ſolum ſanguinis miſſione ſtatim occurrendum eſt, ſed & pro Axiomate habendum, hanc exinanitionem aeque largam inſtituendam debere, ac in ipſa Pleuritide, eamque quam citiſſime repetendam.

Interea omnia ſimul, quae a Fotuum & Clyſterum blandorum emollientium uſu fere continuo derivari queant, adhibenda ſunt auxilia; diligentiſſime ab omni acri cavendo, praecipue ab iis, quae vomitum eliciant.

In hoc autem praecavendo, prae caeteris profunt Clyſteres, eo quod inteſtinorum motum deorſum tendere diſponunt, qui in hoc caſu haud raro ſe ſurſum invertere ſolet. Mi-

nime autem Catharticis ore hauriendis tentanda eſt hujus ſymptomatis ſanatio, quippe horum ſtimulo augetur Vomitus.

Ad doloris etiam levationem aliquid certi afferre difficillima res eſt, quippe medicamenta, quibus Opii vis inſit, vix tali copia aſſumenda aut retinenda ſunt, ac Doloris atrocitati ſedandae ſatis erunt.

Reſtat itaque tantum, ut vel Clyſterum ope, vel Fotuum externorum hoc fieri poteſt. Ideoque Alvo, ſicut praeceptum fuit, prius ſubductâ, injiciendum eſt hujusmodi Enema mane & veſperi; cui, ſi opus fuerit, addantur Opii grana duo vel tria, vel Tincturae Thebaicae guttae quadraginta vel quinquaginta, non tamen ita ut conſtipetur Alvus.

℞. Decoct. pro Syrup. e Mecon. ℥iv. Ol. e Mucilag. ʒii. Vitell. Ov. parum, m. pro Clyſtere.

Sub Fotuum intervallis applicetur Epithema, quale eſt infra ſcriptum, cum Panno laneo fortiter expreſſo, quod ſaepius, quam alternis horis vix repeti debet, ne ea res aegrotum nimis fatiget.

℞. Decoct. pro Syrup. e Mecon. ℥v. Tinctur. Thebaic. ℥ſs. Aquae Alexiter. ſpirituoſ. cum Acet. ℥iiſs. Miſce.

Interea, ne aliquid ſe notitiae medici ſimul ſubtrahat, aſſiduo advertendum eſt, haec omnia ita fieri, ut non obſtupeſcat aeger, ſed tantum ut tolerabilis evadat dolor. Hoc enim conſilio, parum licet repudiato, partem affectam clam

clam Gangraenâ corripiendam fuisse mihi detexisse contigit, & proinde augenda vel minuenda est Opii copia, ea ratione, ut Fotus frequenter applicari, simul & Clysteres injici possint, sine inferendo aegrum in stuporem, aut nimiam Alvi astrictionem. Ideoque Clysteres Alvum leniter solventes pro re nata, nonnunquam sine Opio, immittendi sunt, vel Electarium Lenitivum, aliudve simile priori Clysteri addendum est.

Victus in hoc morbo, non ultra bis vel ter in viginti quatuor horis exhiberi debet, & hic tantum ex Decocto Hordei, Sero Lactis, Decocto Oryzae, Jusculisve mollissimis.

Medicamenta vero, qualia sunt ea infra exposita, non ultra unciam unam una vice exhibenda sunt, sed singulis horis repeti debent; nulla quippe fieri potest Solutio Inflammationis, vel in hoc, aliove viscere, dum in majorem amplitudinem se extendi cogatur.

Si hac vel simili medendi ratione, & repetita Sanguinis Missione conjuncta, solvi nequeat Inflammatio, vel in Abscessum vel Gangraenam terminabit.

Huic proxime affinis est dolor ille molestus & mordax, qui sensum ardoris in Stomacho excitans, ab humoribus acribus ibidem genitis aut moratis oritur, & aegrotos non raro ad plures annos per intervalla excruciat.

Hi dolores febre immunes sunt, & cibis assumptis plerumque per aliquas horas leniuntur, donec factâ fere ciborum concoctione, quod

quod residuum sit, acrimoniam variam diverso suo generi conformem acquirit, ventriculum rodit, & dolores vomitumque creat.

His conducit Ventriculum medicamento emetico, & Intestina cathartico, aliquoties modice expurgare, & in horum intervallis exhibere medicamenta, quae Acrimoniae speciei contraria sint. Exemplo rem illustremus. Si ex Ructu, vel Vomitu, Acidum probabilem afferre doloris causam pateat, his aegris Magnesia alba, vel medicamenta testacea pauco Sale Alcalino & Rhabarbaro commista, & aquoso Haustu exhibita, maxima praebent auxilia.

Monendi etiam sunt hujusmodi aegri, ut Alimenta causae contraria, & levioris coctionis assumunt, qualia sunt Juscula ex carne animalium juniorum confecta, carnesque blandae ejusmodi, ut & cibi ex Farinis & Ovis compositi coctique, aliaque innumera.

Nec minus monendi sunt, ut fructus hortenses, crudos, parum maturos, acidos, aut cito acescentes fugiant, vinaque omnia vel omnino recusent, vel parca copia & multa aqua diluta hauriant. Vina enim omnia in Acetum calore Ventriculi brevi convertuntur.

Impetratis hoc modo per satis longum tempus symptomatum induciis, ad Fontes medicatos, praecipue Chalybeios amandandi sunt hujusmodi aegroti, interpositis simul Herbarnm amarâ, astringenti, & aromaticâ virtute praeditarum infusionibus, eâ copiâ, quae ci-

borum

borum concoctionem juvent, & Ventriculum non aggravent.

De hoc malo satis dictum arbitror, sequitur ex instituti ratione, ut de doloribus Ventriculi ab acri bilioso ortum ducentibus, pauca notanda sint.

Sub hoc autem ordine comprehendere vellem omnia ista dolorum genera, quae ex humore acri & calido, seu alcalino, rancido, oleoso, seu aromatico, vel vere bilioso excitentur.

Distinguenda sunt more priori, scilicet ructu vel vomitu talis materiae, qualis in ignem injecta saepe flammam concipit, & quae acrimonia suâ amarâ & rancidâ stomachum mordet.

Sanandi sunt hujusmodi morbi, primas vias Emeticis & Catharticis prius expurgando, & dein acida multo liquore aquoso diluta exhibendo, qualia sunt Chrystallus Tartari, Sal Polychrestum, Tartarum Vitriolatum, Tamarindi, Fructus maturi subacidi, Succus Aurantiorum, Limonum, Acetum Vini albi, Elixir Vitrioli acidum, aliaque quam plurima; tandemque ad Aquas praedictas medicatas aegros amandando, ut tum diluatur humorum Acrimonia, tum roboretur Ventriculus.

Raro autem opus est, ut medicamentis amaris, vulgo dictis Stomachicis, tractentur hujusmodi aegri, plerumque enim plus justo calent, unde putrescunt assumpta, priusquam satis in Ventriculo solvantur.

Interdum equidem ob Ventriculi debilitatem, ita res fert, ut hujus generis remediis uti oporteat; quo casu vix fieri potest, quin Decoctum Corticis Peruviani cum paucis Elixiris Vitrioli acidi guttis praesertim conveniat, vel Infusum Amarum simplex iisdem sociatum, ejus vicem supplere potest, vel loco Elixiris Vitrioli exhibenda est mistura ex Salis Absinthii scrupulo uno Succi Limonum semuncia cum medicamentis praescriptis.

His aegris oleosa & pinguia prae caeteris cibis molesta sunt.

Pag. 67. l. 19. *Ventriculo inhaeret pituita.*] Neque ab acribus solis, quin etiam ab omnibus concoctionem eludentibus, & Ventriculum onerantibus oritur dolor, à nulla autem re frequentius, quam à lentae, glutinosae pituitae acervo.

A caeteris Ventriculi vitiis dignoscitur hocce, ejus dolore gravi, & oneroso, satietate, & cibi fastidio, cum sensu farcturae, etiamsi nihil, vel parum cibi aut potionis ingesserint aegroti, & tandem vomitu glutinoso.

Infestat plerumque vel Virgines, quae aut Menstruorum Fluxu impedito laborent, aut Farracea non fermentata, cretacea, aliaque dura aut insolubilia devorasse se consuevere, de quibus suo loco dicam; vel Senes, qui otiose viventes, & Lautitiarum studiosissimi, largius aequo ederunt atque biberunt.

In hujus morbi curatione igitur aggredien-

da-

da, id primum medico nitendum est, ut primae viae vomitu, & alvi subductione, pro re nata, repetendis emundentur.

Huic fini consequendo, caeteris remediis praestant ea cum Aloë conjuncta, ut Tinctura Sacra, Pilulae Rufi & similia, nisi simul Haemorrhoides adsint, aut se certè futuras esse indicent, quo casu minime utenda sunt, at eorum vice exhiberi debet Tinctura Senae, aliudve simile.

Illud deinde omni conatu dignum est, ut medicamentis Amaris, Aromaticis, Chalybeïs, Saponaceis, Abstinentia, & Exercitationibus aptis roboretur Ventriculus, tandemque, si his finitum malum non sit, ad Aquas Bathonienses, vel de Harrowgate, vel ad Aquas Grani, in hujusmodi morbis profligandis longe praestantissimas, aegrotum amandare optimum erit.

Vomitus immanis & pertinax, de quo nunc ordine quaedam ex propriis observationibus practicis deprompta subjungere impellit Animus, definitione non eget. Oritur tamen ut plurimum ab omnibus causis paulo ante expositis, tum a febrili materia nervos stimulante, ut & Affectionis Hystericae Oestris, & Morbi Hypochondriaci Paroxysmis.

In his omnibus, si plurimum ferveat Sanguis, vena secanda est, deinde lenis proritandus est vomitus, vel ope Radicis Ipecacoanhae, vel Jusculi Pulli, Infusionis Cardui Benedicti, & similium; & tum interposita hora una vel altera ex-

exhibendus eſt Hauſtus Riverianus dictus ex Sale Abſinthii & Succo Limonum componendus, adjectis ſimul Tincturae Thebaicae guttis quindecim vel viginti, atque hac medendi ratione aliquando tollitur malum.

Si vero praedictis non cedat, Alvusque aſtricta ſit, immittatur Clyſter laxans mane & veſperi, ut deorſum ſollicitentur Inteſtina, fruſtra enim vomitum tollere conemur, dum Alvus aſtricta maneat, porro ſi hoc ita contigerit, validiori ſtimulo utendum eſt. Interea prodeſt ſingulis vel alternis horis hujusmodi Hauſtum in ipſo actu fermentationis exhibere.

℞. Sal. Abſinth. Margarit. ppt. ana gr. x. Succ. Limon. recent. expreſs. ℨii. Aq. Menth. Simpl. ℥ſs. Tinctur. Cardam. aut Spiritus Lavendul. c. gutt. xx. vel triginta; Syrup. e Cortic. Aurant. ℈ſs. m. f. Hauſtus.

Applicetur ſimul Ventriculi regioni Fotus Aromaticus Anodynus per horam dimidiam, & repetatur ſextâ vel octavâ quâque horâ, ſuperimponendo ſub intervallis Emplaſtrum ex Theriaca Andromachi, adjectis Olei Caryophyllorum guttis paucis.

Sin autem admodum debiles ſint aegri vires, vice Emplaſtri applicetur Epithema ad hunc modum praeſcribendum.

℞. Philon. Londinenſ. ℨvi. Spirit. Vinoſ. Camphorat. ℥xii. Acet. Vin. optim. ℥ii. m. f. Epithema, quod calidum applicandum ope Panni lanei, & quoties exſiccaverint, denuo ut prius admovendi ſunt.

In

In nutrimento exhibendo conveniunt sola Juscula tenuia, eaque parcâ copiâ & saepe assumenda, sedulo evitando omne acre, & praecipue ejus generis, quo Ventriculus in vomitum cieri videatur, vel quod Nauseam excitet.

Medicamenta Opii vim habentia plerumque singulis noctibus, & nonnunquam saepius exhibenda sunt; cavendum est autem, ne tantâ copiâ simul ingerantur, ut inde fiat aegritudo, vel vomitus, quam ob rem ea, parca tantum portione, & frequenter exhibere melius & tutius est, quàm eandem copiam una vice ingerere, nisi adeo saeviat malum, ut inde vasorum ruptio timeatur. Exempli gratia.

℞. Theriac. Andromach. gr. x. Extract. Thebaici gr. unum; Syrup. e Mecon. q. s. m. f. Massa in tres Pilul. formanda, quarum una sumenda omni hora, vel hora dimidia, usquedum obrepat somnus. Nihilominus in vomitu enormi Opium simplex sine quovis liquore devorandum exhibere, & pro re nata repetere maxime convenit, tali quippe more assumptum difficilius vomitu rejicitur.

Quamvis autem hujusmodi medendi ratione vel tollitur, vel plerumque levatur malum, sedulo tamen perpendenda est materies e Ventriculo rejecta, scilicet an acida, biliosa, vel glutinosa sit, quod partim conspectu materiae viridis, flavae, vel pituitosae, partimque narratione aegri dignoscendum est; & pro hujus ratione medicamenta exhibere oportet, qualia

ſunt iis conſentanea, quae paulo ante ad Ventriculi dolores ſanandos multum contuliſſe memoravimus.

Si humor igitur indolem biliosam participet, vel febre quadam putrida laboret aeger, detur Elixir Vitrioli acidum cum Tinctura Thebaica ad hunc modum.

℞. Tincturae Thebaicae drachmam unam, Elixiris Vitrioli acidi drachmas tres, f. miſtura, cujus guttae quindecim aut viginti cum liquore quodam tenui dandae ſunt; vel hujus vice exhibeantur grana quaedam ex Chryſtallis Tartari, vel Sale Polychreſto, & ſimilibus, adjecto ſemper vesperi anodyno. Quamprimum autem vomitui finem facere liceat, Ventriculum roborare oportet modis, & remediis ſupra expoſitis.

Quamdiu urgeat vomitus, cathartica medicamenta exhibere raro convenit, quippe Ventriculum irritando Emetica fiunt, ſi vero talibus uti prorſus neceſſe ſit; dentur ea, quae materiae irritanti maxime ſunt adverſa, eaque exiguâ copiâ & ſaepiſſime repetenda.

Si vomitus in pravam & aſſiduam conſuetudinem cadat, dein non minus convenit Rhabarbarum manducare, & ſenſim devorare, ut placide & leniter deorſum ducantur, & ex primis viis ſimul evehantur humores. Neque nihil ad ſanationem confert Cochleare unum Tincturae Rhabarbari vinoſae vel ſpirituoſae omni nocte, ſeu quotiescunque opus ſit, haurire.

con-

Conqueruntur ſaepe Mulieres de Ventriculi dolore, os ejus ſuperius circa Diaphragma vexante. Morbus hic haud raro ex Theae, & ſimilium potuum calidorum tenuium nimio uſu oritur.

Quibus is vitae genus fuit, gradu quodam inflammatur haec Ventriculi pars, & exulceratur, raro autem ſanatur.

Proſunt multùm teſtacea, humectantia, mollia, tepida aſſumpta, qualia ſunt Pulv. e Chel. Cancr. comp. Julep. e Creta, Decoct. Chinae, Lac Aſininum, &c.

SECTIO I.

Alvi fluxus.

Pag. 68. l. 3. *Ventris fluxus.*] Cum quamplurima monita, quae tam ad Inteſtinorum, quam Ventriculi morbos rite curandos pertineant, a noſtro Auctore ſimul praetermiſſa fuerunt, inſtituti ratio poſtulare videtur, ut de his quoque pauca proponerem.

Morbi autem, qui Inteſtina & Ventriculum afficiunt, maxime ſunt congeneres & conſentanei, & eandem fere patiuntur diviſionem, ſcilicet in acutos & lentos. 2do. in proprios & ſibi ipſis peculiares, vel ſymptomaticos, prout primo ſeu ſecundo loco horum tunicis injuriam inferant. 3tio ratione cauſae dolorem

lorem excitantis, qualia ſunt acria, rodentia, dura, inſolubilia & venena. 4to ratione animalium ibi hoſpitantium. 5to ratione connexus & conſenſus cum aliis partibus, ſeu ejus generis ſint morbi, qui nervorum detentiones & artus convulſos gignant, ut in Colico aut Hyſterico dolore ſaepe fit; ſeu qui inteſtinis nimis relaxatis pendeant, unde inertia evadant, & ſtimuli naturalis vel factitii haud ſatis ſint ſenſibilia, ut in Paralyticis non raro videre eſt.

Ob ſimilem fere rationem fieri interdum novi, ut Meſenterii, Lienis, Hepatis moles contra naturam aucta, nec non & Scirri & tumores omnigeni, per has partes plus aut minus ſparſi & diſſeminati, comprimendo vel irritando Inteſtina, eorum tormina multum augere, vel ſiſtere poſſint.

Huc etiam ſpectat materies purulenta, bilioſa, acris, melancholica, ab Hepate, Pancreate, vel Liene expulſa, & in has partes inducta, quae dolores, Inflammationes, Diarrhoeas, Dyſenterias excitando varios morbos efficiunt.

Ad primum ordinem proculdubio referendus eſt morbus acutus, qui Cholera nuncupatur, & dicitur adeſſe, quandocunque tum Inteſtina, tum Ventriculus ipſe, adeo muſculorum Abdominis & Inteſtinorum ſpaſmis comprimuntur & irritantur, ut contenta ſua ſurſum & deorſum valido & quaſi perpetuo conamine neceſſario expellenda ſint.

Quamvis a Sydenhamo ſummis laudibus dignis-

gniſſimo, in menſem Auguſtum tantùm hic morbus relegatur, idque praecipue propter fructus hortenſes, hoc tempore & aeſtate praecedente, largâ manu ingeſtos; nihilominus pura puta hujus morbi conſtitutio & origo vix hiſce cauſis, tribuenda videtur. Multos enim invadit hic morbus, qui carnes fere ſolas ederant, & rariſſime hujusmodi guſtaverant fructus, & hos, haud minus quam eos, qui tales fructus avide voraverant.

Neque huic menſi peculiaris eſt Cholera, licet in hoc & Septembre prae caeteris oritur. Novi enim quamplurimos hoc morbo correptos fuiſſe in omnibus anni menſibus, maxime vero, quandocunque aëris ambientis temperies tepida, vel calida, ſubito in contrariam mutata fuerit.

Interea nemo hoc neſcit, aërem Auguſti & Septembris menſibus, reſpectu habito caeterorum tempore meridiano, plus incaleſcere, mane autem & veſperi, majori ratione plus frigeſcere, & proinde cum Ἔκπνοον ϗ εἴσπνοόν ἐστιν ὅλον τὸ σῶμα, id quod divinum ſenem medicorum principem non latuit, & quod hodie inter omnes conſtat, fieri non poſſit, quin ex praedictae tempeſtatis affectionibus, quae quotidie adeo inter ſe diverſae extant, tantamque in hac re agenda varietatem efficere valeant, creberrima & aptiſſima febri excitandae detur occaſio; cujus materies in ventriculum & muſculos abdominales rejecta, enormes hos vomitus & inteſtinorum cruciatus gignit.

Quinetiam ex ſingulari conſenſu, qui inter glandulas in cute & ſuperficie corporis, atque eas in ventriculo, inteſtinis & abdomine ſitas obtinet, haec omnia ulterius illuſtrata & ſatis confirmata habentur.

Utcunque autem res ſe habeat, omni ratiocinatione ſepoſita, ſymptomata & medendi ratio, quae Cholerae propria, haec ſunt.

Ingruit enim hic morbus plerumque cum horrore, accedentibus ſimul vomitu enormi, torminibus, & gemebunda Alvi dejectione. Pulſus aliquando celer, aliquando parvus & inaequalis eſt. Haec ſymptomata tanta vi haud raro ſaeviunt, ut aegrum in viginti horarum ſpatio interimant.

Curatio poſtulat miſſionem ſanguinis, & ut largis hauſtibus Decocti Pulli, Hordei, Avenae, iisque creberrime repetendis eluatur ventriculus; tum ut ſimilium Clyſterum frequentium ope, tam contra acrimoniam muniantur inteſtina, quam materies acris foras exeat, dato poſtea anodyno, ſeduloque evitando omne acre, tam ſub morbi curatione, quam ſymptomatum triduo vel quatriduo inclinatione, aut prorſus deceſſione.

Neutiquam enim haec cautio negelctui eſt medico, aliter, & haud infrequenter hunc morbum novi adeo proclivem ſe recrudeſcere, ut ſudoribus frigidis, animi deliquio, &c. equidem teneretur aegrotus: Solo Opio & Cardiacis moderatis in hujusmodi rerum triſti conſtitutione impetrandae ſunt induciae, donec

nec vires aliquatenus reficiantur, & dein commoda Clysterum humectantium ope, caeteris omnibus posthabitis, sanandus est morbus.

Haec de Cholera iis sufficiant, qui magnam ejus affinitatem cum morbis ventriculi paulo ante enumeratis, & iis intestinorum jamjam successuris comparare non gravabunt.

Pag. 68. l. 4. *De illo loquor, qui sine febre est.*] Ἡ δέρματος ἀραιότης, ἡ κοιλίης πυκνότης cutis raritas, ventris densitas & vice versa inquit Hippocrates, quippe libere perspirare in omnibus ventris doloribus, exceptâ nimiâ alvi astrictione, plurimum confert, hoc autem in dejectionibus & spasmodicis intestinorum affectibus praecipue respiciendum est, utpote in priore, revulsionis more opem fert, in posteriore, tum fibrarum & vasorum compagem laxat, tum humores abunde derivat.

Pag. ead. l. 6. *Cum sola autem cita alvus exercet.*] In hujusmodi morbis convenit ventrem probe tectum, pedes, & crura tepide servare, aliter vix morbi reditum praecavere valebit medicus. Novi aliquos praesertim crassos, obesos & helluones quosdam concinnos, quibus cochleare unum tincturae rhabarbari singulis vel alternis noctibus assumptum, multum commodi attulit. Omne hoc genus hominum, nisi ciborum reliquiae, alvo quotidie respondente, extrudantur, male se habent, &

praecipue molesto ventris fluxu vexari solent.

Dysenteria.

Pag. 68. l. penult. *Primum sanguinem mittere expedit.*] Frustra curationis optatam metam contingere studebit medicus, qui in hujus morbi tentatione & rodente impetu, venam una vice tantum incidendam esse contentus imperabit. Etenim dum vires vitales eam sinant, deinceps repeti debet missio sanguinis, ratione diligenter habita torminum ventris, & ani, & duritici pulsus, quae hunc morbum insigni more comitantur, & veluti signa, quae pathognomonica nuncupantur, eum a quocunque alio per alvum fluxu clare distinguunt.

Pag. ead. l. ult. *Vomitus utilissimus est.*] Emeticum medicamentum lene, quale est Vinum Ippecacoanhae exhibere, & Jusculo avenaceo aut vitulino largiter dein ordine epoto ventriculum expurgare decet, & convenit; at hoc opus ter quaterve tam cito repetendum, plus damni, quam boni secum attulisse, ut plurimum expertus sum. Nunquam enim, me auspice, in hac via pertinaciter persistendum est, ne saeva haec intestinorum tormina, à quacunque demum causa oborta sint, in funestam inflammationem ruant.

Ideoque adversus haec admodum periculosa mala per longe tutius iter proficiscetur medicus, si Emeticis, Cardiacis, atque iis, quae ex Anti-

Antimonio & Hydrargyro tanto ſtudio & labore acquirenda ſunt, nec non & Aſtringentibus ſepoſitis, omnis in hoc ſit, primò quidem, ut ſanguis pro ratione virium & doloris detrahatur, dein ut Apozematum, nunc Enematum ope, quae ex medicamentis humectantibus, emollientibus, mucoſis, atque oleoſis, componi debent, nunc lenibus Catharticis & Anodynis, quae haud parca manu aut copia, prout ſymptomata poſtulent, interponenda ſunt, Inteſtina eluantur, Alvus ſubducatur, & dolores ſedentur. In his enim & Miſſione Sanguinis rite & ſedulo adminiſtrandis tota prima Dyſenteriae curatio vertitur.

Si opportuno horum auxilio, feliciter conſequamur, ut per quatuor vel quinque dies, tormina tandem pacata perſtent, Faecibus interea indolis melioris more naturali ſimul egeſtis, dein ne recurrant dira dyſenterica mala, exhibere oportet leviſſima aſtringentia, amara, aromatica & balſamica, ea ratione, quâ praeſenti virium conditioni & aegri corporis habitui maxime ſint idonea, interpoſito debitis intervallis Cathartico leniſſimo, & huic negotio peracto, ſemper ſuccedere debet Anodyni modica & tempeſtiva exhibitio. Inter haec remedia, Electarium e Scordio, Pulvis e Bolo compoſitus cum vel ſine Opio, Cinnamomum, Coneſſi, Simaruba, Cortex Peruvianus, Radix Columba, Radix Quaſſi, Rhabarbarum, Lignum Tinctorum Campechenſe, Balſamum

Gileadense, Balsamum Anodynum prae caeteris palmam praeripiunt.

Si quando haec aut similis medendi ratio, seu ex inscitia, seu ex incuria praetermissa fuerit, non raro aegrotis, qui hoc molestissimo morbo imprimis correpti, & demum pro convalescentibus habiti fuerunt, contigisse novi, ut his ipsis Dysenteria chronica dicta furtim supervenerit; malum vere dirissimum, & quod miserrimis suis tormina febrilia, maciem, & mortem, nec non & medico opprobrium saevum, ut plurimum adfert.

Nec meliora, dum res sic se habeant, sperare liceat, utpote intestina speluncis innumeris minutissimis oculorum aciem fere effugientibus, sanie tamen refertis semper inquinata extitisse, militum in Nosocomiis castrensibus hoc morbo peremptorum sectio mihi abunde comprobavit.

Pag. 70. l. 1. *Quae membranas exulceratas conglutinent.*] Quidquid boni ominis ex hujusmodi medicamentis praesagiat Auctor, nihilominus sanare Abscessum in Ventriculo genitum, dictu quam factu facilius est. Etenim tot & tanta metuenda mala inde minari, haud infrequenter expertus sum, & quae etiam ex ore aegri, quasi expulsa, & oculis subjecta fidelibus, sese palam facerent, ut medicum in hujus morbi curatione prosequenda, oleum atque operam demum perdidisse, ne mihi mirum foret.

Cu-

Curatio autem, quae mea vota nonnunquam in hoc trifti cafu feliciter explevit, haec eft.

℞. Terebinth. Chiae ʒi. Sperm. Cet. ʒſs. Vitell. Ov. q. f. Ol. Amygdal. dulc. recent. expreſs. ℥i. Syrup. Balſam. ℥ſs. Conterantur in mortario ad perfectam unionem, & dein gradatim affund. Aq. Calc. ℥xii. & ſimul terantur ut f. Emulſio, cujus dandum eſt Cochleare unum omni hora.

Interea maxime quidem ad rem pertinet, ut Juſculis ſolis molliſſimis ſuſtentetur aegrotus. Hoc inſuper in caſu Lac ſaepiſſime malo nomine notandum, quod in omnibus fere aliis morbis ulceroſis internis quam maximè prodeſt. Aliquando Infuſum leve Radicis Conſolidae ex Aqua bulliente ſat bene fungi queat vice & officio Aquae Calcis, quocum adjectis caeteris, eodem modo fiat Emulſio.

Sin autem, ſeu aderit multum Caloris hectici, ſeu balſamica & oleoſa more praeſcripto exhiberi non poterunt, dein fiant Pilulae ex Balſamicis leniſſimis, quae ſimul cum Infuſo praedicto ſint devorandae. Exempli gratia.

℞. Terebinth. Chiae ʒſs. Sperm. Cet. ʒi. Pulv. Oliban. ℈i. Myrrh. pulv. gr. x. Syrup. Balſam. q. f. m. f. maſſa, cujus ℈i. aſſumendus eſt ter die idoneis intervallis.

Pari etiam medendi ratione curandus eſt Abſceſſus, qui ſupernas Inteſtinorum partes occupet, at heu rariſſime convaleſcunt hujusmodi morbidi. Sin vero in inferioribus fieret ſuppuratio, ita ut Clyſteribus eluenda & pur-

ganda esset pars affecta, talem abscessum ad sanitatem perductum novi, scilicet.

℞. Terebinth. commun. ℥ſs. Ol. Lini ℥ii. Vitell. Ov. recent. ℨii. Conterantur in mortario, dein gradatim affunde simul terendo S. A. Aquae Calcis ℥vi. f. mistura, bis in viginti quatuor horis, Syringis Clysterisantis ope, in Anum injicienda.

Hoc forsan sufficiat, si indolis benignae sit Pus, si vero tenue sit & mali moris, addendum est Balsamum Sulphuris Terebinthinatum ab drachmis duabus ad unciam dimidiam, & immittendum est hujusmodi Enema more praescripto.

SECTIO. II.

De ileo.

Pag. 70. l. 8. *Vehemens intestini inflammatio.*] Inter notas hujus morbi certissimas praesertim numerari debent tormina cum dolore acutissimo ardente, fixo, rodente, pulsu duro & febre acutâ consociata, alvus clausa, vomitus assumptorum citius vel tardius, prout superius vel inferius haereat malum. Dignoscitur autem pars intestinorum affecta partim situ doloris, partimque vomitu, si enim prope pylorum fiat inflammatio, hora dimidia, aut circiter redduntur ingesta, si ileon occupet, dolore

lore acerbiſſimo, fixo, ad umbilicum excruciantur aegri, ingeſta diutius retinentur, & alvus nihil reddit. Si vero torminibus laboret colon, paulo poſt, vel faeces deponit vel crepitum reddit alvus, & ſic de caeteris dignoſcitur. Evenit autem tam in hoc morbo, quam in omnibus inteſtinorum doloribus, ut a quolibet deglutito protinus fere increſcit, dolor, quippe ab aſſumptis in motum cientur inteſtina, dolor autem nephriticus poſt liquoris blandi aſſumptionem ut plurimum potius miteſcit.

Pag. 70. l. 11. *Et larga copia ſanguinem detrahere.*] Pulſus, ut jam notavi, perpetuò durus eſt, miſſio tamen ſanguinis non ſemper pro hujus duritie eſt moderanda, efficit enim hic morbus debilitatem citam, qua falluntur ignari, & ſaepe calefacientia iis aegris exhibent, quibus imprimis ſanguinem mittere omnino intereſt, & proinde mittendus eſt ſaeviente dolore, etiamſi arteriae pulſus ulteriorem exinanitionem vetare videatur, niſi adfuerint ſigna praeſentis Gangraenae, quo caſu morbus deſperatus eſt, & frigida mors inſtat crebris ut plurimum ſingultibus Ilia pulſans.

Tali quidem aegro nec prodeſſe nec obſtare poteſt ſanguinis miſſio, ſed cum recens ab illa peracta morietur aeger, eumque a medico fuiſſe jugulatum credent ſpectatum admiſſi.

De ſanguinis igitur copia detrahenda nil certi ſtatui poteſt, niſi quod hic morbus aeque largam citamque hujusmodi exinanitionem poſtulat, ut alii morbi inflammatione periculoſa con-

juncti, ne Pleuritide & ipsa Cynanche exceptis.

Pag. 70. l. 15. *Et vomitionibus rejiciuntur.*] Si una cum dolore adsit Vomitus, nunquam promovendus est Emeticis, inde enim augetur malum, nisi fiat ab acri quadam materie statim assumpta, cujus pars aliqua in ventriculo adhuc manere merito judicetur: Hoc autem casu, Jusculo Pulli, similive liquore ejus expulsionem tantum leniter adjuvare oportet, & dein si Alvus astricta sit, omni arte moliendum est, ut laxata fiat. Sicut enim in Vomitu, si Alvus clausa sit, Vomitum nunquam sanabis, ita & hoc etiam in casu dum perstet Vomitus, Alvus fere semper occluditur, eaque occlusa, vel Vomitum, vel Intestinorum Inflammationem tollere, frustra laborem suscipies.

Pag. ead. l. 20. *Anodyna etiam necessaria sunt.*] Revera omnino necessarium est ut anodyna, non solum semel, sed etiam bis, terve quaterve in die, prout postulet doloris saevities repetantur. Fibris enim prius tensis, nunc horum ope laxatis, multo magis certi votis respondebunt clysteres. Hoc enim a me usu compertum habeo, clysteres, interposita saltem horâ unâ vel alterâ post assumptum anodynum injectos, suscepta sua munera blande perficere potuisse, quos paulo ante immissos, anodyni autem ope destitutos, ne minimum quidem

dem retentos, atque operâ infectâ extemplò redditos saepissime vidi.

Pag. 70. l. 20. *Cum Purgantibus mista.*] Non incongruum est sane, medicamenta, quae somnum conciliant, ipsumque Opium purgantibus mista exhibere, ut sub alvi subductione leniatur dolor.

Hic tamen medendi modus, nisi maxima cum cautione, nequaquam adhibendus est, saepe enim ex ejus usu adeo exacerbantur symptomata, ut multos aegrotos inde ad mortem trusos fuisse mihi profecto persuasum est.

Pag. 71. l. 1. *Usque dum dejectionum satis fuerit.*] Huic medendi rationi, si non prima vice, saltem aliquoties pro re nata repetendae, ut plurimum spes optima adest, unum aut alterum quidem novi aegrotum, qui, irritis omnibus praedictis ad hanc rem remediis, alvum ex toto suppressam habebat, nihilominus arte & opera, quae ad sequentem modum institutae erant, faeces exoneravit.

Primum ope Syringis idoneae immittebatur Clyster ex Vini Antimonialis unciis tribus, dein mihi proxima fuit cura, ut inferior Abdominis pars, praecipue circa umbilicum, linimento, quale est infra scriptum, simul inungenda esset.

℞. Medull. Colocynth. ʒi. Ol. Olivar. ℥i. m. & coque leni igne, donec medulla crispari videatur; dein, massa adhuc calente, cola.

Uni-

Unitis horum viribus tam interne quam externe largitis, paulo post successit fausta alvi dejectio. Interdum & pari virtute fumum Tabaci in Clysteris vicem, per aliquod tempus, in Anum injecisse, mihi in usu fuit.

Illud denique hoc loco haud improprie adjungendum videtur, quod in Ileo desperato minime praetermitti debet Praxis apud de Haen in ejus rationis medendi parte Octava memorata, utpote hujus ope, usuque simul Machinae Clysterisantis nuper in Italia excogitatae Iliacos aegrotos, praesente jam Vomitu Stercoraceo, integrae sanitati brevi restitutos fuisse non dubitare licet.

Pag. 71. l. 3. *Argentum vivum bibendum praebere opportunum erit.*] Hydrargyrum, idque largâ copiâ assumendum laudant medici, & aliquando datum novi, nunquam tamen me praesente votis respondebat, sed moriente aegro transivit sine faecibus hydrargyrum.

Pag. ead. l. 14. *Inflammationi subveniat Gangraena.*] Signa imminentis Gangraenae, imo & jam praesentis sunt dolosa symptomatum remissio, herclè certò nulla, sudores frigidi cum delirio, pulsus debilis, frequens, intermittens, dejectiones foetidae, fibrarum & strigmentorum speciem exhibentes, sanguinolentae instar Loturae Carnium, vel nigrae & cadaverosae, quae cum imminentis mortis signa sunt, opem medicam non admittunt.

Nar-

Narratur autem, ni fallor, in Actis Regalis noſtrae Societatis de quodam Pecudum Medico, qui Bovem Sphacelo Inteſtinorum laborantem, curatione ad hunc modum adhibita, morbo eripuit. Abdomen ſcilicet in Latere ſubter Coſtas nothas cultro aperuit, ita ut manum inter inteſtina immittere, atque totum eorum tractum perſcrutare potuerit, paulatim partem, qua fixum reperiebatur malum, extraxit, porro ſimul ac eam Sphacelatam eſſe ad cubiti longitudinem invenit, hanc ſtatim exſecuit, & adductis finibus ſanis in ſiccum Cicutae Stamen, (Anglice loqui a Kex) cujus cavitas flatibus tranſeuntibus viam praeberet, conſuebat. Paucis horis dein elapſis, ex eadem narratione patet Bovem Stercora ejeciſſe, poſteroque die caulem cicutae expuliſſe, & cito poſtea integre convaluiſſe; ita quidem, ut non tantum labores uſitatos ſufferre valeret, quin longo poſt tempore pinguis factus Lanio conſignatus eſſet.

Refert etiam iisdem Actis Simpſon Chirurgus Londinenſis, ſe ex cane quodam partem Inteſtinorum aliquas Pollices longam exſecuisſe, iterumque conſuiſſe, & hoc non obſtante, ex toto convaluiſſe canem.

Haec opera ſeu Ars exciſoria vix in uſum humanum adduci queat, utpote crudelitatem nimiam redolere videatur; at ſaevitie non magis pollet, quam quae, ſecta veſica a Lithotomi manu experienda eſt, eamque haud minus tutam fieri poſſe arbitror.

Pag.

Pag. 71. l. 17. *Neque nihil denique juvant Fomenta.*] Ad hanc rem laudat Hoffmannus vesicam suillam fotu calido impletam abdomini imponendam. Haec enim constantem & regularem calorem inde emanentem servat, ideoque in balnei vel fotus intervallo sat commode ejus usum explorare confert.

Cum autem Sydenhamus etiam propter Catulum & Pannum laneum adhuc memorabili est in honore, jure quis fortasse quaerat, cur de Hippocrate nulla mentio fiat; qui in hoc morbo curando, medendi rationem admodum singularem adhibere solebat; hanc autem hoc in loco subjungere, nec inutile, nec alienum erit.

Medendi autem ratio Hippocratica hunc in modum instituta fuit: scilicet, glandem longam ex melle cocto paratam & felle taurino illinitam in anum immittendam, dein clysterem ad alvum liquandam injiciendum esse jussit. Si vero in his auxilii parum esset, ex ejus consilio dein est, ventrem follis ope adeo aëre inflandum & distendendum esse, ut Rectum & Colon, inde facta magis larga & capacia, faciliorem faecibus prabeant descensum, & demum extracto folle clysterem statim immittendum, anumque spongiâ, cui affigitur filum, ne is nimis cito reddatur, obturandam esse praecipit. His peractis, aegrum in aqua calidâ desidere, & paulisper commorare opus esse, inquit, & postremo expectandum & sinendum est, ut redderetur clyster.

Haec quidem curatio, praemissâ sanguinis mis-

missione laudem meretur, modò antequam nimis praevaluerit morbus, adhibeatur. Interea nullus dubito, quin medicus, qui hodie hujusmodi medendi rationem, ut ut morbo congruam, praescribendi periculum facere auderet, se ludibrio protervo ubique habendum exponeret.

Pag. 71. l. 21. *Plus adjuvat balneo tepido.*] Balnea tepida totum corpus laxando, in hoc morbo egregii sunt usus; atque ea repetere convenit mane & vesperi per horam dimidiam, vel horam integram, si res sinant.

Pag. ead. l. 26. *Colicam pictonum.*] Non erit a propositio alienum adnotare, me hunc morbum, rebus nondum plane desperatis, feliciter depulisse, medendi scilicet rationem, ejus omnimode consimilem, adhibendo, quam in nott. ad P. 68. l. 3. & l. ult. P. 70. l. 15. l. 20. P. 71. l. 10. l. 14. fuse lateque exposui.

Illud insuper adjiciendum habeo, lectu dignissima esse, quae de hujus morbi historia, causis, & curatione, deditâ operâ, scripserunt celebres illi medicinae professores, Antonius de Haen, Michaël Philippus Bouvart, & Georgius Baker.

SECTIO III.

De lumbricis.

Pag. 72. l. 3. *Non raro lumbrici occupant alvum.*] Lumbrici, qui ventriculo, aut primis viis lateant, insideantque; his, si non omninò pathognomonicis, saltem signis haud aequivocis sese produnt. Adsunt enim salivae tenuis copia nimia & sputum frequens, narium pruritus molestus, orisque halitus foetidus sine causa manifesta, vultus pallidus, oculi cavi, hebetes, notabili pupillarum amplificatione comitati, appetitus inordinatus, cardialgia aut nausea jejuno ventriculo, abdominis inflatio dura, tympanitica, ventris tormina, praecipue circa umbilicum, alvus nunc pertinaciter obstructa, nunc nimis liquida, & faeces mali moris & coloris aliquando simul cum tenesmo egerens. Praeterea observatu dignum est, omnes istos morbos magna ex parte deesse, qui plerisque, ex hujusmodi symptomatibus, plus aut minus communiter stipari solent.

Pag. 73. l. ult. *Stannum rasum cum aequali portione coralli rubri.*] Ex hujus remedii usu, effectus tam salutiferi continuò consequi videntur, ut credulum aegrum sperare, se vacuis inde frui intestinis, & a sordibus verminosis libe-

liberari, non mirum eſt: eheu, miſeret me illius adhuc neſcii prolis futurae & novae progeniei; quae, & tanta cum celeritate ſe repullulare queant, ut veterum de Hydra ſcripta nec admiranda nec amplius inter fabuloſa numeranda ſint.

His ita ſe habentibus, & permultis ex laudatiſſimis remediis Anthelminticis diu incaſſum adhibitis, ut huic inteſtinorum incommodo occurrere poſſem; curationem ex curatione excogitare & proſequi coepi, quae ad hoſce vermes cucurbitinos exterminandos & delendos, nec non ad colluvies incolarum, progeniem novam non minus vitioſam mox daturas, penitus expurgandas, valeret, ex quo demum fit, me experientiâ didiciſſe, ut ſpes eſſet aegro omnia optime ceſſura, modò curatio ad hanc normam inſtituenda foret.

℞. Extract. Fol. Rutae, Æthiop. mineral. ana ʒiſs. Ol. Amygdal. dulc. ℥ſs. Elix. Aloë. ʒj. Pulv. Radic. Helleb. nigri ʒſs. Mell. deſpum. q. ſ. ut f. Electar. cujus tertia pars ſumenda eſt 8vâ quâque horâ, ſuperbibendo Apozematis infra praeſcripti partem tertiam ſingulis vicibus.

℞. Flor. Sulph. lot. ʒij. Sal. Cathart. amar. ʒj. Aq. Calc. ſimpl. ℔iſs. Decoque ad ℥xij. dein colandus eſt liquor, & additis Tincturae Amarae ʒiij. m. f. Apozema.

Haec peragenda ſunt per quatuor dies, poſtridie autem primo mane devorandae ſunt pilulae quatuor ex hujusmodi maſſâ ſcilicet:

℞. Saponis Iberici grana duodecim, Gummi Gambogiae grana ſex. Olei Rutae guttas quatuor, Mercurii dulcis ſublimati grana tria, Tincturae Thebaicae guttas quindecim, Syrupi e ſpina cervina q. ſ. m. f. maſſa, in ſex pilulas formanda.

Sin autem alvus non ſatis copioſe intra ſex horas ſe exoneraverit, dein pilulae reſiduae duae aſſumendae ſint.

Interea cavendum eſt, ut aeger usque ad alvi purgationem prorſus inceptam ſe religioſe in lecto teneat. Die craſtino repeti & continuari debent per tres vel quatuor dies electarium & apozema; & dein more praeſcripto iterandae ſunt pilulae, augendo vel diminuendo portionem Gambogiae & Mercurii dulcis ſublimati, prout poſtulent vires & alvi ſubductio.

Hoc medendi modo, ſi opus fuerit, per tres ſeptimanas ſedulo perſiſtendum eſt: at rariſſime comperi tam longam deſiderari curationem. Quid enim? Concurritur, verminoſae genti cita mors venit, & aegroto victoria laeta.

C A-

CAPUT VIII.

De hydrope.

Pag. 76. l. 17. *Sedes Leucophlegmatiae.*] Haec Leucophlegmatiae ſpecies plerumque tamdiu ſanationem obtinet, quamdiu ſana ſint viſcera, & formam naturalem retineant vaſa: Si vero adeo diſtendantur, ut inde formetur Saccus, aut vix aut nullo modo ſanari poteſt, niſi facto emiſſario educatur humor.

Oritur autem hic morbus ab omni cauſa, quae ſeri aquoſi reditum in venas impedit. Hanc autem ſententiam ultra dubium ponere videtur experimentum Lowerianum. Compreſſis enim partis alicujus venis, ea pars dimidiata hora fiet hydropica.

Se innoteſcit autem Leucophlegmatia, ſeu ἀνὰ σάρκα tumore partium, maxime inferiorum, albo, levi, ſplendente, ex compreſſione foveam relinquente, & hoc praecipue veſperi, propter ſitum corporis die à nocte diverſum; in illo enim, omni momento deſcendunt humores, in hac autem, per ſuperiora vaſa iterum diſperguntur, unde primo mane prorſus evanuiſſe videntur hujusmodi tumores, qui rurſum veſperi reverſuri ſunt.

Adſunt etiam plerumque ſitis, ſpirandi difficultas & anhelatio ad motum, urina rubra,

crassa, & copia diminuta, perspiratio naturali minor, sudor nullus praecipue partium inferiorum.

Pag. 76. l. 22. *Tympanites non est unius generis.*] Tumor, qui abdominis regionem occupans, sonitum ex percussione dare dicitur, tympanites nuncupatur, interea tamen confitendum puto, hanc rem meas aures semper fefellisse. Hic morbus vix & ne vix quidem per se existit, & fere semper cum ascite conjunctus invenitur.

Pag. 77. l. 18. *Haec non in cavo ventre, sed in ipsis intestinis.*] Datur & tumor uteri ab eadem causa in ejus cavitate inclusa, at aliquando ob fallacia graviditatis signa, non parva medicis occurrit difficultas in distinguendis hujusmodi tumoribus. Uteri autem graviditas ab ejusdem tumoribus, seu de vapore, seu de aquâ ortis, gradu quodam dignoscuntur mulieris cacochymiâ praegressâ, aetate foeminae, menstruis tarde & irregulariter diu ante fluentibus. Sed nihilo secius, semper vel caute & lente procedendum est, vel prorsus procrastinanda est sanatio, donec certiores fiamus de graviditate, quae medicis non raro fallaciam imposuit.

Pag. ead. l. 21. *Capacitate.*] De hac re simul consuli velim doctissimi Halleri opuscul. Pathol. observat. XXVI.

Pag. 78. l. 4. *Colluvies aquoſa in amplo imi ventris ſpatio.*] Hic morbus tactu & levi percuſſione, admotis ſcilicet lateri oppoſito digitorum apicibus, & ſenſu aquae fluctuantis dignoſcitur, modò aqua libere fluat in abdomine; ſi vero in tunicis aut veſiculis includatur, tali modo diſtingui nequeat. Cujus generis eſt ovariorum hydrops. Hoc tamen boni ex hac diſtinctione habeatur, quod inde cognoſci poſſit, quid ſecundum, quid adverſum morbi levamen faciat paracenteſis.

Pag. ead. l. 9. *Diſruptorum canalium quibus lympha circumfertur.*] Ut Anaſarca indies increſcens canaliculorum rupturam, qui Lympham ferunt, non raro efficit, & tandem in Aſciten deſinit; ſimili prorſus ratione, humores extravaſati & abdomine concluſi, mole & acrimonia ſenſim increſcunt, & ſanguifera vaſa demum ita ultra modum opprimunt & rodunt, ut haemorrhagias peſſimi ominis huic cauſae ſolummodo adſcribendas, ex diverſis partibus, praeſertim autem e naribus ſponte ruere, nemo ſit, qui ignoret.

Pag. ead. l. 14. *Qui in foeminis ovorum conceptacula occupat.*] Hydrops ovariorum dignoſci poteſt ab aſcite & tympanitide, duritie & inaequalitate tumoris inferiorem abdominis regionem occupantis, quippe in aliis tumor aequalis eſt.

Pag. 78. l. 15. *Mox inflammantur & corrumpuntur.*] Non his folum, fed aliis etiam hydropicis non raro accidit inflammatio. Etenim ex generali habitus laxitate, vafa ferofa robore & refiliendi vi magna ex parte orbantur, unde fanguis rarefcere incipit, & quaquaverfum premendo facillime in hujusmodi debilia vafa intrare, maculasque purpureas efficere folet, quae in morbis chronicis fere femper malum portendunt; utpote habitus corporis laxi fimul & inflammati indicia evadunt certiffima.

Pag. 79. l. 23. *Alias etiam corporis fedes inundat.*] Nemo in morbo languido moritur, quin fecta cadavera, cerebrum, pericardium, peritonaeum, abdomen, aut vifcera nonnulla & vafa adipofa, *&c.* aquâ redundare monftrarunt; fi vero aliquis, telo vel vulnere nuper adacto perierit, iis partibus aqua non deprehenditur. Quae res, ut mihi videtur hanc fufpicionem importat, in hujusmodi morbis medendis non prorfus inutilem, nempe quod vires exhalantes vix ac ne vix quidem in culpa vocandae fint, vires vero abforbentes more gravi & prorfus periculofo deficere, & faepiffime, folent.

Pag. ead. l. 25. *Tefticuli lympha nimia.*] In lue venerea adeft aliquando tumor fimilis ad fcrotum, nec non & ad vafa feminalia prope annulum, hic tamen tumor inaequalis eft. In Hydrocele vero tumor durus & aequalis eft, nul-

nullusque adest tumor aut durities apud vasa seminalia.

Pag. 80. l. 13. *Incisio Tibiae parte interiore.*] Non raro id auxilii in hac parte magnum remedium est, licet aliquid incerti semper secum ferat, videlicet, ne sequatur Gangraena; cui praecavendae Fotus discutientes, & Remedia digestiva calida imprimis valent.

Idcirco hujusmodi Plagae partibus tumentibus non infligendae, nisi praesens sit expertus Chirurgus; manu vero prudenti factae & curatae, non solum in Leucophlegmatia, sed ubi unà cum Anasarca jungatur Ascites, juvant maxime.

Vesicatoria ad eundem finem profecisse notum est, at meo judicio plagae, aut scarificationes crurum inferiorum tutiores videntur, eo quod inflammationem aut nullam, aut levem & tractabilem excitant.

Pag. 82. l. 23. *Qui autem ex aura.*] Tumor ventris tympanites dictus ex hac causa proveniens, aliquando sine ullis ambagibus catharticis aut vesicatoriis, facillime puncturâ abdominis instrumento idoneo facta levatur.

Pag. ead. l. 28. *At corporis exercitatio non negligi debet.*] Prosunt in omnibus hydropis speciebus valida exercitatio, si vero his uti nequeat aeger, pannis vapore accensi Thuris, Succini, Mastiches, Benzoini, &c. calidissime

 red-

redditis ter quaterve quotidie corpus fortiter fricare convenit. Valde enim prodeſt hujusmodi fricatio, ſi diebus a purgatione catharticâ liberis & aëre calido inſtituatur.

Pag. 83. l. 10. *Ubi enim fractae ſunt vires.*] Ad hujus morbi durationem omnino reſpiciendum eſt, quippe in Hydrope recenti, plerumque conducunt acria, quae ſtimulant, aromatica, quae vires vitales intendunt, & iſta medendi ratio, quae, ex medicamentorum alcalinorum ordine & uſu, auxilium petit, niſi clare appareat contrarium.

In morbo autem diuturno plus proficiunt acida, tunc enim ex humorum ſtagnantium putredine pulſus fit frequens, licet in morbi acceſſu tardus fuiſſet.

Effectus hujus Putredinis non raro Haemorrhagiam inducit, cujus vi ſaepe extinguuntur Hydropici. Quo enim diutius durat morbus, eo aqua magis putreſcit, & acrior evadit.

Hinc oriuntur multiplex Gangraena, nec non & Haemorrhagia narium; ex his vero poſtrema vix unquam prius locum habet quam Abdomen aqua pleniſſimum ſurſum premitur, & acer Sanguis rodit & rumpit Vaſa.

Hoc in loco aliam ſubjungere cautionem, quaſi ex eodem fonte derivatam, non alienum erit; ſcilicet, Tumores Crurum morbos longos comitantes, aegrosque in nil miſerantis Orci fauces deducere proclives (ut Phthiſicis,

Ictericis, &c. frequenter accidit) nunquam curandos esse more Hydropis veri, quin more morbi primigenii.

His forsan lenis Alvi Purgatio iis temporibus utilis foret, quibus scilicet ob humores turgescentes, simulque ad nimiam plenitudinem crescentes, plurimum augeatur Dyspnoea, aliudve ejusmodi symptoma.

Crurum autem tumores oedematosi à laxitate fibrarum & Lymphae lentore orti, ab Emetico leni, quod semel in hebdomada exhiberi debet, multum juvantur, datis in intervallis iis remediis, quae compagem laxam intendere valent, quippe horum ope sursum revelluntur humores, & circuitui generali simul celerius remittuntur.

Sedulo autem curandum est, ne multum urgeat Dyspnoea, aliudve symptoma simile. Ideoque si aliquid horum timeatur, die proximo à vomitu liquanda est alvus, caeterisque diebus incidentia & roborantia remedia exhibenda sunt.

Hujusmodi tumores Virginibus cachecticis, & Menstruis inordinatis laborantibus non raro accidunt, nunc hectica nunc lenta humorum Cacochymia comitati, & sanantur medicamentis ferrugineis, & leniter expurgantibus, ratione habita ad pravam corporis constitutionem.

Pag. 87. l. 10. *Ab omni potu per longum tempus.*] Procul a nobis absit omnis alienae sen-

tentiae suspicio, utpote meo consilio nunquam aliud hydropici aegri auribus adeo strenuo inculcari curarem, quam quod obstinate à potu se cohibere manente curatione necesse sit. Interea mihi annotare liceat, quod in ascite ex vasis lymphaticis ruptis solummodo ortâ, sine cachexiâ notabili, non aeque a liquidis prohibendi sunt aegri, ac in anasarca. Ex f ri enim defectu siccatur sanguis, satiusque est paracentesim citius repeti, quam sanguinem nimis exsiccari, unde putris corruptio & cita mors.

Pag. 87. l. 11. *Cum sitis plerumque vehementer premit.*] Sitis ingens in hoc morbo mali admodum est ominis, quippe tam sanguinem circulantem aquosâ parte privatum, quam humorum stagnantium putredinem denotat; nec unquam sanatur aeger, dum hoc symptoma maneat.

Pag. 94. l. 17. *Valentissimis catharticis usus brevi post exhaustis viribus consumptus est.*] Adeo noxia est in hydropicis intempestiva per alvum purgatio, ut in fine hujus morbi diarrhoea spontanea summopere suspicanda sit, quippe ut plurimum putredinem humorum colliquefactam ponit, de qua brevi moriuntur aegroti.

CAPUT IX.

De jecinoris morbis.

SECTIO I.

Icterus.

Pag. 96. l. 13. *Mistura ex oleo, aqua, & sale tam volatili quam fixo.*] Immittatur enim Bilis in vas destillandis succis accommodatum, & igne leni dein subjecto, paulo post educetur Phlegma, remanente in fundo massâ densa, ad flammam concipiendam proclivi, licet Bilem flammae ire contrariam bene notum est. Aucto dein igne ascendit sal acre volatile, offa in fundo relicta coloris est obscuri, saporis verò acerrimi, magnamque copiam Salis Lixivii & magis fixi, quam generis prioris, non tamen absolute fixi in se continet.

Bilis etiam calore leni ad crassitudinem exhalata, odore volatili late sparso Nares percutit, unde patet dari etiam Sal Volatile praeter id, quod compage adeo fixa praeditum est, ut multò majorem ignis vim, priusquam ascenderet, profecto adhibere opus sit.

Pag.

Pag. 96. l. 14. *Ad varios fabricae animalis usus.*] Bilis enim coagula & ingesta glutinosa, ventriculi vires eludentia solvit, acidaque destruit, chylumque sanguini reficiendo idoneum reddit. Detur quippe vitulo lac, & paulo post mactetur, omnia in ventriculo caseosa & coagulata videntur ad duodenum usque, hoc vero aperto, admistione bilis, omnia iterum fluida inveniuntur.

Pag. ead. l. 16. *Sanguis ipse modis quam plurimis corrumpi possit.*] Bilis e contrario licet diu asservata non eo more putrescit, quo reliqui corporis humores corrumpi solent.

Pag. ead. l. 18. *Peccat autem non raro lentore.*] Cognoscitur quidem hujusmodi Bilis status in multis ita se habere, ex vita aegri, & signis lentae pituitae praegressae ante adventum morbi, qualia sunt pulsus tardus & segnis, appetitus prostratus cum sensu quasi ponderosae satietatis, & compressionis astrictae sub scrobiculo cordis, vomitus pituitae, color cutis primo pallidus, dein pallido-flavus, et in morbo diuturno subfuscus, faeces alvi albae, oculi flavi, urina crocea cum sedimento crasso, viscido, flavo, sensus gravitatis & doloris onerosi in Regione Hepatis, durities ejusdem, praesertim si multum infarciatur Jecur, vel exteriorem partem occupet morbus; si vero cavam interiorem infestet, tactu saepe non deprehenditur, etiamsi adsit Scirrus, hoc in omnibus Icteri speciebus verum est.

Pag.

Pag. 96. l. 19. *Nonnunquam etiam nimia raritate.*] Haec Bilis conditio acrimonia calida plerumque eſt comitata, eosque prae caeteris invadit, quibus opipare ſe curare, ſpiritus vinoſos Baccho litare, aut cereviſias larga copia ingurgitare, quotidiana & pulcherrima erat cura.

Dignoſcitur haec Icteri ſpecies à priore, calore paulo majori, urina rubro-flava cum ſedimento ſimili, viſcoſo, pulſu crebro, atque ſiti & febricula levi conjuncto.

Pag. 97. l. 17. *Corporis humoris accendunt.*] Sunt quamplurimi hujusmodi generis homines, quibus ſemel in menſe ſubito exoritur immanis capitis dolor, nec non febre quadam conjunctus, at poſtquam haec ſymptomata aliquot horis perpeſſi fuerunt, magnam copiam bilis vomunt, & illico ſe optime habent. Lenis vomitio, aut alvi ſolutio ſemel vel bis in menſe inſtituta, cujus ope, bilis jam accumulari incipiens ex corpore ejici queat, antequam turgeat, tollere haec mala raro fallit.

Pag. ead. l. 19. *Sed & alia eſt Icteri ſpecies.*] Haec Icteri ſpecies dolores Inteſtinorum frequenter inſequitur aut comitatur, & à ductu hepatico tum temporis praeter aequum conſtricto oriri pro vero habetur, eo quod amoto dolore ſaepe ſponte ceſſat.

Hujusmodi Icterus hiſce ſignis ut plurimum comitatur; ſcilicet adſunt urinae aquoſae copia

larga,

larga, alvus ſimul nunc reſoluta & aperta, nunc aſtricta & clauſa nimis, ſenſus tenſionis ſub ſcrobiculo cordis, febre interea nulla ſe comitem exhibente.

Veruntamen mihi fas ſit ſuſpicari hanc Icteri ſpeciem, multo ſaepius originem ſuam trahere a calculo tranſitum per ductum cyſticum aut cholodochum moliente; quippe ſub tali rerum ſtatu, plerumque fixus & acutiſſimus circa eam regionem, qua dictus cholodocus duodeno in-inſeritur, dolor adeſt, cum moleſtiſſimo vomendi conatu, colore cutis valde flavo, alvo ſaepe dura admodum, & aſtricta ſociatus; quae ſymptomata extemplò & ex toto ſolent remittere, excretis per Anum Calculis pondere ut plurimum leviſſimis.

Pag. 97. l. 27. *Tale quid cruciatibus colicis.*] Adeo hos Inteſtinorum cruciatus mentiuntur dolores illi, qui ductibus biliariis obſtructis, aut concretionibus calculoſis debentur, quae vel in his vel veſica fellea adeſſe ſolent, ut ſaepe de his longe opinione falluntur Medici, dum torminum ſpeciem prae ſe ferentes, non ſolum pro variis doloribus Colicis habendos, ſed quod pejus eſt, pro veriſſima comitantis aut inſtantis Icteri cauſa ſe agnoſcendos faciunt. Quid igitur inde mirum? cùm medendi ratio principiis falſis omnino innitatur, ſanatio hujus Icteri ſpeciei vel fruſtra ſperanda, vel ſaltem difficillime ad votum perducenda ſit.

Hujusmodi Ictericis plerumque Vomitus &

An-

Anxietates, pervices quasdam, Paroxysmorum more, longiore licet intervallo, quam in acutis morbis; recurrentes, atque horum succussu, gradu quodam aut solvitur obstructio in meatu communi biliario, & in intestina fluit Bilis, vel recurrente in venam cavam Bile evacuatur vesica, & meliores se habent aegri, nisi quod flavi maneant, donec repleta iterum vesica redeant symptomata.

A proposito autem non alienum erit, alteram, priori, perquam affinem, hoc loco subjungere observationem, cujus veritatis me testem oculatum iterum atque iterum reddidit Cadaverum Ictericorum examen anatomicum, nempe, qui, simul ac cibum capesserant, nausea & vomitu, anxietate & dolore ventriculi laboraverant, & paulo post se Ictero inquinatos senserant, hujusmodi omnes lapidem vel in Vesica Biliaria, Hepate, vel partibus annexis certè habuisse mihi compertum est.

Pag. 99. l. 20. *Quinetiam vomitus plerumque eliciendus.*] In emeticis exhibendis summa requiritur cautio, omnia in hepatis regione libero circuitu frui posse, aliter non raro ruptis vasis male cedunt. Praeterea si nimio motu vel calore in obesis liquescat pinguedo, & per vasa epiploica ruit in venam portarum, aut si hypochondriacis, ex iisdem causis, solvatur humor atrobiliarius, & per coeliaca ad hepar defertur, ex quibus tandem fit icterus; his ambobus exhibitio emeticorum multum periculi alit,

alit, adest quippe ut plurimum jecoris inflammatio.

Pag. 100. l. 6. *Ex iis denique, quae bilem ipsam emendant.*] Alia autem non sentiunt icterici auxilia certiora, quam quae ipsi praebentur ex usu libero seri lactis, & succorum vegetabilium lactescentium, tempore verno cum sapone veneto aut amygdalino aptâ copiâ simul assumptorum.

SECTIO II.

Diabetes.

Pag. ead. l. 19. *Diabetem dictam.*] Hujus morbi certa & propria symptomata sunt mingendi crebra cupiditas, Lotio multo, eoque non salso, sed subdulci, simul profluente, siti ingente & inexplebili, pulsu celeri & debili, linguae siccitate & ardore, & virium debilitate comitata.

His igitur signis, & iis, quae malo hypochondriaco, aut affectioni hystericae prorsus propria sunt, simul comparatis, facile distingui potest Diabetes à fluxu urinae dilutae, quae nervorum spasmis ortum ducit.

Multi tamen Hypochondriaci viri, (nec non & hystericae mulieres) se Aqua Bristoliensi diu hausta sanatos fuisse crediderunt, qui hoc morbo

morbo nunquam laboraverunt; at pauci ſanantur, qui reverà Diabete affecti ſunt. Conſumptis enim quotidie viribus, ex tam ingenti urinae profluentis copia, ut plurimum confeſtim moritur aeger.

Pag. 100. l. antep. *Sed Jecinoris morbum.*] Diabetem Jecinoris eſſe morbum ſe alibi demonſtraſſe credidit noſter Auctor, unde cramben bis coctam apponere recte recuſavit, at argumentis his certiſſimis non obſtantibus, aliam de hac re ſententiam proponere haud metuam. Cum enim apud omnes in confeſſo eſt, hunc morbum, eos prae caeteris invaſiſſe, quibus, ſpiritus vinoſos vacuo praeſertim ventriculo perpetuo fere ſorbillaſſe, pulchrum fuit, etiamſi inde non ebrii fierent, etiamſi nec frigidis potionibus intempeſtive ſitim reſtinguerent; etiamſi nunquid Jecori ſoboluerit, ſe ne minima ex parte, quidpiam morboſae indolis ſuo hoſpitio excepiſſe, ſitne licitum ſuſpicari veram hujus mali ſedem, non in Hepate, quin potius ponendam poſſe in vitiata imprimis Chyli, dein & ſanguinis compage, qua renum canaliculi ita repleti, extenſi, & demum reſoluti evaſerunt, ut ſub lotii ſpecie profluxerit indies ſeroſus quidam humor, conſimilem cum Chylo naturam nimis participans, idque rivo tam copioſo, ut exſiccato cruore, aegrum atrophiae citatae & immedicabili ſuccubuiſſe neceſſe fuerit.

Pag. 101. l. 7. *Ad profluvium illud sistendum plurimum valet.*] Remedio & curationi jam memoratis adjicienda sunt ea, quae de quibusdam, vomitu saepe iterato, sanatis tradita sunt. Haec enim medendi ratio haud incongrua videtur, sed mihi adhuc defuit tentandi opportunitas; interea suggerere mihi in animo est, an hoc vomendi proposito prius rite peracto, camphora iis medicamentis sociata, quasi fibras roborent, & ventriculi concoctionem juvent, atque eâ copiâ cum aqua calcis simplicis vel magis compositae exhibita, sicut ante in mania exposui, scilicet, ut libera fiat perspiratio, aliquod non praebeat auxilii?

CAPUT IX.

De morbis renum & vesicae.

Pag. 103. l. 16. *Primum mali fundamentum.*] Cum a nostro instituto prorsus alienum esset, varias Calculi renalis causas explicare, quas tanquam efficientes proposuerunt Scriptores Medici, Theoriam igitur auctoris, ut ut in verba magistri jurare nimis promptus videatur, impugnare nolo. Interea illud scire oportet, calculum humanum arte chymica rite tractatum, doctrinae adeo ingeniose excogitatae parum favere; utpote se naturam a Salina-tartarea vinosa perquam dissimilem possidere liquet. Nam dato quovis calculo humano, licet ejus pars maxima ex aëre constet, tamen altera portio residua ex materia terrestri Phlegmate, Sale volatili urinali, & Oleo confecta est.

Mihi autem probabile videtur calculum renalem saepe, si non semper, ex rupta arteriola guttas aliquas sanguinis emittente, quibus materia urinae lapidea aut terrena evadit agglutinata & concreta, imprimis oriri; eo quod fracto omni calculo apparet in ejus centro macula rubra aut fusca.

Hoc ulterius confirmatur ab extraneis quibuscunque materiis in corpore humano diu manentibus, quales sunt Globi plumbei in militum

corporibus haerentes, quos omnes materia calculosa incrustatos frequenter vidi, in quacunque corporis parte detenti fuissent. Nec minus patet ab experimento Nuckiano. Hic enim globum eburneum, ligneumque in canis vesicam sectione immisit, vulnusque consolidavit; post aliquod autem tempus canem dissecans, ambos crusta calculosa obtectos invenit.

Pag. 104. l. 24. *Ut venienti morbo occurratur.*] Ut idonea possint adhiberi auxilia, in primis cognoscenda sunt calculi renalis signa. Calculus autem renum, perinde ut scriptorum de hac re opinio est, indicatur ex dolore partis gravi, & obtuso, stupore cruris & femoris, & regressu testiculi lateris affecti, plerumque etiam & vomitu ingestorum, comitatis.

Cum vero haec omnia ab alia aliqua causa oriri possint, quae Renem gravet, & comprimat, indubiam calculi praesentiam non indicant.

Certissimum autem hujus signum, quantum assequi potui, est doloris & symptomatum praedictorum constans incrementum, unà cum mictu sanguinis a corporis exercitatione super viarum strata lapidea, quoties iter, seu curru, seu equo conficiendum, in aegroto experiendum sit, quippe a novo calculi attritu fit ad vasa sanguinea novus & nimius cruoris appulsus.

Hujusmodi autem mictus vix ab aliis causis adeo constanter fieri potest, quippe irritato ul-

ulcere fit inflammatio, & puris vel saniei major expurgatio, raro autem puri sanguinis.

Cum autem hoc modo exploratum sit, ita se habere aegri statum & conditionem, certissimum signum praebetur, ipsam morbi causam calculo attribuendam esse.

Dari tamen potest calculus sine hoc symptomate, quoties vel admodum laevis est Calculus, vel Reni adeo arcte adhaeret, ut non omnino moveatur, & Renem affricet. Et proinde datis symptomatibus primo expositis, de calculo, qui se in rene insederit, semper suspicari fas erit.

Pag. 105. l. 3. *Expellenda sit per ureteres moles concreta.*] In primis igitur animadvertendum est, corpus humanum, ita a natura esse comparatum, ut Renum calculi raro in unam magnam molem (quod in Vesica secus est) accrescant, quin potius lapillorum congeriem ultimis arteriis adhaerentem repraesentant, unde in Ureteres delapsi, dolores, inflammationes, urinae difficultates, retentiones efficiunt, & mortem ultimam suam sobolem, tandem producunt.

Incipit autem ut plurimum paroxysmus cum horrore, oscitatione, pandiculatione & nausea, quibus confestim succedit dolor Renis vel Ureterum gravis, vel acutus, pro ratione magnitudinis & formae lapilli, plani scilicet & laevis, vel scabri & angulati. His succedunt aegritudo ventriculi, vomitus, alvus nunc astricta, nunc

lubrica, & torminosa, urina nunc intercepta, aut parca copia reddita, nunc aquosa & tenuis, praecipue manente doloris saevitie, nunc crassa, sabulosa, cruenta, &c. maxime post doloris remissionem: Cedente enim tum temporis Nervorum & Ureterum distentione descendit sabulosa vel calculosa materies, raro vero dum ingens urgeat dolor.

Calculus autem in Ureterem se descendisse indicat, tum per situm, tum augmentum doloris, eumque summe acutum & lancinantem ad regionem ossis Ilii excurrentem, quippe dum Ren solus laboret, obtusior & gravior est doloris sensibilitas.

Pag. 105. l. 13. *Numquam enim dum in magno cruciatu aeger est.*] Etenim perpetuum est, & ad hoc dirigi debet omne consilium, quod quo major sit dolor, eo mitiora & minus propellentia adhibenda sunt diuretica, & vice versa.

Pag. ead. l. 23. *Sedato jam angore diureticis etiam valentioribus pugnare liceat.*] Periculosa valde nihilominus est eorum sors, quibus nullo accedente dolore, penitus sistitur urinae ex Renibus descensus ad vesicam, eo quod quamdiu manet dolor, manet etiam vis propellens tam liquidorum, quam solidorum.

Si itaque remediis jam dictis & ordinariis minime proficientibus, eo usque processerit malum, extemplò larga copia sanguinem detrahere oportet. Dein exhibendus est Haustus Emeticus

cus ex Oxymellis Scillitici unciis duabus vel tribus, ut concutiatur universa corporis compages, quod optime in balneo tepido fit, nimirum ut eodem tempore laxentur Ureteres, & deorsum derivetur humorum impetus.

His inceptis peractis, immittendus est clyster stimulans, nisi ab Emetico profluat alvus, & dein si post aliquas horas, videlicet decem vel sedecim, nullum adsit aegro doloris revertentis, vel urinae effluxurae indicium, vesperi nuchae & carpis applicentur vesicatoria, & liquorem aliquem propellentem & lubricantem largiter hauriat, atque in eadem curatione usque ad noctem proxime futuram perseverandum est.

Si vero circa hoc tempus nil urinae effluxerit, haud quicquam sit morae, quin exhibeatur Bolus ex Electarii e Baccis Lauri scrupulo uno, & Mercurii dulcis sublimati granis octo vel decem confectus, & crastino mane devoranda est hujusmodi massa, nimirum.

℞. Extract. Cathartic. ʒss. Sal. Succin. Mercur. dulc. sublimat. ana gr. v. Syrup. Rof. solut. q. s. m. Interea repetendum debet tum mane, tum vesperi balneum tepidum.

His nequaquam urinam cientibus, postridie, si vires ferant, iterato prius balneo, aegri corpus magna gestatione in Rheda, super vias aut salebrosas, aut lapidibus stratas, per aliquas horas, vehendum & concutiendum est, vesperi autem iteranda est Immersio in aqua tepida, & applicatis postea tibiis & femoribus vesicatoriis,

toriis, eodem tempore libere & largiter medicamenta dare oportet, quae ad urinam propellendam vim habeant.

Si his pro re nata factis, nil boni aegro afferatur, quin potius stupidus & comatosus evadat cum pulsu pleno & tardo, mors ipsa, ut brevi post adveniat, exspectanda est.

Alia tamen non videtur melior medendi ratio, quam persistere in usu praescriptorum, maxime in haustu largo Diureticorum, praecipue Lixivialium, simul & missione sanguinis, & medicamentis catharticis nuper dictis, pro ratione virium repetendis. Obturatis autem Ureteribus, rarissime ultra diem decimum hujusmodi aegris vita superest, plerumque enim citius, tanquam e Comate morientes; in aeternam clauduntur lumina noctem.

Nonnunquam autem accidit aegroto, qui hujusmodi urinae retentionis obstinatae patiens fuit, ut tandem sanguinem sincerum minxerit, quandocunque autem res sic se habeat, vix ulla est convalescendi spes; tanta enim fuit vis vitae, ut destructa sint vasa.

Hoc equidem in loco insuper adjungenda est cautio, Catheterem, integra urinae suppressione se palam faciente, in vesicam urinariam immittendum debere, priusquam fortia dentur diuretica; ne forsan ab inflammatione levi Sphincteris, vel ejus affectione paralytica, vel ingressu lapilli in collum vesicae, retineatur urina.

In aegris hujusmodi a retenta urina plurimum tumet

tumet vesica, ita ut aliquando externe dignosci possit. In his sanandis, Catheteris ope pro re nata educenda est urina, donec morbus primigenius pro suo genere sanari potest.

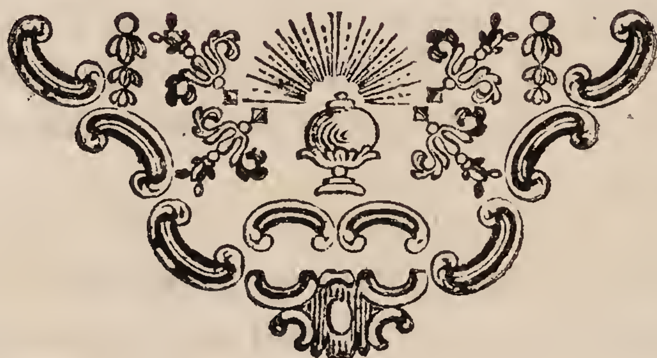
Nonnunquam etiam accidit, quod adeo inflammetur vesicae sphincter, oliove tumore comprimatur, ut catheteren in vesicam introducere profecto impossibile sit, quo casu ad Perinaei puncturam confugiendum est.

Pag. 106. l. 8. *Extra illum autem saluti conducunt.*] Hujus morbi integra sanatio vix exspectanda est, quippe lapillorum omnium expulsionem & praecautionem, ne generentur novi, postulat. Sufficit itaque dolorem lenire, tutam lapilli expulsionem promovere, talemque vivendi morem instituere, ut inde non increscat malum, & rariores & mitiores evadant paroxysmi.

Pag. ead. l. 10. *Cibus ex media materia.*] Si aegrotus huic morbo renali obnoxius bibat serum lactis, & per longum tempus se jusculis tenuibus nutriat, ita ut inde in diarrhoeam incidat; raro sub tali regimine laborabit calculo. Hinc etiam fit, ut quibus mos est, cerevisias praecipue novas & lubricantes larga copia ingurgitare, longe minus calculo obnoxii sunt hujusmodi homines, quam qui vinum praecipue tenue & austerum potare solent.

Pag. 109. l. 23. *Calculos ex vesica exscindendi*

di adinvenerunt.] Si vero, vel ob aegri senectutem, valetudinem infirmam, lithotomo munere suo fungi non concessum est. Victu tenui, blando, leni, humectante, emulsionibus largiter haustis, pro re nata cum aqua calcis paratis, fotu, & linimento anodyno, medicamentis, quibus insit opium, simul devoratis, quiete corporis, aliisque similibus, tentanda est morbi extenuatio, quam ultra spem feliciter successisse novi, modò ab attritu calculi non adhuc erosa fuerit vesica.

C A-

CAPUT X.

De morbis oculorum.

SECTIO I.

De gutta ſerena.

Pag. 111. l. 8. *Guttam ſerenam appellant.* Cognoſcitur gutta ſerena non ex morbo ſe ipſum palam & aperte faciente, ſed ex viſu, inopinatò & praeter naturam plus aut minus deperdito, ſi vero quis attente in oculum inſpiciat, naturali largiorem ſemper pupillam percipiet, quod cum viſus privatione, aut inſigni ejus dimunitione, certiſſimum eſt hujus morbi ſignum.

Pag. 113. l. 5. *Quibus autem modis curationem aggredi.*] Valde difficilis eſt hujus mali medicina, variae ejus cauſae iterum atque iterum ad examen vocandae ſunt, prae caeteris autem diſtinguendum eſt, an Plethorae, cauſaeque calidae, vel frigidae & pituitoſae, tribuenda ſit ejus origo.

Si enim juvenibus, ſanguinis aut humorum plenitudine, calidove corporis habitu praeditis acci-

accidat, missio sanguinis larga, etiam & idoneis vicibus repetenda, alvus potionibus catharticis iterum atque iterum subducenda, omnium certissima praebebunt auxilia; quibus ex magno usu erit, adjungere remedia, quae humorum calorem & spissitudinem temperant & attenuant; qualia sunt medicamenta ex salibus refrigerantibus, nitrosis & neutralibus dictis, atque Gummi Guiaco; ea ratione conjuncta & commista, qua symptomatum status atque gradus postulare videantur.

Etenim quosdam ex hujusmodi hominibus novi, qui post exercitationes violentas, Ingluviem, Crapulam, aliaque similia, subito caecitate perculsi fuere, accedente nunc saevo, nunc ne minimo, nec praegresso nec comitante Capitis dolore, quibus haec medendi ratio ad Amussim facta, visum integre restituit.

Plerumque vero sensim inducitur hoc malum, visu nunc fere extincto, nunc iterum reviviscente, dum subinde ante oculos volitare videantur radiantia lumina Solis, aut Muscae, Capilli, Nebulae, aliaque simulacra innumerabilia, quae aegrum vanis imaginibus & inani spe ludere, & lactare misere solent.

Cum autem eo usque invaluerit morbus, Therapeutice, quam Auctor hac sectione instituit, sedulo prosequenda est.

Pag. 113. l. 14. *Factis profundis incisuris.*] Mihi in usu fuit, ut locis pone aures maxime commodis, caustico medicamento inuratur cutis,

tis, quod in quamplurimis oculorum morbis inſignem uſum ſecum attuliſſe comprobavi: quippe tranſit hac via ramus arteriae carotidis ad ipſum oculi globum, unde in hujus organi fluxionibus morbidis, obſtructionibus variis, imo & in gutta ſerena, primi ordinis eſt remedium. In his autem apertis ſervandis cavendum eſt, ne ob nimiam humorum affluentiam diu in muſculorum interſtitiis ſtagnantem, fiant ſinus, fiſtulae, aliaque ſimilia, nec non & inde gangraena in cachecticis, quae, ob muſculorum exiguorum curſum intortum, ignaris pharmacopoeis & chirurgis aliquando accidiſſe novi.

Pag. 113. l. antepen. *Factam ſalivae irritationem.*] Ut plurimum ad tres vel quatuor ſeptimanas protrahi ptyalismum neceſſe eſt, eoque finito, diu inſiſtendum eſt in uſu pilularum, quales erunt, quae ad hanc normam dirigantur.

℞. Mercurii dulcis ſublimat. ℨſſ. Cinnabar. Antimon. ℨiſs. Balſam. Peruv. q. ſ. m. f. maſſa, cujus pars octava bis quotidie ſumenda eſt, ſuperbibendo aquae calcis magis compoſitae, ſeu decoct. e lignis apud pharmacopoeiam Fulleri uncias quatuor. Interea, ſingulis vel alternis hebdomadis, alvi purgationem modicam inſtituere oportet, ſedulo autem cavendo, ut a nimia ejus ſubductione, non debilitetur aeger; ſin autem per haec malum finitum non fuerit, profecto ad id auxilii genus confugiendum erit quod in ſtrumarum curatione deſcriptum habebitur,

bitur, ejus enim remedii vires in hujusmodi morbosis reliquiis exterminandis, caeteris omnibus longe antecellere, mihi usu sat frequenti, penitus notae & expertae sunt.

SECTIO. III.

De albugine oculi.

Pag. 117. l. 18. *Anceps remedium experiri quam nullum.*] De singulari prorsus virtute liquoris hepatis piscis, qui mustelae fluviatilis nomen gerit, in oculorum maculis & albugine sanandis; consulendae imprimis sunt historiae experimentis repetitis confirmatae, quas celebris Antonius de Haen medicus Vindobonensis scriptis suis publicae utilitatis causâ editis communicavit.

Odorum vires.

Pag. 118. l. 1. *Spiritu attractum sanum habitum inficere.*] Ut aliquod de nocentibus odorum viribus utile habeatur judicium, hujusmodi effluvia ad tria genera praesertim referri posse puto; nempe ad eam rem pertineant ea, quae imprimis ex vegetabilium fermentatione aut corruptione, vel 2do, quae ex animalium putredine, vel tandem tertio quae ex quorundam mineralium exhalatione ortum ducant. Verisimillimum enim videtur, quam plurimas febres

bres epidemice graſſantes, ſicut miliares, petechiales, putridas & peſtilentiales, nec non & permultos morbos colicae, hypochondriacae, hyſtericae & ſcorbuticae naturae, quibusdam ex praedictis cauſis, nunc ſeorſim nunc conjunctim agentibus, omnino adſcribi debere.

CAPUT XI.

De podagra.

Pag. 120. l. 5. *Quod ſibi inimicum eſt.*] Huic ſententiae cum noſtro auctore inſiſtunt permulti medici, ſanguinem ex faeculentis quibusdam, hujus morbi auxilio, depurari; eo quod finito paroxyſmo melius ſe habent podagrici, jucundiores ſunt, & magis hilares, cum autem more aſſueto non redit, torpidi, ſunt & ad negotia inhabiles. Hoc autem, ſi quod ipſe ſentio, proferre liceat, a vivendi cacoëthe potius pendet, ex quo fit, ut vaſa & viſcera cibo & vino onuſta & infarcta evadant, eadem autem, manente paroxysmo, per fortiorem humorum circuitum, & frequentiores reſilientium fibrarum ictus, ſimulque ob victum potumque magis modicum, ſalubrem, & abſtemium, ab adhaerente viſcidâ colluvie liberentur. Quin & eandem ſententiam confirmant, ea, quae ex obſervationibus propriis didici. Novi enim quosdam à divitiis ad penuriam redactos, qui carcere tenuiter viventes, & aquam fere ſolam bibentes à podagra immunes exiſtiterunt, laute autem & molliter ſe poſtea curantes, iterum fiebant podagrici.

Pag. ead. l. 6. *In Articulos protrudere nititur.*]

tur.] Dum Pedes, aut Articulorum vincula, Ossiumve Juncturas solum invadit hic morbus, Podagrici se medico nequaquam carere credent, neque ullis praeceptis obtemperabunt. Male itaque suo nomini consulit, qui iis alia medicamenta, praeter lenissima cathartica, subinde exhibet, quae colluviem onerosam ab alimentis assumptis & inconfectis generatam ex primis viis eliminent, cujus generis sunt Tinctura Rhabarbari vinosa aut spirituosa, Tinctura Sacra, Pil. Rufi, & similia, atque parce, frugaliter & convenienter naturae vivere ipsis imperat. Multo autem pejus, qui remedia aliqua singularia parti hoc morbo afflictae extrinsecus applicat. Si enim ex causa qualibet, à medicamento toto caelo diversa, imo post plures annos accideret materiem podagricam alio atque alio loco exoriri, de inscitia & injuriis certissime damnabitur medicus.

Pag. 120. l. 19. *Ut in partem, quam prius occupaverat, revertatur.*] Nonnunquam enim dolor Podagricus Juncturas Ossium relinquens, Cerebrum, Pulmones, & Viscera Abdomen occupantia, petit, praecipue in Senibus, & iis, quibus, a frequentibus morbi tentationibus, multum debilitentur vires, quo casu Apoplexiam, Lethargum, Pleuritidem, saevamque Pulmonis, Ventriculi, Intestinorum & Viscerum Inflammationem mentitur.

Dignoscitur autem constitutione aegri ad hunc morbum gignendum propensa, & cor-

poris membris aut partibus assueti doloris vel propè vel prorsus immunibus.

His aegris uno ore laudant medici spirituosa, aromatica, summaque calefacientia, Alexipharmaca dicta, quibus materiam morbificam ad extrema expellere proponunt, sperantque.

Hic autem distinguendum est, an morbus ex debilitate sola, vel ex vi febris oriatur, quae materiam quaquaversum agitatam in aliena loca trudat.

Statum priorem adesse docent senectus, pulsus debilis, aegritudo ventriculi, spirituum languor tum praesens, tum praegressus cum pulsu praedicto, tremor, morbi omnes praegressi debilitantes, exinanitiones omnes nimiae, aliaque similia.

Posteriorem denotant febris acuta, pulsus durus, dolor ingens, calor magnus, sitis, aetas juvenilis, vel media.

In casu priori prosunt inprimis balnea aquosa tepida crurum tenus, quae vesperi quotidie repetenda, his vero non juvantibus admoveatur Plantis Pedum Emplastrum Cephalicum cum Euphorbio, aut pauco Pulvere Cantharidum inspersum, & si debilitas magna adfuerit, Vesicatoria partibus dolere assuetis imponenda, caeteraque ab Auctore hoc loco praescripta sedulo peragenda sunt.

Pag. 120. l. 21. *Id efficiunt sanguinis missio.*] Haec exinanitio propter insigne podagricorum praejudicium, saepe de die in diem adeo prorogatur,

rogatur, ut tandem fiat vera partis dolentis inflammatio, & exinde cita mors. At nisi adsit summa debilitas, sanguinem imprimis mitti debere (ratione habitâ ad aegri naturam, vires & aetatem) indubie credo, eâque celebratâ, more praescripto curationem absolvere conveniat.

Pag. 123. l. 4. *Ut morbus locum quem jam tenet, deserat.*] Medicum attente in memoria servare hoc monitum oportet. Si enim caput, pulmones vel pleuram petat morbus, adsintque dolor magnus, stupor, respiratio difficilis, aliave ejusmodi symptomata, mitti debet sanguis, imo & repeti ea ratione, quâ effraenato morbi impetu opprimi videantur aegri, etiamsi debiles esse appareant; aliter periculosa equidem partium affectarum inflammatio nascetur, praemissâ autem hac exinanitione, exhibendum est medicamentum catharticum, quod etiam, prout postulet malorum symptomatum status repeti debet. Eodem tempore derivantia & stimulantia praedicta sedulo applicanda sunt, ut horum ope in partibus assuetis excitetur dolor, sine quo vix convalescant podagrici.

Pag. ead. l. 6. *Quanto cum commodo multis in casibus.*] Hoc in nullo casu magis manifestum est, quam illo, quo juvenes, vel viri athletice valentes, aut habitu corporis plethorico gaudentes, ex intemperantia, exercitationibus violentis, aliisque similibus causis prae-

L 2 gressis,

greſſis, quae ſanguinem exaeſtuare faciunt, non ſolum ſe in repentinum Podagrae paroxysmum intulerunt, quin haud raro inprimis prae caeteris partibus ad ipſum Cerebrum, Pleuram, aut Ventriculum confeſtim & atrociter hoc malum deduxerunt.

De hujusmodi Podagricis promptiſſime & larga copia detrahendus eſt ſanguis, & morbus more inflammationis verae, quae partem affectam infeſtavit, eſt curandus.

Etenim hac medendi ratione, ſublata quamprimum nimia febris vehementia, profecto paulo poſt, naturalis & tutior multo ſubſequitur Podagrae paroxysmus, atque hanc rem ita ſe hiſce morbidis proſpere eveniſſe, ne uno quidem excepto, obſervavi.

Novi etiam juvenes aliquos, qui labe podagrica a parentum vel ſaepius ſuorum culpa multati, primo ejus impetu quaſi Epileptici & Apoplectici cecidere, at tamen praemiſſae curationis ratione habita, & exinanitionibus idoneis inſtitutis, illico ferè pedibus laborabant, & fiebant Podagrici.

Pag. 124. l. 10. *Temperanter aetatem agere.*] Vitare igitur omnino debent huic morbo obnoxii, vinum, venerem & crapulam, & prae caeteris cibos aromaticos, acidos, acres, falitos, pingues & glutinoſos; inſtar omnium autem prorſus exulendae ſunt corporis deſidia, mentisque curae & inquietudines, ſic enim vult, ſic jubet medicorum chorus omnis à gra-

vi & perſpicaci Hippocrate usque ad Cadogan ſeria facetiis miſta quàm tempeſtive ſcribentem. Apprime igitur in vita utile eſſet conſilium illud vere aureum, quod ab omnibus in perpetua obſervantia habendum praecepit Seneca. Bene & beate vivere, inquit, circumcidenda duo ſunt. „ Et futuri timor, & veteris incommodi memoria. "

CAPUT XII.

De doloribus articulorum.

Pag. 125. l. 3. *Illi dolores qui cum inflammatione & tumore articulos invadunt.*] Hujusmodi morbi nunc Articulorum Inflammatione, & dolore acri, pungente, nunc magis obtuſo & oneroſo, eoque vago vel fixo comitantur; quibus omnibus mirum in modum variantur, tam pro ratione acrimoniae, aut lentae ſpiſſitudinis, quibus materia praedita ſit, quam pro natura vaſorum, quae ſe propriis ſuis indiciis plus minusve relaxata, dura & tenſa pateſiant.

Diſtingui itaque poteſt commode, licet non accurate morbus, qui Articulos invadit, in eum inflammatione & febre acuta ſociatum, eumque, qui harum expers eſt.

Oritur prior, ut plurimum, a frigore contracto, cui ſuccedit horror, rigor, aliaque febris ineuntis ſymptomata: Haec inſequuntur calor, ſitis, dolor Articulorum ſenſim auctus, cum pulſu forti & duro plus minusve pro ratione inflammationis. Interea dum dies alter & alter procedat, membrum affectum gradatim tumet, & paulo poſt miteſcit dolor, mox tamen aliud atque aliud occupat, novam quotidie excitans tragoediam.

Oritur autem ſecunda ſpecies a cauſis quamplu-

plurimis, maxime autem ab acribus & ſpiſſis humoribus, eo ſtatu vaſorum accedente, quo difficulter per vaſa aſſueta tranſire poſſunt. Cujus generis ſunt tumores, obſtructiones, contractiones & diſtentiones vaſorum & nervorum undecunque natae, aliaque ſimilia.

Pag. 125. l. 5. *His ſanguinis miſſionibus.*] In Articulorum dolore, febre acuta & pulſu duro comitato, quae ſymptomata ſunt Rheumatismi inflammati vera ſigna diagnoſtica, frequentes ſanguinis miſſiones, nunc Lanceolae, nunc Cucurbitularum, cum ſcarificatione admotarum ope, omnino inſtituendae ſunt, praeſertim in juvenibus validis & ſanguineis.

Cum enim in his omnibus cruor miſſus cruſtam inflammatam ut plurimum eructat, pro hujus lentore & craſſitudine plus minusve exinanitiones generales, ut & medicamenta, quae obſtructiones reſerant, & aeſtum ſanguinis & humorum refrigerant, & compeſcunt, adeo de induſtria poſtulantur, ut in hac medendi ratione ſolum & totum ponatur hujus morbi ſanandi arcanum.

Novi autem nonnullos ob malam curationem, & praecipue ubi in morbi initio defuerunt idoneae exinanitiones, tam ſanguinis detractione, quam alvi purgatione; quibus per plures menſes manſerunt hujusmodi dolores, qui tandem eousque aegros debilitârant, ut febre hectica laboraverint, cum cruribus quaſi Leucophlegmatiam perpeſſis, & fere hydropicis, ſeu potius talibus, quales phthiſicis contingere ſolent.

His multùm prosunt Chalybeïa medicamenta, quae cum lacte asinino assumenda debent, adjectis omni Lactis Potioni Spiritus Cornu Cervi guttis quibusdam, interpositoque semel in Hebdomada cathartico leni ex Rhabarbaro, aut similibus.

Illud autem animadvertere oportet, hujusmodi dolores foeminas plerumque frequentius quam viros obsidere, easque praecipue, quibus, ob menstrua retenta, aut suppressa, adveniat morbus, & ad quem tollendum perperam exhibita fuerint medicamenta calida, aut quae menses cieant maxime.

Interea minime praetereundum est, me novisse etiam non paucos viros, artuumque dolore acuto correptos, qui medicamentis calefacientibus, sudatoriis & vesicatoriis tractati, gravia juncturarum immobilium mala, seu Anchyloses nulla arte sanabiles, toto quod vitae miserae supersit, passi sunt.

Fugienda itaque saltem in prima hujus morbi accessione talis curandi ratio.

Pag. 125. l. 7. *Si nulla.*] In his scilicet distinguendum est, an cum vel sine tumore, existat dolor. Si tumor adsit, cujus sit generis, & pro ejus ratione curandus est morbus.

Nam si ex tactu sese innotescat Pus, aut Ichor, aut aliquid simile, educendum est, si fieri possit; & pars affecta, aperta, vulneris ritu, servanda & medenda, donec materies penitus exhausta sit, totumque, quicquid sit duri

&

& calloſi, penitus abeat. Sanato autem vulnere, paulo infra fiat fonticulus latus & profundus.

Convenit quoque partem affectam contra frigus munire cum emplaſtro ex Cymino & ſimilibus, praeſertim tempore hyberno, aeſtivo autem, ſi multum debilitetur membrum, Aqua frigida lavare, praecipue Aqua marina non alienum eſt.

Quamvis de Articulorum doloribus, qui ſine tumore ſaepe accidunt, nulla apud Auctorem facta eſt mentio, de his verbum unum aut alterum hoc loco addere, mihi aequum videtur.

Hujusmodi dolores ideoque ad vagos & fixos ſatis apte referendos poſſe arbitror.

Priores ab humorum acrimonia plerumque oriuntur, & leni Alvi ſubductione ſubinde repetenda, & remediis, quae ad particularum mobilium & movendarum conjunctiones minus tutas ſolvendas, & liberiorem circuitum promovendum vim habeant, larga ſimul humectantium & demulcentium copia exhibendis, ratione habita ad corporis conſtitutionem calidam, ſcilicet an frigidam, plerumque ſanantur.

His etiam aegris, ſi acuti urgeant dolores, multum commodi adfert ſanguinis detractio, modica tamen copia eam fieri neceſſe eſt; raro quippe cruſtam inflammatam eructat cruor, & proinde ad ſymptomata praeſentia gradu quodam allevanda, (ſcilicet acrium irritationem tollendo, & fibrarum tenſionem nimiam laxando) potius quam ad ea directò ſananda inſtituitur hæc exinanitio.

Hanc morbi ſpeciem plerumque pulſus creber & debilis, cutis ſicca & aſpera, calor modum naturalem parum tranſiens comitantur, niſi forſan vel veſperi exacerbetur aeſtus, vel vehementiâ doloris aliquando extrudantur ſudores. Hoc vero rarius, atque hyſtericis, ſcorbuticis, eorumque conſimilibus, aliis magis familiares ſunt hujusmodi dolores.

Hoc loco non ab re erit monere, dolores, qui a lue venerea ſaepiſſime oriuntur, jam expoſitis prorſus contendere, ita quidem, ut difficulter a ſe invicem dignoſcendi ſint, niſi vel medico nota ſit aegri vita, vel ingenue ex ore ſuo peccati condemnatus ſit. Quisquis ille eſt, qui hoc morbo laboraverit, licet plures anni interceſſerint, de eo ſuſpicari fas eſt.

Hi autem dolores plerumque oſſis medium occupant, membra torpida & gravia reddunt, & a veſperi ad mediam noctem plerumque ingraveſcunt, & mane abeunt. Dolores autem ſcorbutici, licet veſperi & nocte exacerbentur, per diem etiam manent, & oſſium juncturas prae caeteris infeſtant.

Poſteriores autem, ſcilicet articulorum ſine tumore dolores fixi, ab iſtis cauſis praecipuam originem ducunt, quibus vel arctius juſto conſtringantur partes quaedam, vel plus aequo dilatentur, & reſiliendi vim debitam amittant, & poinde vel fit reſiſtentia nimia liquidis transmiſſuris, vel nimia in articulos humorum derivatio.

Dignoſcuntur priores craſſitie membri in articu-

ticuli vicinia siti, pituitosa, molli, alba, aequali, parum vel nihil ad tactum dolente, non tamen cum tumore prominente aut inflammato, quo plerumque comitantur illi, qui in not. ad Pag. 125. l. 3. definite designantur.

Medicamenta, quae Alvum fortiter ducunt, his aegrotis plurimum proficiunt, praecipue ea, quibus Hydrargyrum inest: Viribus interea prospicere oportet; ut certe repetenda sit iterum atque iterum talis copiosa Alvi purgatio, prout illae hujusmodi exinanitiones ferre poterunt.

Inter rem hanc agendam, per idoneas vices, Electarium e Cinnabere & herbis amaris & aromaticis compositum, una cum Haustu ex Decocto Ligni Guiaci, vel ex Aqua Calcis m. c. exhibere commodum erit.

Quin etiam ulcera, vel manu Chirurgi, vel medicamentis exedentibus, paulo infra partem morbo affectam excitare oportet; juvat simul & frictiones calidas, siccas, aromaticas, & similia omnia adhibere, quae humores pituitosos, crassos solvere, & discutere valeant.

Quum hoc modo inducias aliquot dierum cum dolore pacisci potuerimus, omni ope moliendum est, ut pars violata ereptam sanitatem recuperet, huic autem fini consequendo optime conducunt balnea frigida, nequaquam tamen exsiccanda sunt ulcera, quae prius, ut supra praecepi, instituenda deberent.

His etiam aegrotis insigniter prosunt vesicatoria, aut cucurbitulae cum scarificatione, modo parti dolenti imponantur; nec non & eam ure-

urere Lino, Moxa & Causticis, singulari opere, artificioque perfectis, vel ipso Ferro candenti.

Dolores denique fixi, ex nimis astricta & tensa partis compage & naturâ nati, sese produnt ejusdem duritie, & dolore majori, acriori, ad minimam juncturae flexionem.

Sanantur hujusmodi dolores, detracto, primum quantum opus sit, sanguine, moderata alvi purgatione pro re nata repetenda, frictionibus cum medicamentis oleosis, laxantibus, dissolventibus & humectantibus dictis; balneo tepido, victu humido, molli, motu partis ipsius sensim aucto, & fonticulis juxta positis.

Caeteris autem externis adhibendis, meliora sunt balnea tepida, quae, vel toto corpori, vel ipsi parti applicanda sint; & cum plus emollit vapor, quam balneariis aquis se proluere, vapores molles, tepidos adhibere praecipue convenit.

Licet in dolentibus hisce fixis curandis, parum de fluidis, seu humoribus, fui sollicitus; quippe in parte affecta plerumque latet causa, cur in hanc prae caeteris fiant humorum derivatio, partis tumor & inde dolor; nihilominus tamen nunc acrimoniâ quadam, nunc crassitudine, & non raro ambobus peccatur.

Prior status pro vario ejus genere contrariis corrigendus est, modo satis pateat humoris indoles, sin aliter, humectantia & obtundentia generalia exhibere oportet; eo quod singularis acrimoniae diagnostica non raro obscura sunt,

&

& cognitu difficilia, iisque facile falli poteſt medicus. Medendi autem ratio generalis ſemper tuta & utilis, & praecipue ſi medicamentis, quae plus minusve ſanguinis motum & attritum promovendi, vel ejus craſſitudinem nimiam attenuandi & diluendi vi polleant, conjuncta fuerit.

CAPUT XIII.

De morbis cutis.

De ſcabie.

Pag. 128. l. penult. *Qui animalculis ortum ſuum debeat.*] Hac data morbi cauſa, anxia veterum medicorum ſollicitudo de humoribus praeparandis, purificandis, & expurgandis prorſus ſupervacanea videatur, attamen experientiâ frequentiſſime edoctus, quasdam cautiones in ſcabiei curatione proſequendâ adeo ex uſu obſervandas eſſe comprobavi, ut de iis paulo plura obiter memorare mihi in animo eſt. Inprimis igitur certae fidei res eſt, laudatiſſima remedia, qualia ab autore noſtro praeſcripta, vix tutò extrinſecus adminiſtrari unquam poſſe, niſi praeceſſerit modica alvi ſubductio, porrò & apta ſanguinis miſſio, ſi mala equidem fortunâ turpis haec & contagioſa lues (vermium quaſi agmine facto) multum aut diu in corpore pleno ſaevierit. Praeterea per totum morbi curationem, non ſolum laxam ſervare alvum, ſed finito penitus remediorum externe admotorum uſu, potiones catharticas, quales morbis inflammatione comitatis conveniunt, ter quaterve per idonea intervalla exhibere oportet, corpusque totum tandem balneo aquoſo tepido lavari omnino neceſſe erit.

C A-

CAPUT XIV.

De strumis.

Pag. 131. l. 22. *Pertinaci itaque & periculoso huic morbo omnibus modis occurrendum est.*] In curatione hujus morbi aggredienda, id primum totis viribus moliuntur chirurgi, ut medicamentorum ex argento vivo compositorum auxilio, hujusmodi aegros salivandos reddant, quod ignare, & nulla habita corporis, constitutionis, & naturae ratione, omnibus laudant. His quidem aegris, irritis aliis remediis, modo sana sint viscera, haec medendi ratio nonnunquam utilis esse potest; hecticis autem & debilibus, aut diuturna cachexiâ laborantibus, saepe certe & cito exitialis evadit.

Pag. 132. l. 7. *Qui a viscidis humoribus nascuntur.*] Hae glandularum farturae & oppilationes raro tanto dolore comitantur, ac si vera inflammatio iis simul adsit; sin vero ita fieret, inprimis curatione idoneâ maxima ex parte minuenda est inflammatio : dein medicamenta ex Hydrargyro parata, caeteraque remedia ipsi malo propria, pro re nata exhibere omnino convenit.

Morbis enim his diuturnis non tantum peccant vasa partis, quin etiam humores per ea con-

continuo permeantes, acrimoniam, pro diversa liquorum naturâ, diversam induunt; & proinde decoctis e lignis calidis scilicet, seu temperatis, salibus acidis, aut alcalinis commistis, aliisque similibus, corrigendi & emendandi sunt. Spissi enim simplices humores omni acrimoniâ carentes rarissime quidem occurrunt, aut investigari nequeunt.

Lentam autem & acrem hanc humorum pravitatem designant glandularum tumores, parum vel non dolentes, Leucophlegmatiâ comitati, pulsus non multum a naturali aberrans, urina crassa cito putrescens, sitis, membrorum lassitudo, dolores tam fixi, quam vagi sine signis inflammationis.

Sanatur haec strumarum species mercurio dulci sublimato, parva copia, debitis intervallis per os sumpto; adjunctis decoctis humectantibus & sedantibus, quae pro gradu caloris ex radicibus Chinae, Sarsaparillae, Sasafras, Guiaci, & similium, paranda sunt.

Ex usu simul erit, ut Cathartica lenia subinde interponantur; & diebus a purgatione liberis, balneo, tepido aut fotu emolliente, cum commoda partis frictione, uti oportet; ut ibi derivetur vis mercurii dulcis, ubi maxima est vasorum oppilatio.

Hisce enim adjumentis, quae ruptura sunt, laxantur; adeo, ut non solum fartis e loco cedere liceat; sed praecavetur simul nimia globulorum sanguineorum in se mutuo attritus, ex quo hectica habitudo induci possit.

His

His ad satis longum tempus perductis, Aquae minerales, pro vario gradu dominantis mali, optima praebebunt auxilia.

Morbo denique maxima de parte subacto, & cum jam convaluisse videatur aeger; generalem corporis habitum cortice Peruviano, & Chalybeis medicamentis, quae caute & prudenter assumenda sunt, roborare nunquam non expedit.

Quamplurimis autem aegris, qui hujusmodi morbis, porro & saevis articulorum doloribus, ex humorum crassa, strumosa, aut venerea indole & natura ortis laborent, mihi jamdudum in frequenti fuit usu, medicamentum infra praescriptum exhibere; quod, praemissis idoneis exinanitionibus, se singulari prorsus modo, exoptatissimis viribus esse praeditum, mihi extra dubium posuit experientia non temerè & fallaciter, sed cautè & verè instituta.

℞ *Mercurii calcinati* granum unum, *Florum Sulphuris lotorum*, grana quinque, conterantur simul f. a. addendo *Confections Damocratis* grana decem, *Conservae Florum Lavendulae*, seu *Rorismarini* scrupulum unum, *Syrupi Croci*, q. f. m. f. Bolus; qui singulis noctibus, hora somni, sumendus est, unà cum *Infusi amari simplicis* unciis duabus, aut *Julepi e Camphora* unciâ unâ, vel cyatho *decocti e Lignis* & *Radicibus* ex aqua, quale antea saepe memoravi. Haec continuanda sunt spatio decem dierum, alvus ope *Rhabarbari* vel *Infusi Senae communis*, tantùm laxanda est; & quies vesperi, si res postu-

 let,

let, leni anodyno concilianda. Interposito autem die uno vel altero, eandem medendi & purgandi rationem renovare, eâque, per sex vel octo hebdomadas, perseverare convenit; seu usque quo pateat, num morbo sanando aut levando par sit curandi modus.

Si aegroti intestina boli usum malè ferentia, nimis irritata & laxa evadant, *Electarium e Scordio*, aut *Theriaca Andromachi*, satis apte fungetur vice *Confectionis Damocratis.* Rarissime autem tale quid accidisse comperi, nullas enim turbas excitat hujusmodi Bolus, qui omnes interiores corporis meatus placide ingreditur, vasorum & glandularum obstructiones reserat, simulque, ut verbo quasi dicam, eas, caeteris omnibus remediis ferè innumerabilibus, quae expertus sum, citius & tutius depurat.

Pag. 132. l. 25. *Sin autem corpus macilentum sit.*] Acrimoniae species, quae in hujusmodi aegris, ut plurimum praepollet, pravitati hecticae affinis est, eodemque fere modo curari debet, nisi quod macilentis hisce praeclaram opem non raro adferre solent aquae acidulae dictae, ut Pyrmontanae, Spadanae, Scarborogenses, interpositis nonnunquam medicamentis, quae humores diluunt, refrigerant, & alvum leniter solvunt, cujus generis sunt succi Taraxaci, Endiviae Lujulae, & id genus alii. Haec autem medendi ratio tabidis verâ febre hecticâ laborantibus funesta evadit.

Pag. 134. l. antepen. *Reges autem Galliae.*] Quando nihil quidem est, quod credere de se

non

non possit princeps, cum laudatur diis aequa potestas, minime mirum est, ut Galliae rex credulus dolosâ juris divini larvâ superbe donatus, non opinione solum, sed etiam ad veritatem sibi hoc persuadeat, se morbum strumosum in fugam prorsus conjicere posse, modò manum aegro imponere, atque ex ore magna haec sonantia verba simul proferre vellet, *Rex te tangit, Deus te sanat.*

CAPUT XV.

De ſcorbuto.

Pag. 135. l. 12. *A foedis in ore cruribusque ulceribus.*] Haud bene ſapere dicatur ille medicus, qui, morbo jam ad medium properante, tum primum advenientis ſigna ſuſpicari ſe ſatagit. Certò nimis ſero eſt ſapere, cum per moras adeo invaluerit malum; ut jam lippis & tonſoribus notum ſe palam fecerit.

Scorbutica autem humani corporis conſtitutio multo citius adeſſe indicatur, & proditur habitu corporis, qui calorem, naturali paulò ſed certo majorem, exhibet; atque variationes Caeli, quoad calorem & frigus, aliis citius percipit, iisque magis afficitur; pulſu frequenti, & ſaepiſſime debili, & cutis, ſiccitate plerumque conjuncto; membrorum quaſi defatigatorum, & muſculorum quaſi laſſatorum gravitate, ſine ulla patenti ratione; impotentiâ, ſpontaneâ, artuum doloribus, lancinantibus, nunc vagis, nunc veluti a contuſione fixis; & niſi alia etiam adfuerit cauſa, ut plurimum ſine tumore; ſomno difficili, inquieto, qui ad vires vitales & animales reficiendas parum conducit.

His autem, ingraveſcente adhuc morbo, ſe accedunt linguae ſordities, orisque faetor, gingiva-

givarum laxitas cruenta, saniosa, urina cito putrescens, sanguis ex venis missus floridus, tenuis, minus cohaerens, maculae rosei, flavi, fusci, lividique coloris circa artus praecipue erumpentes.

Pro horum symptomatum varietate & gradu, humorum acrimonia calida, frigidave, simul & crassitudo sese innotescunt; & proinde prava ex hoc morbo provenientia mala remediis humectantibus, aperientibus, plus minusve refrigerantibus, non uno atque constanti modo, sed copiâ alia atque alià sociandis depellere oportet.

Attamen verbum amplius addere, ut mihi videtur, vix aut ne vix quidem locus est. Quicunque enim intima hujus morbi proteiformis penetralia adire optet; consulat inprimis admirandi illius viri, olim medicinae professoris Hermanni Boerhaave Aphorismos, nunquam satis in honore habendos; nec non & Commentaria eruditissima quadripartita à celeberrimo & fidissimo eorum Interprete Barono Van Swieten (*) edita; utpote doctissimis his scriptis omnia, quae ad hujus morbi historiam, denique

(*) Ne Lectori ex iis, quae hic scripta inveniuntur in cujusdam culpae suspicionem venirem; hoc loco aequo jure admonendum est, mensem jam secundum actum fuisse ex illo, quo hasce notationes in typographi potestatem tradideram, cum primum ad Brittannos de Baroni van Swieten morte, nec non & ejus commentariorum tomo quinto, tum demum in publicum emissuro; perlata erat fama. *Additam. Auct.*

que causas, indolem, symptomata, denique & medendi rationem, variis suis gradibus maxime accomodatam, pertinere queant, adeo perspicue, adeo accurate recensentur; ut ea decies legisse, imo & decies adhuc renovasse opus, non minus utile quam dulce Lectori fore, expertus affirmare in me suscipiam,

Pag. 138. l. 26. *Dissolverentur.*] Omnes enim humani corporis humores postquam putridi evadunt, ad alcalinorum classem referri possunt & debent; unde inflammationes, suppurationes, dolores acerrimos, imo gangraenas & sphacelos inducendo, hujusmodi aegris exitiale tandem nascitur malum.

CAPUT XVI.

De malo hypochondriaco.

Pag. 141. l. 17. *Ad hepatis usus immittat.*] Nemini quidem dubium esse potest, qui Lienis fabricam ex se, & ex sua naturâ secum in animo contemplari & considerare queat, Bili praeparandae & secernendae praesertim inservire hoc viscus.

Situs enim est lien in hypochondrio sinistro diaphragmate pendulus, a cujus motu, & compressione musculorum abdominis, perpetuas agitationes, & omnis generis pressus sustinet, Arterias à Coeliaca, nonnunquam ab ipsa Aortâ, ideoque & purum sanguinem spiritibus animalibus dictis divitem, recipit. Harum arteriarum nonnullae mirum in modum convolutae sibi ipsis fines & terminos, seu compages glandulis non absimiles, constituunt; dum aliae, praemonstrantibus Glisson, Malpighi, & Ruysch, suos sanguinis rivos in infinitum cellularum numerum distribuunt.

Illud insuper singulare habet hoc viscus, quod nervi, qui ad lienem transeunt, una sumpti, longe majores sunt, quam vel ejus sensus vel motus se desiderare testantur: quippe sentiendi facultate admodum obtusa fruitur, & motum nullum habet, nisi quem ab agitatione Diaphrag-

matis, & renixu & relaxatione musculorum abdominis reciproce agentium recipit; atque ideo necesse est ad aliud quoddam perficiendum, fieri hunc insolitum nervorum dispersum & donationem.

Quisquis autem hanc corporis humani & Lienis conformationem secum perpenderit, is sanè facilè perspiciet, istam ita designatam fuisse scilicet, ut una cum liquore tenui a glandulis praedictis secreto, laticem suum subtilissimum in cellulas deponere possent hujus visceris nervi; ubi ob frequentem Lienis agitationem, & infinitam compressionis varietatem, intime cum sanguine commisceantur, & tandem in venam Portarum deferantur ea, quae bili conficiendae idoneum praebeant liquorem.

Hoc ulterius patet ex eo, quod Lieni non datur emissarium secretion destinatum, prout in aliis visceribus res sese habet; sed omnia simul commista per venam splenicam in Portam feruntur, exitque sanguis ab hoc viscere tenuis, lymphâ & spiritibus abundans, vix concrescens, aut in crassam serosamque partem secedens, quod caeteris venis familiare; sed contra; rubore purpureo splendens ex hac venâ, longe secus quam ullis aliis emissus, in venam Portarum defertur.

Clarissimus Keil hujus visceris fabricam perpendens, sanguinisque velocitatem ibi ita diminutam inveniens, ut vix ducentesimam velocitatis partem haberet, qua per splenicam arteriam transit; hanc velocitatis diminutio-

tionem eo fieri contendit, ut attractione suâ fortius adunatae essent sanguinis particulae, & facilius se mutuo attraherent glutinosae & tenaces.

Recte quidem de velocitate diminutâ sensit vir ingeniosissimus, de materiâ autem ad morem glutinis cujusdam inde formandâ res aliter se habet; quippe sanguis tenuis, admodumque fluxus in venam splenicam immittitur, & hoc majori ratione quam in reliquis, quod ex praedicta hypothesi nequaquam eveniret.

Rectius certo conjecturam assecutus esset iste medicus, si seposita attractionis hypothesi, hujus visceris munera & potestates, quibus sanguinis crassitudo redditur naturali multo tenuior, diligentius observasset. Quamvis enim bilis, quae a sanguine secernitur, humor est fere omnium inde separatorum tenacissimus, in se tamen nihilominus amaras, acres, & saponaceas qualitates possidet; quas induere non potuisset, nisi diu calore blando fota fuisset haec humorum admistio, adeoque ei conservata fuisset fluida natura, ut particulae in se mutuo agentes vires suas exerere valuissent, quod in statu admodum viscido vix faciendum videretur.

Neque hoc tantum inde fieret incommodum, quin glandularum hepaticarum ope separanda non potuisset bilis; nisi naturâ adeo in primis fluidâ in eas propulsa fuisset, ut tandem sepositis particulis bili conficiendae minus idoneis, coirent illae vere biliosae. Cum autem liquida glutinosa, tam inter se, quam ad contactum

canalium, fortius cohaerent prope emiſſaria anguſtiſſima, qualia ſunt ea in hoc viſcere; occludi ejus vaſa neceſſe eſt, eo quòd vis occludendi non pendet a ſolo preſſu canalium continentium & liquidi ſuperne incumbentis; ſed componitur ex momentis harum ipſarum Facultatum, & momento lentoris, quo illae partes ad contactum haereant.

Graviter ideo erraſſe, ſeu potius deſipuiſſe dicantur ex veteribus quamplurimi, qui bilem, ut excrementum noxium, & inutile judicârunt; cum ad hanc formandam & ſecernendam plus Artificii, (*) quam ad alium quemvis humorem, imo fere quam ad omnes alios à ſanguine ſeparandos requiritur. Nonne multo rectius de hoc liquore affirmare poſſumus, quod ſana bile ſana plerumque erunt omnia?

Pag. 141. l. 19. *Molle viſcus tumore diſtenditur.*] Exſecto liene animal ſalacius eſt, adeſtque mictus frequentiſſimus cum ingenti voracitate; quorum omnium rationem docent arteriae ſpermaticae, renalis, & coeliacae ſitus, & connexio.

Nec minus adſunt in primis diebus vagi ventris crepitus inſueti, nauſea & vomitus; quae ex prioribus, & nervorum, ſtomacho & lieni inſervientium, ſitu, comparatis ſimul, ſatis patent. Temporis autem progreſſu fit tumor in op-

(*) Vide, An Experimental Enquiry on ſome parts of the animal Structure. P. 229.

oppofito Hypochondrio ob incrementum hepatis.

Cum igitur fatis notum eft hypochondriacos his fymptomatibus, gradu licet minori, unâ cum vultus pallore affici, eos Lienis obftructionem quodammodo pati, verifimillimum eft.

Pag. 141. l. 19. [*Pancreas ubi male habet.*] Qui pancreatem & lienem infarctos habent, iis copiofum edere fputum perpetua confuetudo eft. Serofi enim latices in circuitu fuo per haec vafa impediti facili via ad glandulas fuperiores tranfeant, & ibi magnâ copiâ more falivae excernuntur.

Pag. 142. l. 5. *Sanguis in vena portarum neque pro more folutus.*] Statum adeo fluidum, quem liquor poffidet, qui in finu venae portarum continetur, oleofis hifce particulis huc delatis & admiftis aliquantulum deberi in confeffo eft: attamen haec ejus conditio adeo neceffaria eft mechanismi multo magis artificiofi & fubtilioris totum fere opus; & quod, hac data occafione, paucis explicare haud alienum erit; praefertim cum ab omnibus Anatomicis, quantum fcio, vel omnino praetermitti, vel parum intelligi videtur.

Cum fanguinis habilitas ad fluendum a motu fuo progreffivo praefertim pendet, eo quod hoc ceffante, brevi in grumos concrefcit, & in circulis fuis & fecretionibus conficiendis prorfus impar fit. Providens itaque natura liquoris uti-

utilissimi, bilis scilicet, separationem moliens, summâ cum sapientiâ intempestivam globulorum conjunctionem prohibet.

Quamvis ex insigni & plane admirandâ motus diminutione, quâ sanguis ad hepar defertur, clare patet, illum inde necessario fieri crassiorem, motuique minus idoneum: hic tamen singulare quoddam obtinet, quo nil minus fluidus admodum ejus status conservatur, quam si velociori cursu sine tali mechanismo propulsus fuisset.

Hoc docent anastomoses innumerae tam majorum quam minorum ramorum mesentericorum se invicem rectos ad angulos plerumque decussantium: Hoc perspicuis suffragiis ulterius confirmant varii celeritatis gradus, variaeque loci, situs, & cursus mutationes, quibus tales particulae prae caeteris subjectae sunt; utpote hâc consummatâ arte ad exitum perducitur, innumeras fieri hujusmodi globulorum in se mutuo percussiones & repulsus, sanguinemque & humores per haec vasa circuitus suos facientes, validas in intimis eorum partibus agitationes, triturasque pati, atque ex alio tenuitatis gradu in alium & tenuiorem perpetuo incidere.

Talis autem fabrica, quae tam progressum sanguinis retardare, quam ejus fluorem conservare posset, absolute esset necessaria; eo quod cum per longas ambages, diuturnum caloris fotum, & tandem non immediate ab arteriae sed venae portarum ramis, separandus erat biliosus humor; maximâ opus erat cautione, ne ido-

idoneum fluorem amitteret ſanguis, neve in grumos coiret, & inde ſecretioni impar fieret, priusquam particulae bilioſae, debitam acrimoniam, debitamque coagmentationem acquiſivisſe potuerint.

En igitur mira naturae ſolertia, ut & ipſa motus progreſſivi diminutio, quae caeteris corporis partibus ſanguinis & humorum craſſitudinem adauget, nunc peculiari artificio, eorundem, qui per anfractus admodum difficiles & intortos mox tranſituri ſunt, habilitatem fluidam conſervare deſtinatur.

Pag. 142. l. 11. *Iſthaec omnia morbi hujusce naturam patefaciunt.*] Peccantibus hoc modo in functionibus peragendis praecipuis viſceribus, obſervatu non eſt indignum, hypochondriacos pomeridiano tempore plerumque anhelos fieri.

Pag. ead. l. 16. *Cauſae autem multlplices hujus mali.*] Hic morbus inprimis eos prae caeteris mortalibus invadit, qui deſidis otia vitae coluerunt, aut curis, moeſtitiae, ſtudiisque ſe maxime dedere; unde deficit apta humorum miſtura, exhauriuntur ſpiritus, & vel ſtagnat, vel juſto tardius it ſanguis per ramos exiliores. Cum autem in vaſis meſentericis & hepaticis prae caeteris debilior eſt motus, in hiſce inprimis obtinent hujusmodi mala.

Tales aegri, ut plurimum ad negotia quaelibet inhabiles ſunt, & praeſertim conquerun-

tur

tur de ventriculi inflatione, cibi faſtidio, ructu acido, amaro, bilioſo, prout aſſumptorum natura propendeat, laſſitudine, ſpirituum inopia, & frigore extremorum; thalamis ſe componentes, ſubinde ſe ſuffocaturos fore credunt, & terrore quaſi attoniti expergiſcunt, & vel erecti ſedent, vel in cubiculo per tempus aliquod perambulant. In ſomniis etiam moleſtis ſaepe in terrores aguntur. Vigiles interea, quamvis acri polleant judicio, irreſoluti tamen ſunt & inſtabiles, nunc torvi & moroſi, nunc & laeti, hilares, & jucundi ſine datâ cauſâ aliqua ſenſili.

In hac autem ſententia fere ſolâ ſibi conſtantes ſunt, quod morbo quodam inſanabili & calamitoſo ſe laborare arbitrantur, ita ut fruſtra contra hanc phantaſiam adducuntur argumenta, nunquam enim ita ſentient, medicumque porro, qui ipſis rationes oſtendere conabitur, quibus mala allatis leviora, aut his longe diverſa, adeſſe inferre liceat, omnino ignarum & cauſae & calamitatis cenſebunt.

His ante omnia conducunt Aquae minerales, quae alvum leniter cieant, datis ſimul, horis maxime commodis, ſcilicet poſt prandium, & veſperi, medicamentis, quae ex Gummi Ammoniaco, Sagapeno, Aſafoetida, & Sapone Amygdalino, aut ſimilibus commiſcenda & componenda ſint.

Sin vero tales Aquae in promptu non ſint, ſubinde leniter ſubducenda eſt Alvus, interpoſitis praedictis, per ſatis apta intervalla, &

po-

potu morbi naturae maxime congruo, sociatis.

Ad hoc etiam propositum pertinent remedia, quibus Hydrargyrum inest, ut Cinnabar, Mercurius Alcalisatus, Mercurius dulcis sublimatus, vel Argentum vivum quocunque modo extinctum, ut facile iterum solvatur, Gummi Guiacum, aliaque similia.

Eodem tempore victu salubri & humido aeger alendus est, nec ultra semel in die carnem, eamque teneram ex animalibus junioribus comedat, cum pauco vino, eoque multâ aquâ diluto, pro potu communi.

In medicamentis autem, aliisque cujuscunque generis remediis exhibendis, ad indolem praedominantis acrimoniae respicere debemus; exempli gratia: si sola humorum crassitudo peccet, vel si adsint etiam pallor, frigus, &c. ex quibus unà cum lentore acidum conjungi suspicari fas sit. Utrisque his prosunt praescripta, sed si simul adjungatur calor, alia res est, peccat quippe alcali glutinosum; ideoque lenibus subacidis & nitrosis tractandi sunt aegroti, additis dilutissimis & pauco melle miscendis.

Interim curandum est, ut equitatione & delectamentis, quasi fortuito utantur, aliter non obtemperabunt.

Resolutis horum ope crassis primi ordinis humoribus, adhibenda sunt Chalybeïa, vel etiam in initio exhibenda, modo non nimis infarciantur vasa.

Si nolit aeger uti aquis mineralibus unà cum me-

medicamentis, quae vaſa & viſcera deonerent, exhibere oportet ſuccos antiſcorbuticos temperatos, vel calidiores, prout poſtulant vivendi mos & conſtitutionis indoles.

Tempore autem hyberno danda ſunt Gummi praedicta cum infuſo amaro ſimplici vel ſolutivo, ea ratione, quâ petat alvus; porro & aquas deſtillatas ſpirituoſas dictas Infuſis hiſce, vel Succis jam memoratis, tantâ copiâ adjiciendas eſſe, ut ventriculo congruant, haud alienum erit; de his autem illud inſuper monendum habeo, ut portione perrara & quam modica exhibeantur.

Oritur ſecundo & hic morbus ab omni cauſâ, quâ vaſa, viſcera, & nervorum compages plus juſto relaxentur, & debilitentur; quales ſunt vigiliae, morbi omnes chronici, febres continuae diuturnae, maxime intermittentes, quartanae autumnales, diu aegros infeſtantes, diarrhoeae longae, fluxus ſanguinis nimius per vaſa uterina, hoemorrhoidalia, fluor albus, & ſimilia.

In hac ſpecie curandus eſt morbus primitivus, interpoſitis remediis antihyſtericis dictis, modo primae intentioni non repugnent. Deinde danda opera eſt, quantum fieri poteſt, ut habitâ ratione & virium & morbi, roborentur aegroti corporis compages & fabrica; videlicet, ſi ex cauſa frigida, aut labe ſimili proveniat morbus, amaris calefacientibus, maxime autem Chalybe & Cortice Peruviano, aquis Batho-

thoniensibus cum equitatione forti et diuturna tractandus est.

Sin vero a causâ calidâ, ab humorum acrimoniâ, morbo acuto praegresso oriatur hujusmodi malum, adsitve febris hectica cum calore sicco, pulsu frequenti, &c. obtundentibus & lenientibus, lacte asinino, aquis mineralibus acidulis dictis, equitatione modica, in aëre subfrigido, ut calorem non augeat, curandum est, adhibitis perparce medicamentis antihystercis, quoties vel hujusmodi adsint paroxysmi, vel languor, aegritudinis nimis frequens tentatio, spirituum moeror, vera virium debilitas, aliave consimilia symptomata urgeant.

Haec morbi species foeminas teneras delicatas, quibus rari & acres sunt humores, prae caeteris obsidet.

Levatis autem hoc modo humorum calore & acrimonia, his etiam ad fibrarum habitum roborandum prosunt medicamenta ex cortice Peruviano, radice Quassi, & Chalybe confecta, at his tamen minori copia quam prioribus exhiberi debent; simulque eodem tempore in diaeta tenui & levi, lacte asinino sociata, ad humores ulterius demulcendos & leniendos persistendum est.

Oritur & tertiò morbus hic hypochondriacus ab exinanitionibus assuetis suppressis, vel copia diminutis, praesertim cum iis foeminis muliebrium fluxum subito clausum pati contigerit, quibus, menstruis abundare & effluere, in consuetudinem cadebat.

In hac ſpecie bene conſideranda ſunt tum copia & natura humoris ſuppreſſi aut retenti, tum ipſius habitus, an ſcilicet calidus vel frigidus, aſtrictus vel laxus, & an debilitate & languore, vel febre & dolore conjunctus ſit morbus.

Illud autem inſuper ſcire oportet, quod foeminae, quibus validae ſint vires, a menſibus acrive aliquo humore inopinatò retentis, ſaepe vel miris nervorum diſtentionibus torquentur, vel doloribus ſaevis excruciantur; etiam atque his praeſentibus, novi & non raro, ſimul adesſe febriculam.

Haec autem ſymptomata miſſione ſanguinis ex brachio vel ſaphaena pro ratione virium, moderata alvi ſubductione, ſcilicet ope Salium refrigerantium cum pulvere Rhabarbari aut infuſo Senae commiſtorum, nec non & interpoſitis pro re nata anodynis, aliisque febri necesſariis, tractanda ſunt.

His demum morbi cauſis ſubactis, aut ſatis domitis, ad principem tollendam reſpiciendum eſt, ut in ſtatum naturalem reducantur exinanitiones ſuppreſſae, niſi plane pernicioſae ſint; tunc enim vel moderandae ſunt, vel aliae eorum vice ex arte inſtituendae: ſin vero eadem res foeminis laxo & frigido corporis habitu praeditis accidat; ſeu materia parvâ copiâ retenta, indolisque lenis ſit; raro hujusmodi malis percelluntur & affliguntur tales aegrotae; de torpore autem & membrorum ſegnitie, dolore gravi, & debilitate, &c. plerumque conqueruntur.

His

His nunquam non adeſt pallor vultus cum carne molli, fibris laxis, & tumore livido & flaccido ſub oculis, unà cum pulſu tardo, humili, & depreſſo.

His quam maxime proſunt remedia amara, aromatica, Gummi acria, medicamenta ex Cinnabere compoſita, & ſimilia omnia, quae humorum vitalium curſum promoveant, & diluendi & attenuandi vi polleant.

Dein roborandae ſunt fibrae more prius praeſcripto, Chalybe ſcilicet & cortice Peruviano, amaris & calefacientibus ſociato; datis, quoties opus fuerit, lenibus catharticis, ex tinctura ſacra, & ſimilibus, ut & anodynis, & aromaticis, pro ſymptomatum varietate & exigentia.

Pag. 142. l. 20. *Nunc conſiſtit fere ſanguis, nunc vehementius incitatur.*] Cum in hoc morbo circuitus ſanguinis per vaſa majora ſatis bonus manet, pulſus minus a ſtatu ſano aberrat, quam a ſymptomatum ſaevitie expectare fas ſit: ut plurimum fere paulo tardior eſt pulſus, & in ipſâ paroxyſmi acceſſione adhuc ſegnior, at in ἀκμῇ paulo major, frequentior, & inaequalior, nec non & laborioſior invenitur.

Hinc itaque Diagnoſticon maximi momenti habemus, quod hunc affectum ab aliis morbis longe periculoſioribus diſtinguit: aliter ob ingentes aegrorum querelas, languores, & timores, qui cum pulſu laudabili ſe brevi morituros credunt, quotidie turpiter falleretur medicus.

Hoc equidem fundamento nituntur omnia ista signa, diagnostica dicta, quibus mala hypochondriaca ab aliis omnibus distinguenda sunt; comparando scilicet symptomata, quae obviam veniant, praecipue arteriarum pulsus, cum veris morbi simulati signis: exempli gratia, morbus hic saepissime indicatur adesse per largum urinae tenuissimae, insipidae, & aquosae profluvium, & hoc cum pulsu satis bono; nisi forsan à dolore quodam atroci, gradu aliquo paulum turbatur; comparatis autem inter se diagnosticis, a diabetico urinae profluvio sat commodè distingui possit; quippe in posteriore adsunt pulsus creber & debilis, sitis ingens & inexplebilis, linguae siccitas & ardor, aliaque similia: Urina etiam quamvis limpida saporis subdulcis est & melliti.

Conqueruntur alii aegroti de Dyspnoea, oppressione, & gravitate pulmonum; imo & his symptomatibus, aliquando adjungitur Tussis, nunc cum, nunc sine sputo: quae symptomata non paucos fefellerunt medicos; qui morbos pectoris, praesertim phthisin pulmonariam, inde brevi subsecuturos expectaverunt.

Verum enimvero si hisce ex inscitiâ errasse contigerit, proh.pudor, non defuit omni aevo genus quoddam hominum, quibus ex hac morbi insidiosâ larvâ occasionem captantibus, sese de tabidorum sanatione primos apud nimis credulum vulgus ubique semper gloriari mos fuit; magno equidem cum aegrorum incommodo sua comparant commoda.

At

At ridentem dicere verum quid vetat? Nonne hi medicamentorum quondam tritores, se per orbem huc & illuc palantes *Opiferos* exhibuerunt? Nonne in patriam tandem reversi, se omnia posse, omnia, praeter seipsos, noscere, speciem prae se tulerunt? Quid istuc tam mirum sit, si medicum agere, si calamum rapiente dextra, quidlibet curandi aut audendi in se susciperent potestatem? sibilent licèt omnes noti atque vicini, sibi ipsis tamen plaudunt, simul ac nnmmos contemplantur in arca.

Caeterum si res ipsa rite perpendatur, omnibus ad visendum patebunt symptomata, quae paulo ante exposita fuerunt, atque aegris quibusdam aliquando familiaria sunt; ut ut ipsum pulmonis habitum respicere videantur, spasticis causis saepissime tribuenda esse: Haec enim sese a propriis pulmonariorum morborum, & tussis vere hecticae indiciis distinguenda & secernenda reddunt; eo quod abest febris tam hectica, quam inflammata: nec minus eandem rem demonstrat ipsius pulmonis habitus; eo quod vel penitus deest Sputum, vel tenue est, & larga copia fere sponte profluit; & hoc non raro, tusse non antegressâ, quin potius aegritudine.

Pag. 142. l. 21. *Neque tamen violentiora cathartica.*] Alvi subductionem fere semper petunt hypochondriaci, valida tamen purgatio semper nocet. Petunt tamen strenuò, quia alvi exinanitione ordinatim tantum factâ se meliores & alacriores sentiunt.

CAPUT XVII.

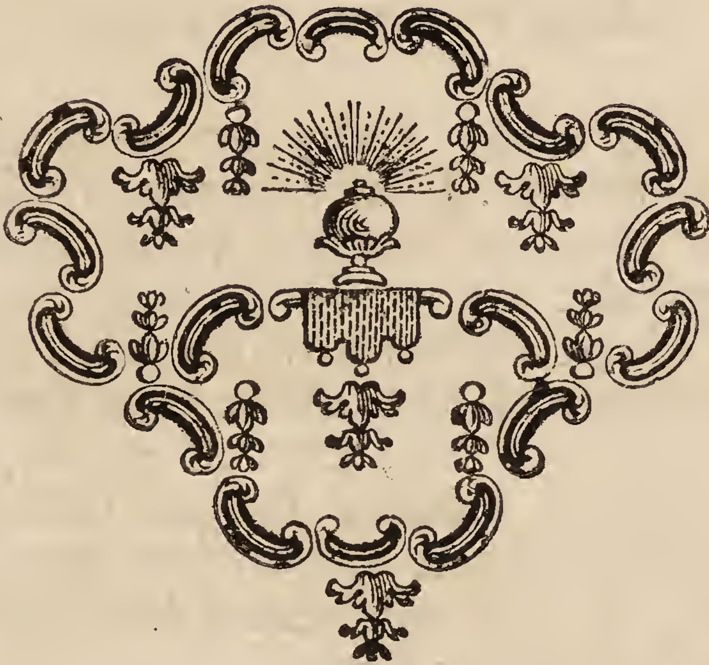
De animi affectibus.

Pag. 145. l. 10. *Plus minusve nos movent affectus.*] Animi pathemata, praesertim iracundia, & terror, humorum congestum versus cor, caput, praecordia & viscera abdomine sita, adeo repentinum adeo inimicum efficere valent, ut ea non solum morbos numero fere infinitos, nunc leniores, nunc graviores, sed ipsam mortem subitaneam induxisse notissima res est.

Pag. 148. l. 5. *Et hac quidem via venientibus his malis occurritur.*] In hisce morbis curandis oleum & operam perdes, nisi vel sublata vel saltem diminuta sit causa primigenia. seu moestitia, cogitatio, aliudve simile sit, ideoque semper delectandi sunt aegri, praecipue equitatione, venatione, &c.

Pag. ead. l. 7. *Singula sibi convenientia postulant.*] Si enim ex vigiliis assiduis, tristitiâ, acri studio, aut similibus ortus sit morbus, ad contraria sensim deducendus est aeger, atque ea simul exhibenda sunt remedia, quae humores diluant & resolvant, alvum laxent, somnumque inducant. Denique si ab immodico animi aestu diu

diu perſeverante, & humores inſpiſſante, ortum ſit malum, aperientibus blandis, ſero lactis vaccini, lacte aſinino, aquis mineralibus, balneis tepidis emollientibus, atque aliis ejusmodi, diluendi & emendandi ſunt humores, interpoſitis pro re nata ſimul ſalibus nitroſis & ſubacidis.

CAPUT XVIII.

De morbis mulierum.

SECTIO I.

Menſtruorum ſuppreſſio.

Pag. 149. l. ult. *Vultus color vividus in viridem mutatus.*] Hic morbus virgines eo tempore praecipue obſidet, quo ad incrementum perveniat corpus, & plus ſanguinis conficiatur, quam ad ſolum nutritum requiratur.

Cognoſcitur adeſſe ab aetate ſexus hanc exonerationem poſtulante; unà cum pallore, fibrarum plerumque laxitate, ſpirandi difficultate, praecipue ad motum, membrorum gravitate & tarditate, dorſi & inguinum dolore, aliisque ejusmodi conſimilibus ſignis.

Friend, celebris ille medicinae profeſſor, ſententiam ſuam de pulſu, qui hunc morbum comitatur, promulgans; illum ſegnem ſeu tardum eſſe pronunciavit, cui rei medici uno quaſi ore aſſenſerunt: at eam procul a verâ abeſſe perpetuo inveni. Ictu autem debili & crebro digitum ferit arteria, quippe putreſcunt & acres fiunt humores omnes retenti; unde febre qua-

quadam languidâ afficiuntur hujusmodi foeminae aegrotae, & cor ob ſpirituum inopiam ad circuitum licet imbecillem procurandum ſolito frequentius vires ſuas exerere cogitur; & hac fortaſſe ratione inducti, febrem albam ſeu virgineam veterum nonnulli vocârunt hunc morbum.

Obſervavit etiam Sanctorius virorum corpora, ſingulis menſibus, gradu quodam ponderoſiora fieri; idque incrementum ad nihilum, & corpus ad ſtatum priorem redire certis temporum intervallis: quod fit, quolibet ſcilicet menſe, vel diarrhoeâ, vel auctâ materiae per cutis meatus expellendae copia, vel majori urinae profluvio, aliisve ſimilibus exinanitionibus quaſi ſponte obortis.

Hanc autem exinanitionem in foeminis, per vaſa uterina facile aperienda, fieri deſtinavit natura; tam ob foetus nutrimentum, quam quod harum vaſa virilibus debiliora ſunt & laxiora; quo circa non tantum major humorum retinetur copia, quinetiam ea ipſa, propter debiliores cordis vires, niſi difficulter aut aegre, circuitum ſuum per varia vaſa conficere non poteſt; & proinde hac exonerationis conſuetudine, quacunque de cauſa perturbatâ, vel prorſus impeditâ, varios ſupervenire morbos prorſus neceſſe eſt.

Praeterea rebus ſic ſe male habentibus, & muliebri tempore praefinito reverſuro, ſaepe per vias praeternaturales fit ſanguinis eruptio, ex quacunque fere corporis parte; maxime

vero è naribus, pulmone, ventriculo, intestinis, viisve urinariis.

Hinc itaque innumeri fere morbi ex hoc fonte profluunt, ita quidem, ut vix detur morbus, qui ex eo emanare nequeat; dum vel obstruatur, vel disrumpatur hoc vel illud corporis viscus.

Pag. 150. l. 3. *Huic malo illa remedia conveniunt.*] Si virgini vel mulieri laxum & pallidum corporis habitum possidentibus, & quibus per aetatem muliebria possent, aliud, quod natura cupiebat, contingat, scilicet, vel ut non omnino erumpant menses, vel parcâ nimis copiâ, aut longo interposito intervallo non satis fluant, vel ex aliâ quacunque causâ (praeter sanguinis inopiam solam ab exinanitionibus largis inductam) supprimuntur, canales clausos reserare, & inclusis aperire fugam tentandum est. Hoc optime fit 1°. solvendo humores crassos aut nimis cohaerentes, & pro re nata eos expurgando. 2*do*, Laxando vasa obstructa. 3*tio*. Derivando liquida impetu majori in vasa uterina, & denique totum corpus medicamentis amaris & praesertim chalybeïs stimulando & roborando.

Pag. ead. l. 7. *Quae ferrum suppeditat.*] Novi quasdam virgines & mulieres, quibus, partim ex remediorum idoneorum negligentia, partimque ex nimio ferrugineorum usu, vasa uterina adeo adstricta & valde obstructa reddita fue-

fuerunt, ut insolita duritie affecta fuerit haec corporis regio; quarum aliquas ope sotuum emollientium mane, & eorundem, unâ cum cataplasmatibus, vesperi, nec non & exhibendo interna saponacea Cinnabere & Emenagogis conjuncta; in statum muliebrium naturalem reduxi. His insuper per reliquum diei convenit, abdomen pannis laneis, vel emplastro ex Theriaca Andromachi probe tectum servare.

Priusquam autem dictis his, de sanguine menstruo, nunc aliquatenus retento, nunc penitus suppresso, quae res virginibus prae caeteris accidunt, finem imponere aequum sit; liceat mihi, hocce monitum solummodo subjungere: nempe quibus senectutis adventus cursui menstruo ex toto attulit finem, his, singulis annis per paucos, bis terve sanguinem detrahere oportet; aliter in morbos graves incidere solent.

Sanguinis autem detrahendi quantitas & repetitio determinari debent, non solum ab habitu corporis plus vel minus pleno; sed à copia & frequentia sanguinis singulis mensibus jampridem emissi; quippe calida & acri humorum constitutione urgente, nulla interea accedente Plethora, saepe nimis emittitur: proinde etiamsi considerationem primam semper mereatur copia excreta, tamen ad salvam hujusmodi fluxus quantitatem aestimandam & stabiliendam, certa & unica regula ab ejus copia sola profecto non est petenda.

Pag. 150. l. 8. *Antecedere debet sanguinis detra-*

tractio.] Appropinquante plena Luna vel nova, sanguis ex Saphaena mitti debet; his enim temporibus prae caeteris se patefacere solent menses. Interim nullo modo mane & vesperi negligendae sunt crurum, pedum, & abdominis fricationes; cui negotio plurimum proficere & valere possunt panni lanei calidi satis fortiter admovendi; simulque idoneae corporis exercitationes, (praesertim equitatio) pro virium ratione adhibendae sunt.

Sin autem his non cedat malum, vix aliud ad menses ciendos magis conducet, quam balnea tepida ad lumbos porrigentia, interpositis subinde catharticis attenuantibus, adjuncta simul prius Mercurii dulcis sexies sublimati parva portione, quam Emenagoga dicta assumenda sunt.

Ad hunc finem etiam in diuturnis & obstinatis obstructionibus conducunt fonticuli in femoribus; quippe tum humores deorsum derivant, tum plethoram minuendo, mala inde futura gradu aliquo praecavent.

Neque id praetermitti debet, quantum ad felicem exitum adducendum praestent Emplastra leniter stimulantia & attenuantia, quae abdomini imponi debent.

Si vero in aliquo morbi tempore & statu, propter impetum sanguinis auctum, & vasa uterina obstructa ac contumaciter resistentia, supervenerint dolores laterum, capitis &c. praeter eos, qui menstruos cursus confestim erupturos denunciant; ut sunt Dorsi, Inguinum,

Pu-

Pubis, & similium cruciatus; mittendus est sanguis vel ex brachi venis, venis, vel ex vena Saphaena, maxime autem ex ea, quam proximè nominavi, prout res postulat.

Si vero immanes dolores has partes obsiderent, ad hos levandos ex brachio imprimis mitti sanguis debet; ne simplex obstructio ex humorum nimio impetu in veram inflammationem convertatur. His demum sedatis & interposito die uno vel altero, menstruis non erumpentibus, incidenda est saphaena.

Hoc vero non faciendum, nisi cogente necessitate, hi enim dolores mensium eruptionem praecedere solent; & proinde fomento humido & calido, vel hujusmodi balneo, sine sanguinis missione, optime ut plurimum lavari possint.

Si vero foeminae, penes quam plenus & sanguineus est habitus, ex frigore contracto, aliâve simili causâ contigerit subita mensium retentio, nec non & urgentibus symptomatibus aggrediens; qualia sunt Cephalaea, Pleuritis, Convulsiones, &c. unà cum signis quae febrem vel comitantem, vel brevi adfuturam indicent. Curandus dein est morbus pro ratione symptomatum, quae tum temporis adsint, plerumque vero larga copiâ, scilicet ad uncias decem vel duodecim e brachio seu saphaena, detrahendus est sanguis; & exhibenda sunt nitrosa Borace Veneto, & pauco Castoreo, aliove simili attenuante & parum calefaciènte medicamento conjuncta; & dein impetratis induciis à symptomatibus

tibus multa ac metuenda minantibus, fomentis idoneis, balneis, & missione sanguinis, ex venis inferioribus, profligandus est morbus.

Hoc autem casu non simpliciter considerandus est morbus, ut ordinaria mensium obstructio; sed ut febris inde proveniens, & ideo pro ejus more & natura, tractanda; habita semper ratione ad causam primigeniam. Quamobrem si non obstante sanguinis detractione, gravia adhuc urgeant symptomata; pro re nata repeti debet haec exinanitio.

Si vero ex minima frigoris, sub dio licèt tolerantia; vel virgini, vel foeminae hecticae & imbecilli; de cutis siccitate, de palmarum manus aut plantarum pedum calore acri, maxime post prandium, aut in lecto, conquerentibus, subito fieret menstruorum suppressio; hoc casu, detracto imprimis sanguine ex saphaena ad uncias quatuor vel sex, moderanda est stimulantium & emenagogorum portio pro gradu acrimoniae & caloris; ita quidem, ut si parva adfuerit febris, vix aestimanda est; erumpentibus enim mensibus sponte cessabit: sin autem magna, ex toto omittere convenit calida emenagoga & Chalybeïa medicamenta, usque eo dum domari possit calor hecticus.

Ad hanc rem pertinet etiam observare, quod hujusmodi foeminae imbecilles & hecticae medicamenta, quibus ferrum insit, licèt male tolerantes, Aquis Chalybeïs tamen saepe multum levantur; atque eorum usum per longum tempus bene

bene ferunt, quippe tum humores diluunt, & attemperant, tum corpus corroborant.

SECTIO II.

Immodicus mensium fluxus.

Pag. 150. l. ult. *Non raro nimis magna copia fluunt menses.*] Cognoscitur hic morbus praecipue narratione aegrotae, quae haec symptomata plerumque comitantia habet, qualia sunt pallor cum calore, sanguis licèt venaesectione detractus, rutilus, vividus, minus aequo cohaerens, pulsus frequens, debilis, dolor dorsi & lumborum fere perpetuus, mensibus autem mox erupturis magnopere exacerbatus, membrorum impotentia, praecipue genuum & lumborum, leipothymiae, aut saltem spirituum languor & defectus frequens.

Pag. 151. l. 3. *Cum ea, quae sanguinem cogunt & inspissant; tum quae fervorem ejus minuunt.*] Hinc patet, quod etiamsi theoretice in plurimas classes distingui possit immodicus mensium fluxus; quoad praxim autem, revera referri debet tantùm in duas: scilicet, ratione caliditatis, quae hecticam ponit intemperiem; vel tenuitatis; ex humoris aquosi frigidi abundantiâ, quae aegrotam ad hydropem pronam indicet. Nimius enim sanguinis fluxus fibras nimis laxas vasaque uterina nimis hiantia & aperta semper relinquet. Id-

Ideo in prima humorum constitutione, detracto è brachio, pauco sanguine, exhibere convenit remedia, quae humores acres emendant, & obtundunt; interpositis pro re nata inspissantibus & astringentibus; una cum diaeta levissimâ, demulcente, & sanguinis aestum refrigerante. Decoctum etiam Corticis Peruviani, Elixire Vitrioli conjunctum in hoc casu saepe multum prodest.

Hic autem omnino distinguere debet medicus inter mensium fluxum naturali majorem, debitis temporibus & intervallis solùm occurrentem, & eum; qui ingenti copia, & perpetuâ ejus fere praesentiâ vires insigniter debilitat.

Prior curatione praedictâ, usuque balnei frigidi, ut primùm occasio data sit, plerumque sanatur.

Posterior autem valentiora petit remedia. Ideoque si detur fluxus nimius, ingens, & assiduus; exhiberi debent astringentia, qualia praecipua sunt Alumen, Terra Japonica, Crocus Martis Astringens, Sanguis Draconis, aliaque innumera in Pharmacopoeis promulgata.

Interea abdomini inferiori & pudendis applicentur spongiae, vel Panni lintei, Epithemate, ex aceto destillato & Alumine communi, confecto imbuti; cavendo simul, ut per vices citò successivas frigidissimi imponantur.

Haec medendi ratio convenit tam mulieribus quam virginibus. Frustra enim virginibus medicamenta injectu administranda proponimus, nun-

nunquam enim auſcultabunt: & revera mulieres, niſi ſumma urgente neceſſitate, talia immittenda non ſinent.

Praeterea ſi nimis fluant menſes, cucurbitulas ingentes ſimplices mammis apponito, inquit Hippocrates, quod rationi valde congruum eſt; forti enim ab utero derivandi vi pollent mammae, ut in mulieribus lactantibus facile videre eſt; quibus, niſi valde ſint plethoricae, vel ingenti acrimoniâ inquinati ſunt humores, raro fluunt menſes.

Secunda ſpecies ſeri ſanguinis abundantiam nimiam ponens, oritur ut plurimum a globulis ſanguineis non ſatis valide cum ſero agitatis; unde lente putreſcunt humores, laxantur fibrae, & debiles fiunt; perſaepe ſimul obſtruuntur quaedam vaſa & viſcera, dum ruptis aliis variae fiunt haemorrhagiae; ut ictericis, hydropicis, ſcorbuticis, & hypochondriacis frequenter accidiſſe compertum fuit.

Haemorrhagiae autem uterinae hinc productae, eodem fere modo quo priores ſanantur, niſi quod aſtringentia paulo calidiora hic ex uſu ſunt: & ſi his non cedat malum, tum profecto tutiſſimae & utiliſſimae mixturae ex aſtringentibus praedictis petendae; & dein accommodae ſyringis ope injiciendae ſunt.

SECTIO III.

Fluores albi mulierum.

Pag. 151. l. 15. *Foedus morbus eſt tetra iſta colluvies.*] Foedus hic morbus tam virgines quam mulieres occupat, maxime autem eas, quae morbis diuturnis debilitatae fuerunt. Hunc morbum comitatur mucoſa materia e vaginae glandulis excreta aut profluens, cui ut plurimum ſe conjungit dolor dorſi & lumborum.

Pag. ead. l. 16. *Quae colore albo.*] In cachecticis autem haec colluvies non prorſus alba eſt, ſed flaveſcit, & haud raro viridem colorem etiam induit, adeoque acris nonnunquam fieri ſolet, ut vicina corrodat, inflammet & dyſuriam inferat.

Pag. ead. l. antepen. *Habitus praecipue habenda eſt ratio.*] An ſcilicet hectico corporis habitu & acrimoniâ congeneri laboret aegrota, vel an adeo pinguis & flaccidae ſit temperationis & naturae, ut fibrarum laxitati, & humorum craſſitudini potius tribuendum ſit malum.

Pag. 152. l. 3. *Vomitum igitur plerumque primo ciere oportet.*] Si nil obſtet, alternis ſeptimanis repetendum eſt emeticum, ſaepe etiam, ſi ingens ſit fluxus, & in ſingulis id fieri conve-

venit, denique pro certo habendum eſt, omnes hujusmodi aegras aquâ frigidâ & praeſertim mari ſeſe immergere, atque aquas acidulas chalybeïas dictas pro potu affatim bibere debere.

Pag. 152. l. 19. *Aut aquam aluminoſam Bateanam aut*, &c.] Irritis his omnibus, mulieres aliquas emeticis, & miſturis balſamicis injectis, & ad hunc modum praeſcriptis ſanavi.

℞. Terebinth. Venet. ℥ſſ. Vitell. Ov. recent. No. 1. conterantur ſimul ſ. a. in mortario, dein add. Aq. Calcis ſimplic. vel Aq. Aluminoſ. Batean. vel Aq. Ferrar. ℔j. f. Miſtura, cujus cochlearia quaedam ter quaterve de die in diem ope Syringis idoneae in Vaginam immitenda ſunt.

Hoc loco aliud etiam monitum ſubjungere non alienum fore puto: nempe quod in curatione fluoris albi, licèt moeſtas dolentesque extremis medullis querelas proferant hujusmodi aegrotae, vitandum eſt de induſtria opium; neque ullo modo adhibenda ſunt ejus generis remedia, niſi nimis dura doloris ſaevities, aliis vinci neſcia, opii uſum reddunt omnino neceſſarium.

Anodyna enim ex opio confecta, proprias vires, quibus ad ſeſe conſtringendas & contrahendas à natura praeditae ſunt fibrae, & quibus denuo excitandis inſervirent auxilia praedicta, maxima ex parte deſtruunt; totamque meden-

O 2 di

di rationem revellendi diſciplina fundatam incaſſum reddunt.

SECTIO IV.

De morbo hyſterico.

Pag. 153. l. 4. *Haec puellarum, nuptarum, viduarumque communis eſt.*] Affectio hyſterica morbo hypochondriaco valde affinis eſt, plurima cum eo ſymptomata communia habet; easdem fere cauſas ſimilemque medendi rationem agnoſcit. Differentia equidem inter haec mala, qualis ſit, potius ſexus conſtitutioni & fabricae, quam morbi naturae & generi attribuenda videtur.

Foeminas enim, quae otium ſegne aut deſidiam lautam coluerunt, prae caeteris invadit haec affectio; & cum a dapibus opimis, aut victu pleno ſimul orta ſit; nunc acrimoniam, nunc craſſitudinem inertem, nunc ſummam pravitatem ex ambobus genitam, humoribus inducens; ventriculum, digeſtiones, concoctiones, & ſecretiones omnes perturbat, fibras vellicat, dolores, tremores & motus convulſos cujuſcunque fere generis in medium affert.

Morbi interea fomes nunc in primis viis; nunc viſceribus ſtagnando & putrefaciendo, vaſa & viſcera diſtendit, vicina comprimit; & vel in corporis receptaculis coacervatur, vel exci-

excitato, à vi ſua ſtimulante, aeſtu inteſtino, tandem quaſi factâ criſi, per varios corporis meatus, pro varia partis fabrica, foras expellitur; atque vomitus bilioſos, porraceos, diarrhoeas virides, tormina, & infinita alia producit: aut denique nervorum actiones turbando, imaginationibus abſurdis & ridiculis, vel phantaſiis horrendiis, & terroribus moleſtiſſimis ſexum amabilem vexat.

Ex praemiſſa hujus morbi deſcriptione, haud quisquam a vero aberrabit; qui propriam & particularem humorum acrimoniam eorundem craſſitudine quadem & fibrarum laxitate conjunctam, inter primas ejus cauſas numerandam judicabit.

Talem autem corporis habitum indicant pulſus frequens & debilis, calore & ſiti comitatus; unà cum vultus pallore & laxa fibrarum compage, aliisque ejusmodi ſignis antea paſſim recenſitis.

Expoſitis hujus affectionis cauſis & ſignis, animadvertere liceat; quod in hujus curatione; parce omnino procedendum eſt ratione medicamentorum, quae attenuandi & incidendi vim habeant; aut quae ſanguinem multum exagitare & incaleſcere ſolent; qualia ſunt quamplurima antihyſterica dicta; haec ipſa autem demulcentibus & humectantibus ſociata, inter quae lac aſininum primum locum tenet, concordi & quaſi unanimo niſu aptiſſima praebebunt auxilia.

Poſtremo id nequaquam praetermittendum, eſt, quod ſimul ac morbus his modis ſe quies-

cat; ea remedia dein exhibenda sunt, quae calorem corporis haud ultra aequum augendo, ejus fibras etiam interea roborare valeant. Cortex Peruvianus, Radix Quassi vel simpliciter vel conjunctim, adjecta Chalybis perparva portione, aliis omnibus ut plurimum palmam praeripient.

Pag. 153. l. 5. *Et si non magnum periculum.*] Pulsus in affectione hysterica, eandem fere, ac in morbo hypochondriaco, rationem servat; in diversum enim a statu naturali vix abducitur, nisi in causa sint importunus dolor, spirandi operosus labor, aut similia; quae functiones vitales & animales misere turbent.

In his ipsis autem doloribus & angustiis longe minus inde mutatur pulsus, quam quod ex symptomatibus expectandum est; si medico per haec tantummodo judicium facere licitum esset.

Quamplurimas enim foeminas videre fors mihi sortem objecit, quae hoc morbo laborantes, & conquerentes de constricto faucium strangulatu, pro musculorum spasmis commeante, misere sese ploravere: attamen cum iis deessent febris, tumoris & inflammationis signa, inter hanc affectionem & veram anginam dijudicare haud ardua res foret.

Conqueruntur etiam aliae ex hujusmodi aegrotis, de respiratione difficili, anhela, fere ad suffocationem usque: haec autem a pulmonis gravitate, quae ex vasorum inflammatione, aut humo-

humorum coacervatione opprimente orta sit, profecto satis distingui queat; eo quod in utrumque latus, sine tussis augmento in paroxysmorum intervallis, pari facilitate decumbunt tales aegrotae; nisi in quantum ad dormiendi habitum pertineat: haec consuetudo autem, paucis noctibus, lateri minus assueto aeque ac alteri familiaris fit; dum posterioribus morbosis in latus sanum decumbentibus, perpetuo increscit malum, utcunque diu id superare contendant.

Hystericae etiam foeminae, nec non & viri hypochondriaci, opio parva tantum copia exhibito, a Dyspnoea non parum levantur; dum posteriores ab exigua portione molestias mox ingravescentes sentiunt.

In his tamen morbis, ubi pulmo, partesque contiguae vinciri & constringi videantur, semper ad veram Phthisin praecavendam satis opportuno tempore spectare, aegrosque medicamentis lenioribus & magis humidis tractare, debet medicus: eo quod a fibris frequenter constrictis perturbatur sanguinis circuitus, & gradu quodam sistitur; ita quidem ut vasa humoribus farcta reddi, & obstructiones periculosissimas nasci non raro compertum fuit.

Hoc autem loco passim annotare non alienum erit, quod quamplurimae foeminae hystericae mihi obviam venerint, quae quamlibet opii particulam strenuo refugere solebant, licet iis, ex usu haud parvo, esset hoc remedium; quo casu fallendae sunt.

His igitur, quoties opus fuerit, anodyna an-

tihystericis conjuncta perquam modice exhibenda sunt. Proinde ut id, quod vellem, consequar, ejus generis remedia adeo certe horis quibusdam, antequam se in lectum reciperent hujusmodi aegrae, assumenda curavi; ut se quiddam opii devorasse, ne minima iis insideret suspicio.

Interea multis exemplis constat quantacunque prudentia exhibeatur opium, id genus remedii quibusdam foeminis nullo modo conciliasse somnum; iisque prae caeteris, quibus sunt animi, qui ad irregulares & tumultuosos musculorum motus excitandos facillime aguntur.

His autem, adhibita praedicta cautione, ipsum opium non raro dedi, summo cum ipsarum bono. Praestat autem Diacodion dictum imprimis praescribere; hoc vero non ex voto respondente, opium parca copia addendum est; sin vero hoc modo assumpta noceant Anodyna, prorsus repudianda sunt; & lenibus & demulcentibus, aëre libero & sereno, cum levi defatigatione (modo sinit aegrae status) inducendus est somnus.

Conqueruntur similiter hujusmodi aegrotae de dolore quodam nunc oneroso, nunc magis acri & acuto, totum caput aut tempora occupante, quasi clavus ibidem esset infixus: nunc de dolore, quasi frigore glaciali occiput, aut capitis verticem obsidente, praesertim cum lenissime vellicentur capilli, vel retrorsum tantum moveantur: nunc, & non raro, de crudeli temporum pulsatione cum strepitu murmurantis

aquae,

aquae, aliisque innumeris; quae in hujusmodi aegris ejusdem ſunt generis; & abſentibus febris & ſymptomatum indiciis quae caput ſpecialiter & primo affici oſtendunt, a gravibus & acutis ipſius capitis morbis dignoſcenda ſunt.

Pari modo, de caeteris hujus morbi ſymptomatibus ſpecioſis habendum eſt examen; ea ſcilicet diligenter comparando cum propriis morbi ſimulati ſignis: vix enim ullum datur morbi genus, cujus formam non induit affectio haec hyſterica, malorum & morborum peſſimorum nec ſtulta nec ignava imitatrix.

Pag. 153. l. 10. *Ubi incidit in eam mulier.*] Sanatio generalis hujus affectionis, ut mihi videtur, in paroxysmis, nullis regulis ſatis indicari poteſt, quippe cum ſymptomatum diverſitate, diverſa medendi ratio neceſſario proſequenda eſt.

Interea certiſſima conſtat experientiâ, ipſa ſymptomata numero eſſe fere infinita, ideoque infiniti fere requirerentur labores & diſtinctiones. In hujusmodi igitur paroxysmis medicus ſuum ſat fecerit officium, ſi non tam morbi ſanationis, quam malorum urgentium leniminis, revera ſe ſategerit.

Verum enimvero ut morbi curatio interea recte inſtituenda ſit, regulas ſubſequentes mihi ſemper bene ceſſiſſe comperi.

Si adſint dolores immanes, vel nervorum diſtentiones morbo comitiali maxime ſimiles, praeſertim ſi iis antea non prona aut proclivis fue-

rit aegrota; ſemper mittendus eſt ſanguis pro gradu mali & viribus aegrae, minori tamen copia, quam in aliis morbis, iisdem ſymptomatibus comitatis, niſi a praegreſſis nimiis exinanitionibus oriantur, tunc enim refocillandae ſunt vires, & anodynis cardiacis, antihyſtericis, aliisque cauſae adverſis tractandus eſt morbus.

Sin autem poſt idoneas, in primo caſu, exinanitiones factas non remittant ſpasmi; carpis & cruribus, partibus ſcilicet a mali fonte remotis, applicanda ſunt veſicatoria, ut alio derivetur irritatio; his vero incaſſum peractis, ipſi parti admoveantur.

In paroxysmis, diarrhoea, vomitu, aut dolore inteſtinorum comitatis, iterato hauſtu demulcentium & humectantium, vel clyſteribus ex iisdem, pro mali indole & gradu repetendis; diluendi & expurgandi ſunt humores; & dein dato anodyno cardiaco, conciliandus eſt ſomnus.

Si vero in his auxilii parum eſt, experiri oportet, ſi fotu anodyno, aromatico, adjecto ſpiritus vini pauxillo, vel cataplasmate ſimili, (demulcentibus anodynis ſimul interne ſumptis) potuerit quies ſymptomatibus & parti dolenti impertiri, necne? Finito autem paroxysmo, medicamentis, principi morbo adverſis, curanda eſt hujusmodi affectio hyſterica; habita ſemper ratione tam ad viſcera roboranda, quam ad debitam recrudeſcentis materiae lenem expulſionem; ne vel a ſubitanea nimis

nimis exinanitione, vel acris materiae retentione, novus excitetur paroxysmus.

Pag. 153. l. 10. *Si satis virium est.*] In omnibus affectionis hystericae speciebus, eâ solâ exceptâ, quae a subita vasorum expletione orta sit, exinanitiones largae, vel repente, vel acri stimulo productae, fugiendae sunt, etiam & in hac specie, nisi ex suppressis, quae prius largè excernendae debuerunt, recens fiat foeminae morbus, aegraque dolore ingenti, nervosis distentionibus, aliisque affectionibus spasmodicis correpta sit.

SECTIO V.

De partu difficili.

Pag. 154. l. 5. *Mulieribus difficulter parientibus.*] Plurima dantur partus impedimenta, tam ratione mulieris, quam infantis; horum praecipua, quae matri competunt, sunt 1°. virium defectio. 2°. Internum os uteri nimis durum & angustum, quod linimentis laxantibus scilicet unguento *altheae*, &c. compositis, subveniendum est. 3°. Tumor in vagina natus, cui arte chirurgicâ pro variâ ejus specie opitulandum est. 4°. Labia coalescentia, quae, si cognita ante partum, discindenda & sananda arte chirurgica, sin minus, similiter jam

jam tractanda eſt. 5°. Oſſium nimis ſtricta compages, cui manu chirurgi, & linimentis mollibus ſuccurratur. Cum autem prima ſpecies medico praecipue incumbat, de ea pauca hoc loco dicenda ſunt. Vires ideoque parientis excitandae ſunt cardiacis uterinis dictis pro ratione debilitatis urgentis, interpoſitâ inter ſuam cujusque vicem, horâ unâ vel alterâ, ut inde cognoſcatur, quod ex priori remedio expectare debemus. Etenim illud & ſemper & ubique ſervandum eſt, ut hujusmodi medicamenta neque frequentius quam par ſit, exhibeantur, ne finito partu ingens ſequeretur profluvium, neque prius quam foetus expulſio in promptu ſit, aliter nihil efficiendo, niſi nimium ſanguinis fluxum poſt partum inducendo, pesſime ſui ipſius famae & exiſtimationi & parturientis ſaluti conſulet medicus.

Pag. 154. l. 15. *Cum irritis conatibus.*] Dum inani matris conatu partum plus juſto accelerant obſtetrices ignarae, accidiſſe nonnunquam novi, ut cum immineat ipſe partus, defecerunt omnino vires.

His vero re ipſa deficientibus, haec praecipua ſunt, de quibus quam diligentiſſime ab obſtetrice ſe certum facere debet medicus: ſcilicet, quot horis, modo in partu fuerit mulier, an mater antea bonus vigor, an dolores antea acuti & validi fuere & jam prorſus ceſſaverint, & quamdiu? An uterus apertus, an aqua effluxerit, an in ore uteri poſitus ſit infans, an frons

frons ad os corcygis verſus? Quae omnia ſi ita ſint, promovendus eſt partus medicamentis cardiacis, anodynis debita copia ſociatis.

Neque tamen ex ſolo vitio matris, quin etiam infantis impeditur partus; praecipue vel per ſitum ejus non naturalem, quo caſu per pedes maxime educendus eſt; propter ejus ſtatum immobilem, formamve monſtroſam, hydropicam, aliamve naturae contrarietatem, de quibus videantur Mauriceau & Deventer; vel tandem ob ejus mortem.

Signa autem foetus mortui haec ſunt; ſi inſtar ponderis ingentis premat, ſi arteriae umbilicales prope ejus corpus non pulſent, ſi mulier laboret teneſmo, ſyncope, horrore, halitu graveolente, & vultus colore livido; ſi, dein elapſis aquis, nondum peperit; ſi ſanioſa & foetida ab utero defluant, ſi epidermis cutis prompte a foetus cute ſecedat, tum etiam ſi cutis ejus flaccida & facile ſeparanda reperiatur. Horum autem quaedam ex primis ſignis foetum mortuum at adhuc incorruptum ut plurimum denunciant; quaedam vero ex iis quae deinde recenſui, eum jam corruptum eſſe indicant.

Nulla autem ad foetum mortuum extrahendum mora facienda eſt. Hoc fit operatione manuali, vel medicamentis emenagogis dictis. Prior curandi modus anteferendus eſt, poſterior ſine periculo vix fieri poteſt.

CAPUT XIX.

De morbis venereis.

Pag. 155. l. 19. *Humoris mucosi destillatio.*] Profluvium hoc indecorum ac debilitans diu durare, summasque medicorum ac chirurgorum artes viresque eludere ac contemnere notissima res est: & nil mirum, cum glandularum Cowperianarum, prostratarum, & vesicularum seminalium sphincteribus laesis aut erosis, humoribus inde effluxuris quaquaversum panduntur portae.

Hoc opprobrio autem non obstante, operae pretium semper erit; liquoris excreti indolem & naturam probe examinare; priusquam vel auctoris medicamentum efficacissimum dictum, vel remedia balsamica astringentia, quibusdum aliis scriptoribus adeo decantata, in usum vocanda sint; quippe post validissima cathartica, imo post longam salivae proritationem peractam; virus venereum in hoc profluvio adhuc latere, saepissime novi; cui, incongruis his artificiis, nunc aliquo modo cohibito, & intro suscepto, pessima mala denuo excitandi, novasque tragoedias exhibendi, ampla & haud aequa data fuerat potestas.

Aliquid hujusmodi indolis huic fluxui adesse, suspicari semper fas erit, si quando humor, qui ex

ex genitalibus destillaverit, nec pellucidus, nec recentis ovi albumen referens, sed e contrario flavescens, viridescens, saniosa, foetens, nunc dysuria, nunc membrorum partiumque contiguarum doloribus, nunc inflammationibus, rosionibus & exulcerationibus comitatus exierit. Hanc autem querelam gemitu commistam, indubio equidem jure, edat hujusmodi aegrotus, „ Pol me occidistis amici, non servastis." cui sic reservata lues, & demptus impurus per nociva pharmaca fluxus.

Pag. 155. l. 21. *Tam ex vesiculis seminalibus quam ex glandulis prostratis.*] Illud autem hoc loco animadvertere ex usu erit, quod hoc malum non solum partibus hisce sedem habeat, sed inquisitione rite institutâ compertum fuit, profluvium hocce urethrae aut vaginae glandulis, prope fraenum in illâ, aut collum in hâc, sitis & ulceratis, multo saepius, quam vulgaris fert opinio, deberi; ideoque cum res sic se habere pateat, quis non videat istam medendi rationem, quam medicis, chirurgisque adeo commendavit auctor, non solum sine ullo levâmine posse exhibendam, utpote huic proposito omnino imparem, quin quod pejus est, necesse esse, ut progressu temporis exinde consequantur effectus prorsus exitiales. Huic malo cum spe felici sanationis integrae occurrendum solummodo est medicamentis hydrargyri vires possidentibus, nunc balsamicis, nunc detergen-

ti-

tibus, sociatis, & in urethram aut vaginam injiciendis; interdum & externe partis affectae ambitum iisdem fricare, quantum fieri queat, magnopere convenit. Dum haec fiunt, victu tenui, caeterisque remediis luis venereae sanationi specialiter inservientibus, simul sedulô perseverandum est.

Pag. 156. l. 29. *Pustulae per corpus.*] Ulcera enim venerea sunt ut plurimum in initio superficiaria, & in membranâ adiposâ tantum sita. Ablatâ quippe squamâ à tali pustulâ statim fundus se cinerei coloris visui obfert, parum profundus, inaequalis, & fungosus mucum pinguem, subflavescentem aut subviridiscentem stillans.

CAPUT XX.

De morbis, qui aliis superveniunt, aut in alios mutantur.

Pag. 158. l. 21. *Capitis & ventriculi consensus.*] Ut dolor capitis vomitum non raro ciet, ita ventriculus male se habens, sive a flatibus, sive ab acribus humoribus, imo & jejunio, diuturnam saepe cephaleam excitare solet. Interea notatu dignum est, licet hoc, saepe sic se habere inveniatur, ventriculi ipsius tamen male affecti non est signum certum & definitum.

Pag. 159. l. 7. Συμπαθείας *instrumenta sunt.*] Tristissima hujus veritatis exempla praebuerunt globi ictus ex sclopeto expulsi, & plurium animalium morsus venenati; at instar omnium morsus canis rabidi, ubi a vulnere admodum levi inflicto, summâ licet peritiâ curato, & demum sanato, nunc ocyus, nunc serius, horrenda plane mala supervenisse, nemo est, qui ignorat.

Pari etiam ratione patet, quod si circa ganglionem haereat acre aliquod malum, omnes rami inde nati, & forsan multi alii convelluntur, & hoc quam citissime. Si vero Ramulus

tantum ſingularis afficiatur, more aurae frigidae, ſecundum nervi progreſſum, ad ganglionem tendit iſte ipſe de hac re ſenſus, & ſtatim omnes muſculi, qui ad eum pertineant, ſe convulſos exhibent; & dein ab horum ſpasmis, irritata ſtirpe nervoſâ, per totum corpus diffunditur malum, & hoc tam celeriter, ut vix niſi ex aegri ore cognoſcendum potuerit.

Pag. 159. l. 12. *Partium autem vicinia.*] Quocirca in gravi ophthalmiâ licèt unus tantum oculus afficiatur, convenit ambos obtenebrare, motus enim ſani dolentem turbat. Similiter ex anatomicis ſcriptoribus patet arterias phrenicas multos ramos ad hepar dimittere, unde inflammato hepate laborat diaphragma, cui niſi cito ſuccurratur, cito fit paraphrenitis; & vice verſa diaphragmate inflammato, aut ſpasmis graviter affecto, hepatis morbos modo acutos, modo longos ſupervenire ſatis notum eſt.

Pag. ead. l. 21. *Qui aliis ſuperveniunt, aut in alios mutantur.*] Huc ſpectat materies purulenta, bilioſa, acris, melancholica ab Hepate, Pancreate, vel Liene in alias partes expulſa; quae dolores, inflammationes, diarrhoeas, dysenterias inducendo, varios morbos excitat.

Interea nec id praeterire oportet, quod vix ullae in tota arte medendi majores difficultates ſeſe medico obviàm praebuerint, quam quae nonnunquam aut ſymptomatibus, per vices omnino inexpectatas, in alia & diverſa quidem mu-

mutatis, tribuendae ſunt, aut quae nonnunquam a morborum metamorphoſi, quaſi novas ſpecies atque formas prae ſe ferentium, ortum ſuum habuerunt.

Horum unum aut alterum exemplum hoc loco memoraſſe non alienum erit. In mali moris variolis, quae perpetuis vigiliis, delirio, aliisque ejusmodi ſymptomatibus comitatae erant; ſi poſt idoneas exinanitiones, quae ad haec mala allevanda neceſſario inſtitutae fuerant, placide & diu dormiat aegrotus, tandemque expergiscens ad ſe redeat; res in vado poni videtur: at acutiſſimi hic opus eſt judicii; etenim, ſi aeger ille per plures horas placido ſomno fruens, & demum, vigil ad ſomnolentiam videatur proclivis, ſimulque largi, licet calidi adfuerint ſudores; talis ſymptomatum mutatio, ut ut fauſti ominis ſpes alat, admodum anceps eſt & lubrica; eo quod hujusmodi aeger, niſi jusculis idoneis, temperatis cardiacis, aut, ſi opus ſit, & fortioribus ſtimulantibus, atque impoſitis veſicatoriis, illico ſuccurratur, circa tempus absceſſus perſaepe autem citius, morietur.

Porro nec minus falli viros quosdam, medicamentariorum potius quam medicorum nomine dignos, mihi vidiſſe contigit: qui ſub pleuritidis vigore crediderant morbum leniri, quia lenior evaſit dolor; fiebat autem interea malum priori pejus: utpote pleuritis nunc in peripneumoniam tranſierat: quae per ſigna ſibi propria cognoſcatur; qualia ſunt reſpiratio frequens & difficilis, thoracis gravitas anxia, pulſus mollis,

lis, creber, & debilis cum genis rubentibus; quae omnia ſanguinem in pulmone ſiſti clare docent.

Pari etiam ratione, ſi quando ſymptomata teſtentur morbi cujusdam inflammati cauſam materialem ſe in fauces tranſtuliſſe poſſe, nullo tumore externo apparente, nullisque interea praeſentibus ſignis ſuppurationis benignae in his aut vicinis locis brevi futurae; anginam periculoſiſſimam & plerumque lethalem inſtare; periti eſt medici officium, ſine mora, pro certo annuntiare.

Pag. 159. l. 27. *Liberationem morbi promittunt.*] Similiter jecinore & ejus veſicâ ſeu bile nimiâ oneratis, ſeu alia ratione modoque obſtructis, lien fit tumidus & hebes; reſtituto autem fortè fortuna humorum fluxu, obtuſè dolet. Bonum itaque hoc ictericis ſignum praecipue iis ſpecie inflammatâ laborantibus. Neque alio modo evenit in phrenitide, ubi ſtupor, gravitas, vel dolor in brachiis repentinò orti, materiam fluxam reddi, eamque ad cor per venas ferri indicant, & proinde felicem mali terminationem praeſagiunt.

CON-

CONCLUSIO.

De vitae regimine.

Pag. 162. l. 20. *Sensim igitur quaecunque mutationes faciendae sunt.*] Hanc regulam perpetuo in honore & memoria servare debet medicus, & praesertim quando ex apta medendi ratione institutâ, pateat remedia sensim & lente actura, alterantia dicta, in usum necessario vocanda esse. His enim in exhibendis nunquam non devitanda est festinatio, quippe summâ cum curâ, diligentiâque ad singularem humorum crasin habendus est respectus, & ad contrariam sensim & quasi furtim deducendus est aeger; nam quemquem suo modulo metiri oportet, & officio suo turpissimè deesset, iste medicus, qui hujusmodi morbidis, nisi cautè & gradatim, medicamenta directò specialia exhibere auderet.

Pag. ead. l. penult. *Commodissima est equitatio.*] Super insigni autem hac medendi ratione, illud porro monendum habeo; persaepe errasse medicos, perpetuam fere per mare per terras peregrinationem aegris, praesertim phthisicis, indiscriminatim imperando.

Hujusmodi enim exercitationes eo tantum valent, quo fibris corporis concussis, ita roboretur ejus habitus; vel ut congesta quaedam one-

rosa excutiantur, & expurgentur; vel ut excernenda omnia eum servent modum, quem ultra, citraque nequit consistere vera sanitas.

Ubicunque igitur acrimonia calida & putris humoribus inhaereat, atque correctioni & emendationi inprimis sese obviam offert, noxiae ut plurimum sunt pleraeque ex propositis hisce equitationibus & exercitationibus, ut ut laudatis; praesertim eae, quae aut corpus fatigent, aut ejus calorem adaugeant. Cum autem dura haec rerum & humorum conditio, prae caeteris omnibus aegris, phthisicos premit, medico perattenta cautio esset, ne hujusmodi morbidis quaelibet data sit occasio, quae, se specie recti deceptos, plus plusque in dies, in immedicabile malum inducat.

Pag. 163. l. 8. *Verriculis.*] Cum de rebus ipsis a nostro auctore traditis, non de verbis sollicitus fui, sat admodum habeo, si de *verriculo* admoneam tantùm, hoc vocabulum apud bonos Latinitatis scriptores nusquam eo in usu fuisse, quo ei hic tributum est. Sensus sane vocem quandam, qualis est scopula in *verriculi* locum substituendum postulare videtur. Quibuscunque autem aegris talis adsit infirma valetudo, quâ idoneae exercitationes fieri nequeant, illud insuper scire oportet, quod caeteris succedaneis longe praestantius & tutius remedium aut praesidium in parcâ semper, ac pro rei ratione nonnunquam curtâ victus copia habendum est.

Pag.

Pag. 163. l. 23. *Aliquid tamen consuetudini dandum est.*] In alimentis enim exhibendis bene perpendendus est ventriculi & primarum viarum status, eaque licet minus efficacia, prae caeteris eligenda sunt, quae iis minime repugnent, exempli gratiâ, si mulier gulae dedita, dapiumque appetens, caenaque desurgere dubiâ gaudens, se iteratis doloris colici paroxysmis obnoxiam reddiderit, non statim hujusmodi aegrotae, acrimoniâ humorum calidâ haud raro & putri simul laboranti; cibis atque potibus maxime refrigerantibus aut succo limonum, vel acidis fortioribus admistis aggredienda est curatio, acriter etenim dolebit ventriculus; sed blandis & insulsis, lacte asinino, & similibus, cum pauco aromate sociatis tractanda est; nec non & aquas Bathonienses pro varia ventriculi constitutione exhibere, ex indubio & incolumi usu erit; denique ex his sensim ad magis refrigerantia progrediendum est. Neutiquam autem haec cautio neglectui est medico, ne novo & insanabili ut plurimum morbo exinde oborto, ipse tanquam magni hujus mali aut forsan ipsius mortis citò futurae opifer, non caecis & vitiosis, ut promiscue & communiter fieri solet, sed perspicacibus & verissimis vicinorum suffragiis damnatus, tota vituperabitur urbe.

F I N I S.